

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU
BAŞKANLIĞI**

FAALİYET RAPORU

1 EKİM 1995 - 30 HAZİRAN 1997

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
Sunuş	5
Önsöz	7
Giriş	11
I. Türkiye'de Demokrasi ve İnsan Hakları Konusunda Gelişmeler	12
II. Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu	15
1) Komisyonun Görevleri	15
2) Komisyonun Çalışma Yöntemi	16
3) Komisyon Toplantı Özetleri	17
a) 1. yasama yılı toplantıları	17
b) 2. yasama yılı toplantıları	18
4) Komisyona Yapılan Başvurular	21
a) 19. Dönemin 5. yasama yılında Komisyona yapılan başvurular	21
b) 20. Dönemde Komisyona yapılan başvurular	24
5) Komisyon Kararları	30
6) TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığını ziyaret eden yabancı heyetler	35
Ek 1 - Diyarbakır Cezaevi Raporu	39
Ek 2 - Cerrahpaşa Tıp Fakültesinde Dr. Şükran Erdem'le ilgili iddiaların incelenmesine dair Alt Komisyon Raporu	58
Ek 3 - Dr.Sadık Ahmet'in ölümüyle sonuçlanan kaza ile ilgili duruşmayı izlemek üzere Selanik'e giden İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Heyetinin davayla ilgili değerlendirme notu	68
Ek 4 - Batman Alt Komisyon Raporu	72
Ek 5 - Mehmet Emin Aga'nın duruşmasını izlemek üzere Lamiya'ya giden İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Heyetinin davayla ilgili değerlendirme notu	79
Ek 6 - Hollanda Alt Komisyon Raporu	81
Ek 7 - Avusturya Alt Komisyon Raporu	87
Ek 8 - Gökçepınar Camiini gerekli izinler alınmadan onardıkları gerekçesiyle mütevelli heyeti ve imam aleyhine açılan davayı izle-	

	<u>Sayfa</u> <u>No.</u>
mek üzere İskeçe'ye giden İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Heyetinin davayla ilgili değerlendirme notu	92
Ek 9 - Danimarka Alt Komisyon Raporu	94
Ek 10 - İskeçe-Koyunköy Camii onarımını yasadışı bir biçimde yürüttükleri iddiasıyla köy imamı ve diğer soydaşlar aleyhine açılan ve 3 Haziran 1997'de İskeçe'de görülen dava ile soydaş öğretmenler aleyhine açılan ve 5 Haziran 1997'de Agrinio'da görülen davayı izlemek üzere Yunanistan'a giden İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Heyetinin davalarla ilgili değerlendirme notu	98
Ek 11 - Komisyonumuzun İçişleri ve Adalet Bakanlığı ile Komisyon çalışmalarının koordinasyonu hakkında yaptığı yazışmalar ve ilgili genelgeler	103
Ek 12 - Komisyon Kanunu	108
Ek 13 - Komisyon Üyeleri	111

SUNUŞ

İnsan hakları; ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel yönleriyle ulusal ya da uluslararası bazda çeşitli kanun, anlaşma ve deklarasyonlarda önemli bir yer tutmaktadır. Bu çerçevede, insan hakları, halkın özgür iradesinin korunması ve toplumların bilinçlendirilmesi amacıyla sürekli olarak incelemeye konu olmaktadır.

Dış ilişkilere önem veren ve insan hakları ile ilgili gelişmeleri yakından takip eden ülkemiz uluslararası boyuttaki bu belgelere katılmakta, desteklemekte ve çeşitli yükümlülükler altına girmektedir. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesi ve onayladığımız sözleşmelerde öngörülen temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilmesi karşısında, kişisel başvuru hakkı vatandaşlarımıza tanınmıştır. Söz konusu hak, bireyin özgürlüğünün ve en temel haklarının korunmasında önemli bir güvencedir. Yine bu amaca yönelik olarak İşkencenin ve Gayri İnsani ya da Küçültücü Ceza ve Muamelelerin Önlenmesine dair Avrupa Sözleşmesi ile İşkence ve Diğer Gayri İnsani ve Küçültücü Muameleye Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi onaylanmıştır. Tüm bu gelişmeler Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin dünyada insan hakları alanındaki gelişmelerin aktif olarak içinde bulunmasına yol açmıştır. T.C. Anayasası'nın milletlerarası antlaşmaları uygun bulmayı düzenleyen 90 ıncı maddesinde yer alan "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz." hükmü ile bu konuya özel bir önem ve ağırlık verilmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde kurulan İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, vatandaşlarımızdan gelen başvuruları inceleyerek gerekli işlemleri yapmakta, uluslararası boyutta insan hakları ile ilgili düzenlemelere uyum sağlanmasına yönelik olarak iç mevzuatta yapılması gereken değişiklikleri yakından takip etmekte ve bu amaçla önerilerde bulunmaktadır.

Komisyonumuz ayrıca ülke içinde ve dışında vatandaşlarımıza yönelik vâki insan hakları ihlallerini yerinde titizlikle incelemekte, değerlendirmekte ve kamuoyunu bu konuda bilgilendirmektedir. Dış ülkelerde yaşayan Türk vatandaşlarının sorunları, bu vatandaşlarımıza yönelik insanlık dışı olayları ve gelişmeleri yerinde inceleyen Komisyon bu konuda çözümler üretmektedir.

Komisyonumuz tarafından hazırlanıp sizlere sunulan bu kitapta 30 Eylül 1995 tarihinden 20 nci Yasama Döneminin İkinci Yasama Yılı sonuna kadar olan çalışmalar hakkında toplu bilgiler verilmektedir.

Bu değerli ve yararlı çalışmalarından dolayı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonumuzun başta sayın Başkan ve Üyeleriyle, Komisyon çalışmalarına katkıda bulunan görevli personeline başarı dileklerimi sunar, teşekkür ederim.

Mustafa KALEMLİ
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanı

ÖNSÖZ

5 Aralık 1990 tarih ve 3686 sayılı yasayla kurulan ve 1 Mart 1991 tarihinden bu yana resmen faaliyetlerine devam eden Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 20. yasama döneminde de yasayla kendine verilen görevlerini yerine getirme yönünde çalışmalarını sürdürmüştür.

Komisyon, Türkiye'nin insan haklarını gözeten en üst düzey kurumu olması nedeniyle çeşitli yerlerde meydana gelen insan hakları ihlallerine müdahale etmiş, hükümete zaman zaman uyarılarda bulunmuş, bağlı kuruluşlardan gerekenleri yapmasını istemiştir. Memnuniyetle belirtmeliyim ki, bu istekler derhal yerine getirilmiş ya da Komisyon Başkanlığına sunulan ikna edici gerekçeler çerçevesinde yeni ve kabul edilebilir çözümlere gidilmiştir.

Komisyon yasasının Komisyonun kuruluşunu düzenleyen hükümlerine göre; Meclisteki siyasi dağılıma uygun olarak Komisyonda temsil edilen siyasi partiler ve bağımsızlardan 25 üye değişik siyasi eğilimlere mensup olduğundan Mecliste temsil edilen tüm siyasi görüşlerin Komisyon çalışma ve kararlarına yansımaları sağlanmaktadır. Bu durum, Komisyonun çalışmaları açısından bir siyasi rasyonelliğe ve ciddiyete yol açmış, Komisyon çalışmaları ve müdahaleleri tüm siyasi görüşlerin üstünde kalan bir anlayışla yürütülmüştür. Bu, gerçekten takdir edilmesi gereken olumlu bir durum ve tutumdur. Bu nedenle tüm üyelerin göstermiş oldukları sağduyu her türlü teşekkür ve takdirin üstündedir.

Raporun incelenmesinden görüleceği gibi, insan hakkı ihlallerine ilişkin başvuruların üzerine titizlikle gidilmiş ve yasanın verdiği yetkiler tereddütsüz kullanılmıştır. Özellikle işkence iddialarına ilişkin başvurulardaki azalmada, yapılan yasa değişikliklerinin yanı sıra Komisyonumuz çalışmalarının da payı olduğu inancındayım.

Türkiye'de insan haklarının daha iyi bir noktaya getirilmesi konusundaki bazı güçlükler karşın Komisyonun çalışma ve sorun çözme performansının yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle kuruluş yasasından ileri gelen "idare içinde hiyerarşik amirlere tanınan bir yetkinin yalnızca şikayetle bağıntılı olarak Komisyona" tanınmamış olması gibi bir eksiklik, çoğu olayda Türkiye Büyük Millet Meclisinin sahip olduğu moral güç kullanılarak aşılmış ve bir çok önemli olayda re'sen inisiyatif alınmıştır. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna yapılan başvuruların istisnasız tümüne yanıt verilmiş, yasaya göre hakkında işlem yapılması gereken başvurular işleme tabi tutulmuştur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu son dönemde çalışmalarının bir bölümünü yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının ve soydaşların insan haklarıyla ilgili sorunlarına yöneltmiştir. İnsan hakları sorununun yalnızca Türkiye'nin sorunu olmaması, tüm Batı Ülkeleri ve Üçüncü Dünya Devletlerinde bu sorunların yaşanmakta olması ve bunların bir bölümünün yurt dışında yaşayan vatandaş ya da soydaşlarımızı ilgilendirmesi, Komisyonu bu yöne sevketmiştir.

Batı Avrupa ülkelerindeki yurttaşlarımız ve Yunanistan'daki soydaşlarımızın maruz kaldıkları insan hakları ihlallerine ilişkin sorunlarını Komisyonumuz yerinde inceleyerek durum tespiti yapmış ve yaptığı temaslar ve yayınladığı raporlarla bu durumu dünya kamuoyunun dikkatine sunmuştur. Bu tür gözlem ve destek girişimlerinin önümüzdeki dönemlerde de süreceği herkes tarafından bilinmelidir.

Cumhuriyetimizin kuruluşundan bu yana geçen 74 yıl içinde 3 askeri müdahale geçirmiş olmamıza karşın ülke olarak demokrasimizi temel ilkeleri ile birlikte yaşatmış olmamız takdire değer bir durumdur. Günümüz Türkiyesi demokrasinin en önemli nimetlerinden yararlanabilmenin haklı gururunu duymaktadır. Ancak son 10 yıl içinde Güneydoğu bölgemizde yaşamakta olduğumuz, hepimizi üzen, ülke insanımıza acı ve ıstırap veren olayların Türkiye'nin insan hakları karnesini olumsuz etkilediği bir gerçektir. Bu olaylar nedeniyle dış dünyadan aldığımız iyi niyetli eleştirileri de belirli ölçüde haklı bulduğumuzu belirtmek gerek. Ancak geleneğinde insan hakları ihlali olmayan bir ulusun, bu badireyi de daha öncekilerde olduğu gibi, en az zararla atlatacağına inanmaktayım.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde talihsiz ve üzücü olayların yaşandığı bir dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun görevi hem hassasiyet hem de önem kazanmıştır. İnsan hakları gibi dokunulması mümkün olmayan hakların korunması ile ülkeyi bölmeye yönelik girişimler arasında varolan çelişkiyi dikkatle değerlendiren ve "Kritik dönemlerin kritik kuralları olur" önermesini reddeden Komisyonumuz, herşeye rağmen insan hakları ihlallerini önlemeye büyük çaba harcamış, samimi girişimlerde bulunmuştur. Bu konuda yürütme ve yargıdan yasama kanadı olarak aldığım yardım ve gösterilen işbirliğini vurgulamak isterim. Ülkece hepimize büyük üzüntü veren Güneydoğu olaylarını, insan haklarına saygı duymakta kararlı bir Devlet anlayışı ile sona erdireceğimize inanmaktayız.

TBMM'nin bir organı olarak Komisyonumuz bu amaç doğrultusunda üstüne düşen görevi titiz bir biçimde yerine getirmiştir. Komisyonumuz ülkemizin insan hakları haritasının düzelebilmesi için elinden gelen her türlü katkıyı Yüce Meclisimizin çatısı altında yapmaya devam edecektir. Yakın bir gelecekte insan hakları ihlallerinin bireysel bir kaç olayı geçmeceğine samimi biçimde inanmaktayım.

Başta tüm vatandaşlarımızın sağduyulu davranışı, resmi kurumlarımızın ve gönüllü kuruluşlarımızın içten desteği ile ülkemizde insan hakları ihlalleri son bulacaktır. Geçmişte olduğu gibi yakın gelecekte de insan hakları alanında örnek ülke olacağımıza ve batının insan haklarıyla ilgili gündeminden çıkacağımıza olan inancımı bir kez daha belirtmek istiyorum.

20. Yasama Döneminin 2. yasama yılının sonuna yaklaştığımız şu günlerde, çalışmalarımız bu raporda toplanarak sonlanmaktadır. Bu raporun yazımını gerçekleştirmeleri ve Komisyon çalışmalarına katkıları nedeniyle, başta Prof. Dr. Metin Kazancı, Feride Eroğlu, Ali Çolak ve Hül-ya Gemuhluoğlu olmak üzere, Necati Alptekin, Gülay Bilgili, Fatma Öne-me, Aylin Uç ve Behice Eren'e teşekkür ederim.

Demir BERBEROĞLU

Eskişehir Milletvekili

TBMM İnsan Haklarını

İnceleme Komisyonu Başkanı

GİRİŞ:

İnsan hakları ve temel özgürlükler alanında diğer demokrasilerle aynı amaç ve değerleri paylaşan ülkemizde; ırk, din, etnik köken farkı gözetilmeksizin tüm vatandaşların bireysel hakları Anayasayla ve diğer yasal düzenlemelerle güvence altına alınmıştır. Ayrıca Türkiye, insan hakları alanında Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve AGİT çerçevesinde bir çoğu etkili kontrol mekanizmaları öngören bir dizi anlaşmaya da taraftır.

Uluslararası insan hakları sözleşme ve belgelerinde kabul edilen evrensel nitelikteki temel hak ve özgürlüklerin iç hukuk normlarında da paralel bir şekilde düzenlenmesi büyük önem taşımaktadır. Ancak, insan haklarına dayalı demokratik bir toplum düzeni bu kurumlara taraf olmanın getirdiği yükümlülükten çok 21. yüzyıla girerken toplumun gereksinimlerine karşılık vermesi açısından gereklidir. Temel amaç Türkiye'de halkın demokratik ülkelerde mevcut tüm temel özgürlüklerden yararlanmasını sağlamak olmalıdır.

Uluslararası sözleşmeler ve belgelerle denetim ve gözetime açık olunsa da insan haklarını ulusal ölçekte kurumlaştıracak, insan hakları ihlallerinin önüne geçecek ve insan haklarına saygı bilincini topluma yerleştirecek olan ulusal otoritelerdir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bu bilinçle, 3686 sayılı yasa ile 5.12.1990 tarihinde kurulmuştur. Yedi yıla yaklaşan geçmişinde, ülkemizde ve dışarıda insan hakları konusunda olayları yakından izleyen ve gerekli müdahaleleri yapan bir kuruluş olmuştur. Partilerüstü bir organ anlayışıyla çalışan Komisyon aynı zamanda insan haklarına ilişkin uluslararası "Jurisprudence"ı da takip etmiş, yasası gereği ülkemiz için gerekli önerileri yazılı veya sözlü olarak yetkili yerlere iletmiştir.

Komisyon 1 Mart 1991- 31 Ağustos 1992 tarihleri arasındaki faaliyetlerini kapsayan ilk raporunu 1992 yılında, 1 Eylül 1992 - 30 Eylül 1995 tarihleri arasındaki faaliyetlerini kapsayan ikinci raporunu da 1995 yılında yayınlamıştır. Bu raporun ilk bölümünde ülkemizde demokrasi ve insan hakları konusundaki son gelişmeler ele alınacak, daha sonra da Komisyon ve çalışmaları hakkında bilgiler sunulacaktır.

1. TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ VE İNSAN HAKLARI KONUSUNDA GELİŞMELER

Komisyonumuzun bir önceki faaliyet raporunun yayınlandığı 30 Eylül 1995 tarihinden günümüze kadar demokrasi ve insan hakları alanındaki önemli gelişmeler şöyle özetlenebilir:

1 - Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ve bu kanunlarda değişiklik yapan 18.11.1992 Tarih ve 3842 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 6 Mart 1997 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilerek 12 Mart 1997 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla yapılan iyileştirmeler şunlardır:

- Gözaltı sürelerinde, Avrupa ülkelerindeki uygulamalarla uyum sağlayacak önemli indirimler yapılmıştır. Yapılan değişiklikle adli suçlar için en uzun gözaltı süresi 8 günden 7 güne indirilirken, DGM kapsamındaki suçlar için en uzun gözaltı süresi 15 günden 7 güne, OHAL Bölgesinde ise bu süre 30 günden 10 güne indirilmektedir. Yasayla getirilen bir başka önemli değişiklikle bu sürelerin dört günü aşan kısmı için hakim kararı gerekmekte ve böylece uygulamada gözaltı süresi 4 güne düşmektedir.

- Bunun dışında, DGM kapsamına giren suçlardan dolayı gözaltında bulunan kişiler açısından hakim kararıyla gözaltı süresinin uzatılmasından itibaren avukatlarını görebilme imkanı getirilmiştir.

- Ayrıca, DGM'lerin yetki alanı, devletin birliğine ve otoritesine karşı işlenen suçlarla sınırlanarak daraltılmakta ve Ceza Kanunu'nun 384. ve 385. maddeleri DGM kapsamından çıkarılmaktadır.

2 - Bu dönemde Hükümet DGM'lerin yetki alanını daraltan bir kanun tasarısı hazırlamıştır. Kanun tasarısı, sürmekte olan davaların DGM'lere daha uygun bir şekilde dağıtılmasını ve böylece sözkonusu mahkemelerde yargılama süreçlerinin daha rasyonel bir şekilde işlenmesini öngörmektedir. Sözkonusu tasarı, 13 Kasım 1996 tarihinde TBMM tarafından kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.

3 - Güneydoğu'daki on ilde uygulanmakta olan OHAL aşamalı olarak kaldırılmaya başlanmış, 30 Kasım 1996 itibariyle Mardin İli olağanüstü hal kapsamından çıkarılmıştır. Buna ilaveten Elazığ'ın mücavir il statüsü sona erdirilmiştir.

4 - Terörist saldırılar dolayısıyla evlerini terkederek insanları geri dönüşlerini güvenli hale getirmek için bir Acil Destek Programı uygulamaya konmuştur. Program, evlerin tamiri ve ekonomik faaliyetlerin başlatılabilmesi için gerekli parasal ve ayni yardımı içermektedir. Bu faaliyetler, Besiciliği Geliştirme Projesi, Ulusal Sağlık Projesi'nin II. Aşaması, Güney-

doğu Anadolu Projesi gibi önceden çeşitli bakanlıklarca uygulamaya konulmuş projelerle birlikte yürütölmektedir.

5 - 5 Aralık 1996 tarihinde İçişleri Bakanlığı tarafından, çeşitli sebeplerden dolayı kaybolduğu iddia edilen kişileri araştırmak için on uzmandan kurulu ve yirmidört saat çalışan Kayıp Kişileri Araştırma Bürosu kurulmuştur.

6 - Anayasa Değişikliklerine İlişkin Uyum Kanunları: 1995 Temmuz'unda gerçekleştirilen Anayasa değişikliklerinin gereği olan uyum kanunlarının parlamentodan geçirilmesi için çalışmalar sürdürölmektedir. Bu kapsamdaki bir dizi tasarının, TBMM'nden geçerek kanunlaşmaları şunlardır:

- 4.11.1981 tarihli ve 1547 sayılı YÖK Kanununun 59. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında 4278 Sayılı Kanunla 2.7.1997 tarihinde yapılan değişiklikle, Yükseköğretim kurumlarının öğretim elemanlarının, siyasi partilere üye olabilmelerine ve görevlerini aksatmamak ve bir ay içinde kurumlarına bildirmek kaydıyla siyasi partilerin merkez organları ile onlara bağlı araştırma ve danışma birimlerinde görev alabilmelerine olanak sağlanmışır. Aynı şekilde, yükseköğretim kurumlarının öğrencileri de siyasi partilere üye olabileceklerdir.

- 6.10.1993 tarihli ve 2908 sayılı Dernekler Kanununda değişiklik yapılmasına dair 4279 Sayılı Kanun 3.7.1997 tarihinde TBMM'nde kabul edilmiştir. Anayasada yapılan değişiklik ile dernek kurma hürriyetinin sınırları genişletildiğinden çıkarılan uyum yasası ile Anayasaya paralellik sağlanmışır.

- 10.11.1983 tarihli ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair 4280 Sayılı Kanun da aynı tarihte Meclis'te kabul edilmiştir.

- 14.7.1965 tarihli ve 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 22. maddesi, 17.6.1997 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 4275 sayılı Kanunla yeniden düzenlenerek, devlet memurlarına, Anayasada ve özel kanunda belirtilen hükümler uyarınca sendikalar ve üst kuruluşlar kurma ve bunlara üye olabılme hakkı tanınmışır.

- Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarına İlişkin Kanunların Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair 4276 Sayılı Kanun, 20 Haziran 1997 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu değişiklikle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının siyasi faaliyette bulunma yasadı kaldırılmışır. Bu kuruluşlar amaçları doğrultusunda siyaset yapabileceklerdir. Ayrıca, bu kuruluşların organlarının seçiminde siyasi partilerin aday gösteremeyecekleri hususu da hükme bağlanmışır.

- 5.5.1983 tarihli ve 2821 sayılı Sendikalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında 4277 Sayılı Kanun, 28.6.1997 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu değişiklikte sendikaların siyaset yapma yasağı kaldırılmıştır. Ayrıca sendikaların, dernekler, siyasi partiler ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla siyasi amaçla ortak hareket etmelerini yasaklayan hükümler kaldırılmıştır.

- 24.4.1969 tarih ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 92.maddesi ile Ek 2. Maddesinin Birinci Fıkrasının 4 Nolu Bendi Hükümlerinin Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanunun yürürlükten kaldırılması hakkında 4274 sayılı kanun, 17 Haziran 1997 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Anayasa değişikliği ile Anayasa'nın, "Kooperatifler, Devletin her türlü kontrol ve denetimine tabi olup, siyasetle uğraşamaz ve siyasi partilerle işbirliği yapamazlar" hükmünü içeren 171. maddesinin son fıkrası yürürlükten kaldırıldığından, yapılan değişiklikle kooperatiflerin siyasi faaliyette bulunma yasağı Kanundan çıkartılmıştır

7 - İnsan Hakları Teşkilatı: Bir İnsan Hakları Teşkilatı kurulmasını öngören kanun tasarısı, Hükümet tarafından TBMM'de görüşülmek üzere hazırlanmış ve Meclise sevk edilmiş bulunmaktadır.

8 - İfade Özgürlüğü Hakkının Genişletilmesi: Dışişleri, İçişleri ve Adalet Bakanlıklarının iştiraki ile oluşturulan bakanlıklararası bir çalışma grubu, Türk Ceza Kanununun propaganda ve tahrikle ilgili suçları kapsayan 312. maddesiyle Terörle Mücadele Kanununun 8. maddesinde ifade özgürlüğüne getirilmiş olan mevcut sınırlamaların yumuşatılmasını sağlayacak değişik alternatifler üzerinde çalışmaktadır.

9 - Memurin Muhakematı Kanunu: Memurin Muhakematı Kanunu, kamu görevlilerinin sorumluluklarının bulunduğu vakalarda yargılama sürecinin kolaylaştırılması amacıyla gözden geçirilmektedir.

10 - Adli Polis Şubesi: İlgili bakanlıklar, ilk sorgulamayı gerçekleştirecek bir Adli Polis Şubesi oluşturulması konusunda çalışmalarını sürdürmektedirler.

11 - İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulu: 54. Hükümet döneminde yayımlanan 1997/17 No.lu Başbakanlık Genelgesiyle, kamu kurum ve kuruluşları ile resmi görevlilerin insan hak ve özgürlüklerine ilişkin uygulamalarının yürürlükteki mevzuata uygunluğunun temini maksadıyla, ilgili bakanlıklar tarafından yürürlüğe konulan tedbir ve düzenlemelerin izlenmesi, koordinasyonu ve gerektiğinde geliştirilmesine yönelik öneriler ile yeni yasal düzenlemelere ilişkin tavsiyeler oluşturarak hükümete sunulması görevini yürütmek üzere; İnsan Hakları ile ilgili konularda görevli Devlet Bakanının başkanlığında, Başbakanlık, Adalet Bakanlığı İçişleri Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı Müsteşarlarının katılımıyla bir

"İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulu"nın teşkili ön görülmüştür. Bu Üst Kurulun teşkiline ilişkin olarak, Dışişleri ve İçişleri Bakanlıkları Müsteşarları ile Adalet Bakanlığı Müsteşar Yardımcısının iştiraki ile 13 Mart 1997 günü Dışişleri Bakanlığında yapılan bir ön toplantıda kapsamlı bir insan hakları programı görüşülmüştür.

Programda esas itibarı ile, işkence iddiaları, kayıp kişiler iddiaları, polis teşkilatının modernleştirilmesi, adalet sistemi, yapısal iyileştirmeler konularına ilişkin sorunlar ortaya konulmakta ve bu alanlarda mevcut mevzuat ve uygulamalar ile gerçekleştirilmesi amaçlanan yeni, yasal düzenlemeler ve idari tedbirler yer almaktadır.

İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulu kapsamı genişletilmek suretiyle, İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanının başkanlığında Başbakanlık, Dışişleri, İçişleri ve Adalet Bakanlıği Müsteşarlarının katılımıyla 9 Nisan 1997'de oluşturulmuştur.

12- 1995 yılından günümüze insan hakları çerçevesinde TBMM tarafından onaylanarak yürürlüğe giren Uluslararası Sözleşmeler ile yayımlandıkları Resmi Gazete tarihleri şunlardır:

- İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya dair Sözleşmenin oluşturduğu Denetim Mekanizmasının yeniden yapılanmasına ilişkin 11 No'lu protokol (Yürürlüğe giriş tarihi:22 Mayıs 1997, Protokol Metni 20 Haziran 1997 Tarihli Resmi Gazete).

Bu protokol, sözleşme mekanizmasında Komisyon ve Divandan oluşan iki ayaklı mevcut sistem yerine tek bir Divan teşkil edilerek, reform yapılmasını öngörmektedir. Bu uygulama vatandaşlarımızın şikayetlerini Divana doğrudan yapmasını ve bu hakkın askıya alınamaz biçimde kullanılmasını sağlayacaktır.

- İşkencenin ve Gayri İnsani ya da Küçültücü Ceza veya Muamelenin Önlenmesine dair Avrupa Sözleşmesine Ek 1 ve 2 No'lu protokoller (Yürürlüğe giriş tarihi: 10 Nisan 1997, Protokollerin Metni 23 Haziran 1997 tarihli Resmi Gazete).

II. Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu

1- Komisyonun Görevleri

3686 sayılı yasa ile, 5.12.1990 tarihinde kurulan TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu insan hakları uygulaması açısından kamu yönetimi üzerinde yeni bir denetim biçimi öngörmekte ve yasamanın bir komisyonu önemli yetkilerle donatılmış olmaktadır.

3686 sayılı yasa ile ilk defa insan hakları ihlalleri ile ilgili olarak yasanın bir organı tarafından gözetim sağlanması ve en önemlisi insan haklarına saygının ülke çapında yerleştirilmesi amacıyla, T.B.M.M. bünyesinde böyle bir komisyon oluşturulmuştur. Bu yasa uyarınca komisyonun görevleri şöyle belirlenmiştir:

* Uluslararası alanda genel kabul gören insan hakları konusundaki gelişmeleri izlemek,

* Türkiye'nin insan hakları alanında taraf olduğu uluslararası anlaşmalarla T.C. Anayasası ve diğer milli mevzuat ve uygulamalar arasında uyum sağlamak amacıyla yapılması gereken değişiklikleri tespit etmek ve bu amaçla yasal düzenlemeler önermek,

* Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonlarının gündemindeki konular üzerinde, istem üzerine görüş bildirmek,

* Türkiye'nin insan hakları uygulamalarının, taraf olduğu uluslararası anlaşmalara, Anayasaya ve kanunlara uygunluğunu incelemek ve bu amaçla araştırmalar yapmak, bu konularda iyileştirmeler ve çözümler önermek,

* İnsan haklarının ihlale uğradığına dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek veya gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek,

* Gerekliğinde, dış ülkelerdeki insan hakları ihlallerini incelemek ve bu ihlalleri, o ülke parlamenterlerinin dikkatlerine doğrudan veya mevcut parlamenter forumlar aracılığıyla sunmak,

* Her yıl yapılan çalışmalarını, elde edilen sonuçları, yurtiçi ve dışında insan haklarına saygı ve uygulamaları kapsayan bir rapor hazırlamak,

Komisyon, bu görevleri yerine getirebilmek için, tüm kamu ve özel kuruluşlardan bilgi almak, ilgilileri çağırıp bilgilerine başvurmak, gerektiğinde söz konusu yerlerde araştırma ve inceleme yapmak yetkisiyle donatılmıştır.

2 - Komisyonun Çalışma Yöntemi

T.B.M.M. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun üye sayısı, 3686 sayılı yasa uyarınca, Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca 25 olarak belirlenmiştir. Siyasi parti grupları ile bağımsızlar meclisteki sayılarının -boş üyelikler hariç- üye tam sayısına oranlanması ile bulunan yüzde oranına uygun olarak temsil edilmektedirler. Komisyonda 25 üye arasından seçilen bir başkan, iki başkan vekili, bir sözcü ve bir kati görev yapmaktadır.

* 24 Aralık 1995 erken genel seçimden sonra Komisyonda beş parti temsil edilmiştir. Ayrıca bağımsızlar da meclisteki sayıları oranında Komisyonda temsil edilmişlerdir. Haftanın belirli bir günü, gündemindeki

konuları görüşmek için olağan toplantılar yapan Komisyon, gerek gördüğü hallerde, olağanüstü toplantılar da yapmaktadır. Komisyon sekreteryası, danışman, raportör, uzmanlar ve memurlardan oluşmaktadır. Gelen başvurular ön incelemeden geçirildikten sonra gerekli görülenler başkanın onayı ile işleme konulmaktadır. Komisyon yasaya göre başvuruları üç ay içinde yanıtlamak zorundadır. Komisyon, görevleri ile ilgili incelemelerini alt komisyonlar kurmak suretiyle de yapabilir ve hazırladığı raporları T.B.M.M. Başkanlığına sunar. Komisyon raporları Danışma Kurulu'nun görüş ve önerisiyle Genel Kurul gündemine alınabilir ve okunmak suretiyle veya üzerinde görüşme açılarak bilgi edinilir. Raporlar Başbakanlık ve ilgili Bakanlıklara Başkanlıkça gönderilir.

3) Komisyon Toplantı Özetleri

a) 1. yasama yılı toplantıları :

4 Nisan 1996 tarihli ve gündemi "*Başkan, Başkanvekilleri, Katip ve Sözcü seçimi*" olan 1. toplantıda yeterli çoğunluk sağlanamadığından toplantı yapılamamıştır.

10 Nisan 1996 tarihli ve gündemi "*Başkan, Başkanvekilleri, Katip ve Sözcü seçimi*" olan 2. toplantıda katılan üyelerin oybirliği ile Eskişehir Milletvekili Demir Berberoğlu Komisyon Başkanlığına, İstanbul Milletvekili Bahri Zengin Başkanvekilliğine, İzmir Milletvekili Suha Tanık Başkanvekilliğine, İzmir Milletvekili Hakan Tartan Sözcülüğe ve İzmir Milletvekili Sabri Ergül Katipliğe seçilmişlerdir.

14 Mayıs 1996 tarihli 3. toplantının gündemini "*1. Başkanlık Sunuşları 2.3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanununun değiştirilmesine ilişkin alt komisyonun kurulması 3. İç ve dış insan hakları ihlallerini sürekli izleme alt komisyonunun kurulması 4. Mer'i mevzuatın evrensel insan hakları standartlarına uyum çalışması daimi alt komisyonunun kurulması 5. Komisyon çalışmalarında yardımcı bir tutum içinde olunması hususunda İçişleri ve Adalet Bakanlarıyla görüşmek üzere Başkanlık divanına yetki verilmesi*" oluşturmuştur.

Toplantıda 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanununun değiştirilmesi için çalışmalarda bulunmak amacıyla bir alt komisyonun kurulması kararlaştırılmış, alt komisyon üyeliklerine İçel Mv. Abdülbaki Gökçel, İstanbul Mv. Cefi Jozef Kamhi, Kırşehir Mv. Cafer Güneş, Manisa Mv. Erdoğan Yetenç ve Muğla Mv. Lale Aytaman seçilmiştir.

Yurt içinde ve dışında meydana gelecek olan insan hakları ihlallerini sürekli olarak izlemek ve komisyon çalışmalarını bu doğrultuda yönlendirmek amacıyla kurulması kararlaştırılan alt komisyon üyeliklerine Afyon Mv. Kubilay Uygun, Kayseri Mv. Osman Çilsal, İzmir Mv. Sabri Ergül, Rize Mv. Şevki Yılmaz ve Trabzon Mv. İbrahim Çebi seçilmiştir.

Mer'i Mevzuatın evrensel insan hakları standartlarına uyumlu hale getirilmesi için çalışmalarda bulunmak üzere oluşturulan alt komisyonunun üyeliklerine de Adana Mv.İbrahim Yavuz Bildik, Edirne Mv. Ümrân Akkan, Gaziantep Mv. Mehmet Bedri İncetahtacı, İzmir Mv. Metin Öney ve Manisa Mv. Erdoğan Yetenç seçilmiş, toplantı sonunda komisyon çalışmalarında yardımcı tutum içinde olunması hususunda İçişleri ve Adalet Bakanlarıyla görüşmek üzere Başkanlık Divanına yetki verilmiştir.

Başkanlık Divanı Üyeleri 15 Mayıs 1996 tarihinde Adalet Bakanı Mehmet Ağar ve İçişleri Bakanı Doç.Dr. Ülkü Güney'i makamlarında ziyaret ederek Komisyon çalışmaları ile ilgili olarak görüşme yapmış ve Bakanlıklarının Komisyona yardımcı olması dileklerini ve Komisyon Başkanlığının konuyla ilgili yazısını bizzat Bakanlara iletmişlerdir. (Bkz Ek 11)

7.6.1996 tarihli ve gündeminde "Alt Komisyon çalışmalarının değerlendirilmesi ve dış temaslarla ilgili görüşme"nin yer aldığı 4. toplantı yeterli çoğunluk sağlanamadığından yapılamamıştır.

16.7.1996 tarihli 5. toplantıda, hükümet değişikliği nedeniyle gündemde "Başkan, Başkanvekilleri, Katip ve Sözcü seçimi" yer almış, yapılan oylamalar sonucunda oyçokluğu ile Eskişehir Milletvekili Demir Berberoğlu Komisyon Başkanlığına, İstanbul Milletvekili Bahri Zengin Başkanvekilliğine, İzmir Milletvekili Suha Tanık Başkanvekilliğine, İzmir Milletvekili Hakan Tartan Sözcülüğe ve İzmir Milletvekili Sabri Ergül Katipliğe seçilmişlerdir.

b) 2. yasama yılı toplantıları:

8 Ekim 1996 tarihli 1. toplantının gündeminde "1. Başkanlık Sunuşları 2.Diyarbakır Cezaevinde meydana gelen olaylarla ilgili görüşme 3.Çanakkale ve Erzurum Cezaevlerindeki açlık grevleriyle ilgili görüşme 4. Varto'daki gelişmelerle ilgili görüşme 5.Alt Komisyon Çalışmalarının değerlendirilmesi 6.Dış Temaslarla ilgili görüşme" yer almıştır.

Toplantıda, sözkonusu cezaevlerindeki gelişmeler hakkında Adalet Bakanlığı temsilcisi M.Yılmaz Sağlam'dan bilgi alınarak Çanakkale ve Erzurum Cezaevleri'nde anlaşmazlığın çözüme bağlandığına ve yerinde inceleme yapılmasına gerek bulunmadığına, Diyarbakır Cezaevi'ndeki olaylarla ilgili olarak çalışmalar ve yerinde incelemeler yapmak üzere bir alt komisyon oluşturulmasına ve alt komisyonun Eskişehir Mv. Demir Berberoğlu, İzmir Mv. Hakan Tartan, İzmir Mv. Sabri Ergül, Adana Mv. İbrahim Yavuz Bildik, Batman Mv.Musa Okçu, İstanbul Mv. Cefi Jozef Kamhi ve İstanbul Mv.Yılmaz Karakoyunlu'dan oluşturulmasına karar verilmiştir.

Gündemde yer alan Muş-Varto olayları hakkında da İçişleri Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Şube Müdür Vekili Orhan Sever'in açıklamaları dinlendikten sonra, konuyla ilgili çalışmalar ve yerinde incelemeler yapmak üzere bir alt komisyon kurulmasına, alt komisyonun Muş Mv. Erkan Kemaloğlu, Muğla Mv. Lale Aytaman, Bingöl Mv. Kazım Ataoğlu ile İçel Mv. Abdulbaki Gökçel'den oluşturulmasına karar verilmiştir.

Aynı toplantıda alt komisyon çalışmalarının değerlendirilmesi konusu bir sonraki toplantıya bırakılmış, Avrupa ülkeleri parlamentolarındaki insan hakları ile ilgili komisyonlar ve parlamenterler ile hükümet dışı kuruluşlarla ilişki kurulması ve Komisyon üyelerinden çalışma grupları oluşturularak karşılıklı ziyaretlerde bulunulması, bu ziyaretler esnasında bu ülkelerde yaşayan Türk vatandaşlarının sorunlarıyla ilgili çalışmalar yapılması ve insan hakları ile ilgili gelişmelerin izlenmesi, bu amaçla yıllık çalışma planı yapılarak ziyaret edilecek ülkelerin ve ziyaret tarihlerinin saptanması için Dışişleri Bakanlığında görüş alınması ve hazırlanacak taslak programın TBMM Başkanlığına sunulması da kararlaştırılmıştır.

3 Aralık 1996 tarihli 2.toplantının gündemini "1.Başkanlık sunuşları 2. Diyarbakır Cezaevinde incelemeler yapan alt komisyon raporunun görüşülmesi 3.Yurtdışı temasların programlanması 4. Ankara, İstanbul, İzmir ve Manisa cezaevlerinin durumlarını tespit amacıyla incelemeler yapılması 5. Varto olayları ve Batı Trakya Türklerinden Adnan Raif'in başvurusunun görüşülmesi" oluşturmuştur.

Toplantıda yapılan görüşmelerden sonra Diyarbakır Cezaevi raporu oybirliği ile kabul edilerek TBMM Başkanlığına gönderilmesine karar verilmiş, yurt dışı temasların programlanması, heyet tespiti ve ziyaret tarihlerinin saptanması ile Ankara, İstanbul, İzmir ve Manisa cezaevlerinin durumlarını tespit amacıyla incelemeler yapılması için alt komisyon oluşturulması konularında Komisyon Başkanlık Divanına yetki verilmiştir. Batı Trakya Türk Azınlığından Türk Öğretmenler Birliği üyesi Adnan Raif'in 5 Aralık'da Yunanistan'da yapılacak duruşmasına gözlemci heyet gönderilmesi, Yunanistan'da süren grevler nedeniyle ulaşım mümkün olmadığından seyahat ertelenmiştir.

Toplantıda bir Komisyon üyesinin bazı üniversitelerde kamu kurum ve kuruluşlarında yapılan türban hakkındaki baskı ve dayatmaların gündeme alınması önerisi üzerine bu konuda da görüşmeler yapılmıştır. Komisyon üyelerince iletilen, Cerrahpaşa Tıp Fakültesinde Dr. Şükran Erdem'e türbanla görev yaptığı gerekçesiyle kötü muamele yapıldığı iddiasını araştırmak üzere din ve vicdan özgürlüğüyle ilgili ihlallerin ve Cerrahpaşa Tıp Fakültesinde Dr. Şükran Erdem'e karşı yapılan muamelelerin araştırılmasıyla ilgili bir alt komisyon kurulması kararlaştırılmıştır.

7 Ocak 1997 tarihli ve gündeminde “Diyarbakır İli Lice ilçesinde meydana gelen olayların değerlendirilmesi”nin yer aldığı olağanüstü 3. toplantıda Diyarbakır’ın Lice ilçesinde meydana gelen olaylarla ilgili olarak TBMM Başkanlığı’nın Komisyonumuza intikal ettirdiği Demokrasi Platformu Raporunda yer alan ve basına da yansıyan iddialarla ilgili yerinde incelemelerde bulunmak amacıyla bir alt komisyonun kurulması kararlaştırılmıştır.

19 Şubat 1997 tarihli gündemini “Batman’da meydana gelen olayların görüşülmesi”nin oluşturduğu olağanüstü 4. toplantıda Batman’da meydana gelen olaylarla ilgili olarak kamuoyuna yansıyan iddialar konusunda yerinde incelemelerde bulunmak amacıyla bir alt komisyonun kurulması kararlaştırılmıştır.

27 Şubat 1997 tarihli 5. toplantının gündeminde “1. Başkanlık sunuşları 2. Cezaevleri Alt Komisyonun çalışmaları hakkında bilgi sunulması 3. Din ve Vicdan özgürlüğü Alt Komisyonunun çalışmaları hakkında bilgi sunulması 4. Yurtdışı ziyaret programının oluşturulması” yer almıştır.

Toplantıda cezaevleriyle ilgili Alt Komisyon üyeleri, çalışmaları hakkında Komisyona bilgi vererek Ankara Merkez Kapalı, İstanbul Ümraniye ve Bayrampaşa, İzmir Buca cezaevlerini ziyaret ettiklerini, ancak yapılan görüşmelerin tutanaklarının çözülmesinin zaman alacağını, çalışmalar kapsamında başka cezaevlerinde de incelemeler yapmayı planladıklarını ifade etmişlerdir. Görüşmelerin ardından gerektiğinde alt komisyona çalışmalarında yardımcı olması amacıyla ilgili bölge milletvekilinin de dahil edilmesi konusunda Komisyon Başkanlık Divanına yetki verilmesi kararlaştırılmıştır.

18 Mart 1997 tarihli ve gündeminde “İskeçe Seçilmiş Müftüsü Mehmet Emin Aga’nın 3.4.1997 tarihinde Yunanistan’da yapılacak olan duruşmasına gözlemci heyet gönderilmesi”nin yer aldığı olağanüstü 6. toplantıda “Yasal müftünün yetki ve sıfatlarını gasp ettiği” gerekçesiyle, 3 Nisan 1997 tarihinde Lamia Tek Hakimli Asliye Ceza Mahkemesinde yargılanacak olan İskeçe Seçilmiş Müftüsü Mehmet Emin Aga’nın duruşmasını izlemek üzere bir heyetin Yunanistan’a gönderilmesine karar verilmiştir.

2 Nisan 1997 tarihli ve gündeminde “Hollanda’nun Lahey ve Almanya’nın Krefeld ve Hessen kentlerinde Türk vatandaşlarının yaşadıkları evlere yapılan ırkçı saldırılar sonucu çıkan yangınlarda 9 vatandaşımızın ölümü ve 2 vatandaşımızın yaralanması olayları ile ilgili olarak incelemeler yapmak, ilgililerle temaslarda bulunmak amacıyla bir heyetin Almanya ve Hollanda’ya gönderilmesi”nin yer aldığı olağanüstü 7. toplantıda, Komisyonun konuyla ilgili duyarlılığını göstermek, yerinde incelemeler yapmak ve yetkililerle temaslarda bulunmak üzere bir Alt komisyon oluşturulması kararlaştırılmıştır.

6 Mayıs 1997 tarihli ve gündeminde "Gökçeşinar Camini gerekli izinler alınmadan onardıkları gerekçesiyle 23 Mayıs 1997 İskeçe Tek Hakimli Ceza Mahkemesinde yargılanacak olan imam ve mütevelli heyetinin duruşmasını izlemek üzere bir heyetin Yunanistan'a gönderilmesi"nin yer aldığı olağanüstü **8.** toplantıda, bir heyetin gözlemci olarak duruşmayı izlemesi kararlaştırılmıştır.

22 Mayıs 1997 tarihli ve gündeminde "Batı Trakya Türk Azınlığından soydaş öğretmenler aleyhine açılan 5 Haziran 1997 tarihinde Agrinio'da yapılacak olan mahkemeye gözlemci heyet gönderilmesi"nin yer aldığı olağanüstü **9.** toplantıda bir heyetin Yunanistan'a gönderilerek duruşmayı izlemesi kararlaştırılmıştır.

4. KOMİSYONA YAPILAN BAŞVURULAR

a) 19. Dönemin Beşinci Yasama Yılında Yapılan Başvurular

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna 19. Dönemin Beşinci Yasama Yılında (1.10.1995-14.1.1996) 45 başvuru yapılmış olup, bu başvuruların konularına göre dağılımı şöyledir:

1. EMEKLİ SORUNLARI: (1)

* Maaşların yetersizliği : 1

2. GAYRİMENKUL SORUNLARI: (1)

* Miras sorunları : 1

3. GÜNEYDOĞU SORUNLARI: (5)

* PKK'ca gerçekleştirilen kayıp, kaçırma olayları : 1

* Güvenlik kuvvetlerinin uygulamalarından şikayetler: 2

* Terörden doğan zararların tazmini istekleri : 1

* Diğer : 1

4. GÜVENLİK SORUŞTURMASI: (2)

* İşe girememe : 1

* Diğer : 1

5. İŞÇİ SORUNLARI: (1)

* Emeklilik istemi : 1

6. GÖZALTI; İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE: (11)

- * Tehdit, kaçırma iddiaları, can güvenliğinin sağlanması : 1
- * Gözaltında işkence ve kötü muamele : 3
- * Gözaltında ölüm (*Mustafa Akbulut*) : 1
- * Keyfi gözaltı, işkence endişesi, savcılığa çıkarılma isteği : 6

7. KAYIPLAR (4)

- * Gözaltında kayıp iddiaları (*Düzgün Tekin*) : 1
- * Güneydoğuda kayıp iddiaları (*Salım Acar, Şehmuz Eroğlu*): 2
- * Diğer : 1

8. MEMUR SORUNLARI: (1)

- * Göreve iade istekleri : 1

9. ŞİKAYETLER: (4)

- * Avukat : 1
- * Polis : 1
- * Diğer : 2

10. YARGIYA İLİŞKİN SORUNLAR: (9)

- * Salıverilme istemi : 1
- * Yeniden yargılanma istemi : 4
- * Diğer : 4

11. YURTDIŞINDAKİ TÜRKLERİN SORUNLARI: (3)

- * Uygulamalardan yakınmalar : 3

12. MUHTELİF: (3)

- * Yasalarda değişiklik istekleri : 1
- * İdari uygulamalardan yakınmalar : 1
- * Diğer : 1

Başvuruların değerlendirilmesi:

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'na 19. Dönem 5. Yasama yılında (1 Ekim 1995 - 14 Ocak 1996) yapılan 45 başvurunun tümü hakkında işlem yapılırken, 42 başvuru hakkında gerekli işlemler yapılarak dosyalar sonuçlandırılmış olup, 3 başvuru hakkında ise ilgili kurum ve kuruluşlar nezdinde yazışmalar sürmektedir.

Bu tarihler arasında 42'si bu dönemden, 41'i önceki dönemden kalan toplam **83** başvuru aşağıdaki gibi sonuçlandırılarak ilgililere bilgi verilmiştir:

4 başvuru hakkında 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu hükümlerine göre ve mevcut yasal düzenlemeler karşısında Komisyonumuzca yapılacak işlem bulunmadığı belirtilmiştir.(%5)

4 başvuru hakkında yargının görev alanına giren ve yargıda karara bağlanmış konularda Komisyonumuzun kuvvetler ayrılığı prensibine aykırılık oluşturacak şekilde müdahalesinin mümkün olmadığı, 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu hükümleri uyarınca yapılacak bir işlem bulunmadığı bildirilmiştir.(%5)

2 başvuruda belirtilen sorunun çözümü için yetkili ve görevli bir yargı mercine başvurulması gerektiği, 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu hükümleri uyarınca yapılacak bir işlem olmadığı belirtilmiştir.(%2)

24 başvuru hakkında idari işlem istemi hakkında 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu hükümleri uyarınca yapılacak bir işlem olmadığı, idari işlemin aidiyeti cihetiyle ve gereği yapılmak üzere, başvuru dilekçesinin ilgili kurumuna havale edildiği belirtilmiştir.(%29)

38 başvuruda belirtilen konunun araştırılması ve Komisyona bilgi verilmesi istemiyle, dilekçe ilgili kurumlara gönderilmiş, yapılan yazışmalar ve incelemeler sonucunda sağlanan bilgi ilgiliye bildirilmiş ve yasal yol gösterilmiştir. (%46)

1 başvuruda belirtilen hususlarda mevcut yasal düzenleme ve 3686 sayılı yasaya göre yapılacak işlem bulunmamıştır. Dilekçe, ilgili kurumu bilgilendirmek ve konuyla ilgili olarak yapılacak çalışmalar aşamasında dikkate alınmasını ve değerlendirilmesini sağlamak amacıyla ilgili kuruma iletilmiştir.(%1)

3 başvuru dilekçesi gereği yapılmak üzere ilgili kuruma havale edilmiş, başvuru sahibine de sorunun çözümü için yetkili yargı mercine müracaat etmesi gerektiği bildirilmiştir. (%4)

3 işkence ve kötü muamele ile ilgili başvuruda konu, ilgili idari birim ve savcılığın sorulup araştırılmış, savcılıklarca takipsizlik / görevsizlik, idari soruşturmalarda da men-i muhakeme kararları verildiği bildirilmiştir.(%4)

2 işkence ve kötü muamele başvurusunun ilgili kurum ve savcılığın araştırılması sonucu, doktor raporlarındaki darp bulguları ve diğer deliller değerlendirilerek savcılıkça dava açıldığı, olayın yargıya intikal ettiği ve yargılamanın devam ettiği bildirilmiştir. Yargılamanın uzun sür-

mesi nedeniyle bu tür başvurular dava sonuçlanana dek izlenememekte, kamu davası açılmak suretiyle konunun mahkemeye intikali esas alınmaktadır. (%2)

1 işkence ve kötü muamele ile ilgili başvuruda ilgili valiliklerden yapılan araştırma sonucu konunun idari mercilerce soruşturulması sonucunda herhangi bir işkence/kötü muamele tespit edilmediği, iddiaların sübut bulmadığı bildirilmiştir.(%1)

1 başvuru adressiz olduğundan ya da daha önce işlem yapılmış mükerrer başvuru niteliğinde olduğundan işlem yapılamamıştır.(%1)

b) 20. Dönemin Birinci ve İkinci Yasama Yılında Yapılan Başvurular

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna 20. Dönemin Birinci ve İkinci Yasama Yılında (15.1.1996-30.6.1997) 232 başvuru yapılmış olup, bu başvuruların konularına göre dağılımı şöyledir:

1. ASKERİ MEVZUATTAN KAYNAKLANAN SORUNLAR: (7)

* Yüksek Askeri Şura kararıyla re'sen emeklilik sorunları :7

2. CEZAEVLERİ: (20)

* Keyfi tutum ve işlemler :3
* Koşulların iyileştirilmesi :3
* Kötü muamele :5
* Nakil istemi :6
* Tedavi isteği :3

3. EMEKLİ SORUNLARI: (12)

* Emekli ikramiyelerinin verilmesi, aylık bağlanması istekleri: 2
* İntibak düzenlemesi :2
* Maaşların yetersizliği :1
* SSK emeklilerinin sorunları :3
* Diğer :4

4. ESKİ HÜKÜMLÜLERİN SORUNLARI: (2)

* İş isteği :1
* Sicil affı :1

5. GAYRİMENKUL SORUNLARI: (17)

* Hazine arazisi ihtilafı	:1
* İmar durumu	:3
* Kadastro ve tapu uyuşmazlıkları	:2
* Miras, mülkiyet sorunları	:3
* Diğer	:8

6. GAZİ-ŞEHİT DUL VE YETİMLERİ: (2)

* Aylık bağlanması istemi	:1
* Kore gazileri	:1

7. GÖÇMEN SORUNLARI: (10)

* Vatandaşlık, oturma izni, iltica sorunları	:6
* Diğer	:4

8. GÜNEYDOĞU SORUNLARI: (8)

* PKK'ca gerçekleştirilen kayıp, kaçırma olayları	:1
* Yargısız infaz, şüpheli öldürme iddiaları	:1
* Terörden doğan zararın tazmini istekleri	:5
* Diğer	:1

9. GÜVENLİK SORUŞTURMASI: (1)

* Pasaport verilmemesi	:1
------------------------	----

10. İŞÇİ SORUNLARI: (8)

* Göreve iade istekleri	:1
* İş kazaları ve malulen emeklilik sorunları	:2
* İşten çıkarma	:1
* Diğer	:4

11. GÖZALTI; İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE: (17)

* Tehdit, kaçırma iddiaları, Can güvenliğinin sağlanması	:1
* Karakollarda kötü muamele	:4
* Gözaltında işkence ve kötü muamele	:2

- * Yargısız infaz iddiaları :1
- * Gözaltında ölüm (*Akın Reçber*) :1
- * Keyfi gözaltı; işkence endişesi ve savcılığa çıkarılma isteği: 8

12. KAYIPLAR (10)

- * Gözaltında kayıp iddiaları(*Bilal Turan,Düzgün Tekin, Şirin Bayram ve Ramazan Tekin*) :3
- * Güneydoğuda kayıp iddiaları (*Şehmuz Eroğlu, Hakkı Kaya, Mahmut ve Fahriye Mordeniz, Ramazan Yazıcı ve Fıkrı Özgen*) :5
- * Diğer :2

13. MEMUR SORUNLARI: (13)

- * Göreve iade istekleri :2
- * İntibak düzenlemesi :2
- * Müstafi sayılma :1
- * Özel hizmet tazminatı :2
- * Diğer :6

14. ÖZÜRLÜLERİN SORUNLARI: (5)

- * İş istemi :1
- * Yardım istemi :2
- * Diğer :2

15. ŞİKAYETLER: (30)

- * Özel kamu kuruluşlarından şikayetler :7
- * Askeri personel hakkında :1
- * Avukat :1
- * Belediyeler :1
- * Doktor :3
- * Hakim-Savcı :6
- * Polis :3
- * Diğer :8

16. YARDIM İSTEMİ: (9)

- * İş isteği :6

- * Maddi yardım isteği :2
- * Konut isteği :1

17. YARGIYA İLİŞKİN SORUNLAR: (18)

- * Genel af istemi :1
- * Salıverilme, tutuksuz yargılanma istemi :3
- * Yeniden yargılanma istemi :8
- * Diğer :6

18. YURTDIŞINDAKİ TÜRKLERİN SORUNLARI: (11)

- * Cezaevlerindeki Türklerin sorunları :1
- * İŞçi sorunları :1
- * Uygulamalardan yakınmalar :4
- * Diğer :5

19. BAŐÖRTÜŐÜ İLE İLGİLİ SORUNLAR: (3)

- * Öğrenciler :3

20. VİZE SORUNLARI: (1)

- * Yabancı ülkelere vize alamama :1

21. MUHTELİF: (27)

- * Gayri ciddi başvurular :5
- * Memuriyet sınavı sorunları :2
- * Ticari sorunlar :1
- * Yasalarda değişiklik istekleri :3
- * İdari uygulamalardan yakınmalar :3
- * Köylülerin sorunları :3
- * Diğer :11

YurtdıŐından gönderilen mektup ve faxlar:

Bu tarihlerde Komisyonumuza yurtdışındaki çeşitli kuruluşlardan ve kişilerden gözaltına alınmalar ve diğer insan hakları ihlalleriyle ilgili **547** adet faks ve mektup gönderilmiştir. Bu mektuplar gözaltına alınan kişiler hakkında ilgili mercilerden bilgi istenildiğine ve diğer insan hakları ih-

lallerine dair Komisyonumuzun bilgilendirilmesine yönelik olup genellikle Uluslararası Af Örgütü haber ağı aracılığı ile bu örgüt üyelerinden gönderilmektedir. Bu mektup ve faksardan Komisyonumuzun işlem yapabileceği nitelikte olan **368** adetine konuyla ilgili araştırma yapıldıktan sonra sağlanan bilgilerle yanıt verilmiştir.

İmza kampanyaları:

Bu dönemde Komisyona aşağıda belirtilen konularda imza kampanyaları çerçevesinde dilekçeler de gönderilmiştir:

Konya Cezaevindeki uygulamaları protesto için açlık grevi yapan mahkumlar hakkında 217 imzalı 7 adet dilekçe, Konya Cezaevinde bulunan PKK'lı tutuklu ve hükümlülerin cezaevleri politikasına karşı başlatıkları 579 imzalı 2 adet dilekçe, Elbistan Cezaevinden gelen ve Güneydoğu politikalarını protesto eden 102 imzalı dilekçe, Batman Cezaevinden gelen ve cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlülere uygulanan baskıları protesto eden 106 imzalı dilekçe, Giresun Cezaevinden gelen ve cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlülere uygulanan politikaları protesto eden 35 imzalı 3 dilekçe, Manisa'da liseli gençlere işkence yapılmasını protesto eden ve Manisa Emniyet Müdürü, Terörle Mücadele Şube Müdürü ile işkenceye katılan emniyet görevlilerinin görevden alınarak yargılanmalarını talep eden yaklaşık 3000 imzalı 195 adet dilekçe, Yüksek Askeri Şura kararlarıyla re'sen emekli edilen subay ve astsubayların maruz kaldıkları uygulamaları protesto eden 32 adet dilekçe, İmam Hatip Liselerinin kapatılmasını protesto eden 161 imzalı 10 adet dilekçe, RP Rize Milletvekili Şevki Yılmaz'ın kadınlarla ilgili olarak sarfettiği sözleri protesto eden 1000 imzalı dilekçe dosyası ve ayrıca Bandırma Cezaevindeki gayriinsani uygulamalar hakkında Mazlum-Der'in hazırlamış olduğu bir rapor da Komisyonumuza gönderilmiştir.

Başvuruların değerlendirilmesi:

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'na 20. Dönemin 1. ve 2. Yasama yılında (**15 Ocak 1996 - 30 Haziran 1997**) yapılan 232 başvurunun tümü hakkında işlem yapılırken, 20 başvurunun yazışmaları sürdürülmektedir. İşlem gören 232 başvurudan 212'si hakkında gerekli işlemler yapılarak dosyalar sonuçlandırılmıştır.

Bu dönem içerisinde, geçen dönemden kalan 20 başvuru hakkında gerekli işlemler yapılarak dosyası sonuçlandırılmıştır. 9 başvuru hakkında ise yazışmalar sürdürülmektedir.

Bu tarihler arasında toplam **212** başvuru aşağıdaki gibi sonuçlandırılarak ilgililere bilgi verilmiştir:

12 başvuru hakkında 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu Hükümlerine göre ve mevcut yasal düzenlemeler karşısında Komisyonumuzca yapılacak işlem bulunmadığı belirtilmiştir.(% 6)

29 başvuru hakkında yargının görev alanına giren ve yargıda karara bağlanmış konularda Komisyonumuzun kuvvetler ayrılığı prensibine aykırılık oluşturacak şekilde müdahalesinin mümkün olmadığı, 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu hükümleri uyarınca yapılacak bir işlem bulunmadığı bildirilmiştir.(%14)

24 başvuruda belirtilen sorunun çözümü için yetkili ve görevli bir yargı merciine başvurulması gerektiği, 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu hükümleri uyarınca yapılacak bir işlem olmadığı belirtilmiştir.(%11)

54 başvuru hakkında idari işlem istemi hakkında 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu hükümleri uyarınca yapılacak bir işlem olmadığı, idari işlemin aidiyeti cihetiyle ve gereği yapılmak üzere, başvuru dilekçesinin ilgili kurumuna havale edildiği belirtilmiştir.(%25)

50 başvuruda belirtilen konunun araştırılması ve Komisyona bilgi verilmesi istemiyle, dilekçe ilgili kurumlara gönderilmiş, yapılan yazışmalar ve incelemeler sonucunda sağlanan bilgi ilgiliye bildirilmiş ve yasal yol gösterilmiştir. (%24)

17 başvuruda belirtilen hususlarda mevcut yasal düzenleme ve 3686 sayılı yasaya göre yapılacak işlem bulunmamıştır. Dilekçe ilgili kurumu bilgilendirmek ve konuyla ilgili olarak yapılacak çalışmalar aşamasında dikkate alınmasını ve değerlendirilmesini sağlamak amacıyla ilgili kuruma iletilmiştir.(%8)

8 başvuru dilekçesi gereği yapılmak üzere kurumuna iletilmiş, ya da başvuruda belirtilen sorunun çözümü için yetkili ve görevli yargı merciine müracaat edilmesi gerektiği belirtilmiştir.(%4)

3 işkence ve kötü muamele ile ilgili başvuruda konu ilgili idari birim ve savcılığından sorulup araştırılmış, savcılıklarca takipsizlik/görevsizlik, idari soruşturmalarda da men-i muhakeme kararları verildiği bildirilmiştir.(%1)

1 işkence ve kötü muamele başvurusunun ilgili kurum ve savcılığından araştırılması sonucu, doktor raporlarındaki darp bulguları ve diğer deliller değerlendirilerek savcılıkça dava açıldığı, olayın yargıya intikal ettiği ve yargılamanın devam ettiği bildirilmiştir. Yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle bu tür başvurular dava sonuçlanana dek izlenememekte, kamu davası açılmak suretiyle konunun mahkemeye intikali esas alınmaktadır. (%0)

1 işkence ve kötü muamele ile ilgili başvuruda ilgili valiliklerden yapılan araştırma sonucu konunun idari mercilerce soruşturulması sonucunda herhangi bir işkence/kötü muamele tespit edilmediği, iddiaların sübut bulmadığı bildirilmiştir.(%0)

4 başvuru sahibinin yakındığı konudan vazgeçerek şikayetini geri alması ya da takip etmemesi üzerine işlem yapılmasına yer kalmamıştır.(%2)

1 adet dilekçede ilgilinin Komisyondan istediği rapor, belge,vs. dökümanlar ilgiliye gönderilmiştir. (%0)

5 başvuru adresiz olduğundan ya da daha önce işlem yapılmış mükerrer başvuru niteliğinde olduğundan işlem yapılamamıştır.(%2)

3 başvuru protesto bildirisini, imza kampanyası niteliğinde olduğundan işlem yapılmamıştır.(%1)

5. KOMİSYON KARARLARI

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 20. Dönem 1.Yasama Yılında bir adet, 2.Yasama Yılında dokuz adet olmak üzere toplam 10 adet karar almıştır.

a) Birinci Yasama Yılı:

1. Komisyonumuzun 14 Mayıs 1996 tarihli 3. toplantısında; a) 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanununun değiştirilmesi için çalışmalarda bulunmak amacıyla bir Alt Komisyon kurulmasına, Alt Komisyonun İçel Mv. Abdülbaki Gökçel, İstanbul Mv. Cefi Jozef Kamhi, Kırşehir Mv. Cafer Güneş, Manisa Mv. Erdoğan Yetenç ile Muğla Mv. Lale Aytaman'dan oluşturulmasına, b) Yurtiçinde ve yurtdışında meydana gelecek olan insan hakları ihlallerini sürekli olarak izlemek ve komisyon çalışmalarını bu doğrultuda yönlendirmek amacıyla bir Alt Komisyonunun kurulmasına, Alt Komisyonun Afyon Mv. Kubilay Uygun, Kayseri Mv. Osman Çılsal, İzmir Mv. Sabri Ergül, Rize Mv. Şevki Yılmaz ile Trabzon Mv. İbrahim Çebi'den oluşturulmasına, c) Mer'i hukukumuzun evrensel insan hakları standartlarına uyumlaştırılması konusunda çalışmalarda bulunmak amacıyla bir daimi Alt Komisyon kurulmasına, Alt Komisyonun Adana Mv. İbrahim Yavuz Bildik, Edirne Mv. Ümran Akkan, Gaziantep Mv. Mehmet Bedri İncetahtacı, İzmir Mv. Metin Öney ile Manisa Mv. Erdoğan Yetenç 'den oluşturulmasına, d) Komisyon çalışmalarında yardımcı bir tutum içinde olunması hususunda İçişleri ve Adalet Bakanlarıyla görüşmek üzere Başkanlık Divanı'na yetki verilmesine toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile karar verilmiştir.

b) İkinci Yasama Yılı:

1.Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 20.Dönem 2.Yasama yılının 8 Ekim 1996 tarihli 1. toplantısında toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile aşağıdaki kararlar alınmıştır: a) Varto olayları ile ilgili çalışmalar ve yerinde incelemeler yapmak üzere bir alt komisyon oluşturulmasına, alt komisyonun Muş Mv. Erkan Kemalöglü,

Muğla Mv. Lale Aytaman, Bingöl Mv. Kazım Ataoğlu ile İçel Mv. Abdülba-ki Gökçel'den oluşturulmasına, **b)** Diyarbakır Cezaevindeki olaylar ile ilgili çalışmalar ve yerinde incelemeler yapmak üzere bir Alt Komisyon kurulmasına, Alt Komisyonun Eskişehir Mv. Demir Berberoğlu, İzmir Mv. Hakan Tartan, Manisa Mv. Sabri Ergül, Adana Mv. İbrahim Yavuz Bildik, Batman Mv. Musa Okçu, İstanbul Mv. Cefi Jozef Kamhi ve İstanbul Mv. Yılmaz Karakoyunlu'dan oluşturulmasına, **c)** Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun çalışmalarının tanıtılması; Avrupa Parlamentosunun kararı ve Uluslararası Af Örgütü'nün başlattığı kampanya sonrasında insan hakları konusunda son dönemde ülkemiz aleyhine yürütülen kampanyalara karşı yurt dışında gerekli temaslarda bulunulup, çalışmalar yapılması amacıyla 1) Avrupa ülkeleri parlamen-tolarındaki insan hakları ile ilgili komisyonlar ve parlamenterler ile hükümet dışı kuruluşlarla ilişki kurulmasına ve Komisyon üyelerinden çalışma grupları oluşturularak karşılıklı ziyaretlerde bulunulmasına, 2) Bu ziyaretler sırasında bu ülkelerde yaşayan Türk vatandaşlarının sorunlarıyla ilgili çalışmalar yapılmasına ve insan haklarıyla ilgili gelişmelerin izlenmesine 3) Bu amaçla, yıllık çalışma planı yapılarak ziyaret edilecek ülkelerin ve ziyaret tarihlerinin saptanması için Dışişleri Bakanlığından görüş alınmasına ve hazırlanacak taslak programın T.B.M.M. Başkanlığına sunulmasına karar verildi.

2. 3 Aralık 1996 tarihli 2. toplantıda toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile ; a) Komisyonumuzun 8.10.1996 tarihli 1. toplantısında, Diyarbakır Cezaevinde 24.9.1996 tarihinde meydana gelen olaylar ile ilgili çalışmalar ve yerinde incelemeler yapmak üzere görevlendirilen Alt Komisyonca hazırlanan raporun, aynen benimsenerek TBMM Başkanlığına sunulmasına, **b)** Komisyonumuzun 8.10.1996 tarihli 1. toplantısında alınan 1 nolu kararın 3. maddesi doğrultusunda Almanya, İngiltere, Belçika, Avusturya, Hollanda, Danimarka, Suriye, Irak, Bulgaristan ve Yunanistan'da gerekli temaslarda bulunup, çalışmalar yapılmasına, bu temaslara programlanması ve bu temaslara yürütecek heyetlerde yer alacak Komisyon üyelerinin tespiti hususlarında Başkanlık Divanına yetki verilmesine, **c)** Başta Ankara, İstanbul, Manisa, İzmir olmak üzere bazı cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlülerin durumları ile cezaevi koşulları hakkında incelemeler yapmak üzere bir alt komisyonun kurulmasına, bu alt komisyonda yer alacak üyelerin tespiti hususunda Başkanlık Divanına yetki verilmesine, **d)** Türkiye'de din vicdan ve inanç özgürlüğü ile ilgili ihlalleri inceleyen bir alt komisyonun kurulmasına, bu alt komisyonun ilk iş olarak İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesinde doktor Şükran Erdem'e yönelik davranışları incelemesine, bu alt komisyonda yer alacak üyelerin tespiti hususunda Başkanlık Divanına yetki verilmesine karar verildi.

Bu karar gereğince, Diyarbakır Cezaevi Raporumuz 4 Aralık 1996 tarihinde TBMM Başkanlığına sunulmuş, Genel Kurulun 7.1.1997 tarihli 42. Birleşiminde okunmuştur. (Bkz:Ek 1)

Komisyunun 3 Aralık 1997 tarihli 2. toplantısında alınan bu kararın (c) bendi doğrultusunda alt komisyonda yer alacak üyelerin tespiti hususunda yetki verilen Başkanlık Divanı 7 Ocak 1997 tarihinde toplanarak;

* Türkiye'de din, vicdan ve inanç özgürlüğü ile ilgili ihlalleri inceleyecek olan alt komisyonda Adana Mv İ.Yavuz Bildik, Gaziantep Mv. M.Bedri İncetahtacı, Kayseri Mv. Recep Kırış, Edirne Mv. Ümran Akkan, Yalova Mv. Yaşar Okuyan ve Manisa Mv.Erdoğan Yetenç'in yer almasını (Bkz: Ek 2)

* Ankara, İstanbul, Manisa ve İzmir cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlülerin durumları ile cezaevi koşulları hakkında incelemeler yapmak amacıyla oluşturulan alt komisyonda Eskişehir Mv. Demir Berberoğlu, İzmir Mv. Suha Tanık, İzmir Mv. Hakan Tartan, İzmir Mv. Sabri Ergül, Kırşehir Mv. Cafer Güneş ve Kayseri Mv. Osman Çilsal'ın yer almasını kararlaştırmıştır.

Yukarıda alınan karar doğrultusunda alt komisyon üyelerinden Eskişehir Mv. Demir Berberoğlu ve İzmir Mv. Hakan Tartan, 14.1.1997 tarihinde Diyarbakır (E) Tipi Cezaevini ziyaret etmiştir. Bu ziyaret esnasında İzmir Mv. Suha Tanık ve Batman Mv. Musa Okçu'da bulunmuştur. Heyet cezaevinin genel durumu hakkında cezaevi yetkililerinden bilgi almıştır.

İzmir Mv. Süha Tanık, İzmir Mv. Hakan Tartan, Kırşehir Mv. Cafer Güneş 16.1.1997 tarihinde Ankara Merkez Kapalı Ceza ve Tutukevini ziyaret etmişlerdir. Cezaevi gezilmiş, cezaevi yetkililerinden bilgi alınmış ve siyasi tutuklularla görüşmeler yapılmıştır. Bu ziyaret sırasında cezaevinde bulunan eski DEP Milletvekilleri ile de görüşülmüştür.

Eskişehir Mv. Demir Berberoğlu, İzmir Mv. Hakan Tartan, İzmir Mv. Suha Tanık ve Kırşehir Mv.Cafer Güneş'den oluşan bir heyet 17.1.1997 tarihinde Ümraniye Cezaevini ziyaret etmiştir. Cezaevi gezilmiş, cezaevi yetkililerinden cezaevi hakkında ayrıntılı bilgi alınmış, adli ve siyasi tutuklularla görüşmeler yapılmıştır.

Eskişehir Mv. Demir Berberoğlu, İzmir Mv. Hakan Tartan, İzmir Mv. Suha Tanık ve Kırşehir Mv. Cafer Güneş 18.1.1997 tarihinde Bayrampaşa Ceza ve Tutukevini ziyaret etmişlerdir. Cezaevinin hemen hemen bütün birimleri -siyasi koşullarda dahil- dolaşmış, cezaevi yetkililerinden ayrıntılı bilgi alınmış, adli ve siyasi tutuklularla görüşmeler yapılmıştır.

İzmir Mv. Hakan Tartan, İzmir Mv. Süha Tanık, İzmir Mv. Sabri ERGÜL ve Kırşehir Mv. Cafer GÜNEŞ 20.1.1997 tarihinde İzmir Buca Kapa-

lı Cezaevini ziyaret etmişlerdir. Cezaevi yetkililerinden bilgi alınmış ve cezaevine ziyarete gelen şahıslarla görüşmeler yapılmıştır.

Komisyonumuzun 4 No'lu Kararı doğrultusunda Batman'da meydana gelen olayları yerinde incelemek amacıyla kurulan ve Kayseri Mv Osman Çılsal, İçel Mv. Abdülbaki Gökçel ve Batman Mv. Musa Okçu'dan oluşan bir heyet Batman'da yaptığı incelemeler esnasında 21.2.1997 tarihinde Batman Cezaevini de ziyaret etmiştir. Bu ziyarette cezaevi yetkililerinden cezaevinin genel durumu hakkında bilgi alınmış, adli tutuklularla koğuşlarında, siyasi tutukluların temsilcileri ile cezaevi savcısının odasında görüşülmüştür.

Eskişehir Mv. Demir Berberoğlu, İzmir Mv. Suha Tanık, İzmir Mv. Hakan Tartan ve İzmir Mv. Sabri Ergül ve Cafer Güneş'den oluşan bir heyet 28.2.1997 tarihinde Manisa Özel Tıp Kapalı Cezaevinde incelemelerde bulunmuştur. Cezaevi gezilerek yetkililerden genel durum hakkında bilgi alınmış ve mahkumlar ile de görüşmeler yapılmıştır. Aynı gün Manisa Emniyet Müdürlüğü'nde de incelemelerde bulunulmuş, Emniyet Müdürlüğü'nün nezarethaneleri dolaşmış ve Manisa Emniyet Müdürü Kemal İskender'den gözaltı işlemleri hakkında bilgi alınmıştır.

Aynı heyet, İzmir Emniyet Müdürlüğü'nde de incelemelerde bulunmuştur. Emniyet Müdürlüğü'nün nezarethaneleri dolaşmış ve İzmir Emniyet Müdürü Hasan Özdemir'den gözaltı işlemleri hakkında bilgi alınmıştır. Cezaevleri Alt Komisyonu çalışmalarını halen sürdürmektedir.

3. 7 Ocak 1997 tarihli 3. toplantıda toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile; Diyarbakır İli Lice İlçesinde meydana gelen olaylarla ilgili olarak TBMM Başkanlığı'nın Komisyonumuza intikal ettirdiği Demokrasi Platformu Raporunda yer alan ve basına da yansıyan iddialarla ilgili yerinde incelemelerde bulunmak amacıyla bir alt komisyonun kurulmasına ve alt komisyonun Eskişehir Mv. Demir Berberoğlu, İstanbul Mv. Bahri Zengin, İzmir Mv. Süha Tanık, İzmir Mv. Hakan Tartan ve İzmir Mv. Sabri Ergül'den oluşmasına karar verildi.

14 Ocak 1997 tarihinde Ankara'dan Diyarbakır'a hareket eden heyet Diyarbakır'da Olağanüstü Hal Bölge Valisi, Diyarbakır Valisi, Diyarbakır İl Jandarma Alay Komutanı, Lice Kaymakamı, Lice İlçe Jandarma Bölük Komutanı ve zorla korucu yapıldığı iddia edilen köylülerle görüşmeler yaptıktan sonra 15 Ocak 1997 tarihinde Ankara'ya dönmüştür.

4. 19 Şubat 1997 tarihli 4. toplantıda toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile; Batman'da meydana gelen olaylarla ilgili olarak kamuoyuna yansıyan iddialar konusunda yerinde incelemelerde bulunmak amacıyla bir alt komisyonun kurulmasına ve alt komisyonun İzmir Mv. Sabri Ergül, İçel Mv. Abdülbaki Gökçel, Batman Mv. Musa Okçu, Kayseri Mv. Osman Çılsal'dan oluşmasına karar verildi. (Bkz: Ek 4)

5. 27 Şubat 1997 tarihli 5. toplantısında toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile; **a)** Cezaevleri Alt Komisyonuna Başkanlık Divanının gerekli görmesi halinde inceleme yapılacak cezaevinin bulunduğu bölgenin Komisyon üyesi olan milletvekillerinin katılması hususunda Başkanlık Divanına yetki verilmesine, **b)** Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun çalışmalarının tanıtılması, Avrupa Parlamentosunun Türkiye aleyhindeki kararı ve Uluslararası Af Örgütünün başlattığı kampanya sonrasında insan hakları konusunda son dönemde ülkemiz aleyhine yürütülen kampanyalara karşı yurt dışında gerekli temaslarda bulunulup, çalışmalar yapılması amacıyla, Eskişehir Mv. Demir Berberoğlu, Edirne Mv. Ümran Akkan, İstanbul Mv. Yılmaz Karakoyunlu, Kayseri Mv. Osman Çılsal ve Manisa Mv. Erdoğan Yetenç'ten oluşan heyetin Danimarka'ya; İstanbul Mv. Bahri Zengin, Yalova Mv. Yaşar Okuyan, İçel Mv. Abdülbaki Gökçel, Muş Mv. Erkan Kemaloğlu ve Muğla Mv. Lale Aytaman'dan oluşan heyetin Almanya'ya; İzmir Mv. Hakan Tartan, Bingöl Mv. Kazım Ataoğlu, İzmir Mv. Metin Öney, Adana Mv. İbrahim Yavuz Bildik ve Batman Mv. Musa Okçu'nun Avusturya'ya; İzmir Mv. Sabri Ergül, Çorum Mv. Zülfikar Gazi, Kayseri Mv. Recep Kırış, Muğla Mv. İrfettin Akar ve Gaziantep Mv. Mehmet Bedri İncetahtacı'dan oluşan heyetin Belçika'ya; İzmir Mv. Süha Tanık, Rize Mv. Şevki Yılmaz, İstanbul Mv. Cefi Jozef Kamhi, Kırşehir Mv. Cafer Güneş ve Trabzon Mv. İbrahim Çebi'den oluşan heyetin Yunanistan'a gitmesine karar verildi. (Bkz Ek 7 ve Ek 9)

6. 18 Mart 1997 tarihli 6. toplantıda toplantıya katılan üyelerin oybirliği; "Yasal müftünün yetki ve sıfatlarını gasp ettiği" gerekçesiyle, 3 Nisan 1997 tarihinde Lamia Tek Hakimli Asliye Ceza Mahkemesinde yargılanacak olan İskeçe Seçilmiş Müftüsü Mehmet Emin Aga'nın duruşmasını izlemek üzere bir heyetin Yunanistan'a gönderilmesine ve bu heyetin Başkanlık Divanı üyeleri olan Eskişehir Mv. Demir Berberoğlu, İzmir Mv. Süha Tanık, İstanbul Mv. Bahri Zengin, İzmir Mv. Hakan Tartan, İzmir Mv. Sabri Ergül'den oluşmasına karar verildi. (Bkz: Ek 5)

7. 2 Nisan 1997 tarihli 7. toplantıda toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile; Hollanda'nın Lahey ve Almanya'nın Krefeld ve Hessen kentlerinde Türk vatandaşlarının yaşadıkları evlere yapılan ırkçı saldırılar sonucu çıkan yangınlarda 9 vatandaşımızın ölümü ve 2 vatandaşımızın yaralanması olayları ile ilgili olarak incelemeler yapmak, ilgililerle temaslarda bulunmak ve Komisyonumuzun konuya duyarlılığını göstermek amacıyla, Eskişehir Mv. Demir Berberoğlu, İzmir Mv. Hakan Tartan, Manisa Mv. Erdoğan Yetenç, Kayseri Mv. Recep Kırış, Edirne Mv. Ümran Akkan, Gaziantep Mv. M. Bedri İncetahtacı ve Trabzon Mv. İbrahim Çebi'den oluşan bir heyetin Almanya ve Hollanda'ya gönderilmesine karar verildi. (Bkz: Ek 6)

8. 6 Mayıs 1997 tarihli 8. toplantıda toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile; "Gökçepınar Camiini gerekli izinler alınmadan onardıkları" gerekçesiyle 23 Mayıs 1997 tarihinde İskeçe Tek Hakimli Ceza Mahkemesinde yargılanacak olan imam ve mütevelli heyetinin duruşmasını izlemek üzere bir heyetin Yunanistan'a gönderilmesine ve bu heyetin Eskişehir Mv. Demir Berberoğlu, Edirne Mv. Ümran Akkan, Batman Mv. Musa Okçu, Adana Mv. İ. Yavuz Bildik, Kırşehir Mv. Cafer Güneş'ten oluşmasına karar verildi. (Bkz: Ek 8)

9. 22 Mayıs 1997 tarihli 9. toplantısında toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile; Batı Trakya Türk azınlığı mensupları aleyhine azınlık veya vatandaşlık haklarını kullanmaya teşebbüs etmiş olmaları nedeniyle açılmış olan davalardan; İskeçe Koyunköy Camii onarımını yasadışı bir biçimde yürüttükleri iddiasıyla açılan ve 3 Haziran 1997 tarihinde İskeçe Üç Hakimli Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülecek dava ile soydaş öğretmenler aleyhine açılmış ve 5 Haziran 1997 tarihinde Agrinio Üç Hakimli Ceza Mahkemesi'nde görülecek davanın duruşmalarını izlemek üzere bir heyetin Yunanistan'a gönderilmesine ve bu heyetin Eskişehir Mv. Demir Berberoğlu, İzmir Mv. Hakan Tartan, Rize Mv. Şevki Yılmaz, Muğla Mv. İrfettin Akar ve Çorum Mv. Zülfiyar Gazi'den oluşturulmasına karar verildi. (Bkz: Ek 10)

6. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığını Ziyaret Eden Yabancı Heyetler

20. Yasama Döneminde Komisyonumuzu ziyaret ederek insan hakları konularında temaslarda bulunan yabancı heyetler şunlardır:

* 9 Mayıs 1996 tarihinde Claude NICOLAY Başkanlığında AİÖK heyeti

* 9 Mayıs 1996 tarihinde İsviçre Büyükelçisi André FAIVET

* 24 Eylül 1996 tarihinde Dr. Abid HUSSAIN (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu Fikir ve İfade Özgürlüğü Özel Raportörü)

* 19 Kasım 1996 ve 4 Aralık 1996 tarihlerinde Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği Maslahatgüzarı Jorg . V. KETELSEN

* 13 Ocak 1997 tarihinde Beng HURTIG (Sol Parti) Başkanlığında İsveç Heyeti

* 13 Ocak 1997 ve 21 Mart 1997 tarihlerinde Almanya Büyükelçisi Hans J. VERGAU

* 17 Ocak 1997'de Human Rights Watch Arms Project'ten Joost R. HILTERMAN

* 31 Ocak 1997 tarihinde ABD Büyükelçilik Müsteşarı Richard U.McKEE ve Amerikan heyeti

- * 24 Şubat 1997 tarihinde Doğu Türkistan Milli Merkezi heyeti
- * 24 Mart 1997 tarihinde Fransa Büyükelçilik Müsteşarı
- * 26 Mart 1997 tarihinde Almanya Yeşiller Partisi ve Hür Demokrat Partiden Parlamenterler (Angelica BEER ve ALBOWITZ)
- * 8 Nisan 1997 tarihinde Azerbaycan Milli Meclisi İnsan Hakları Komisyonu Başkanı ve üyeleri
- * 8 Nisan 1997 tarihinde Almanya FDP'den Irmgard SCHWATZER başkanlığında CDU, SPD, Yeşiller, PDS milletvekilleri heyeti
- * 29 Nisan 1997 tarihinde AGİT Parlamenterler Asamblesi Başkanı Javier RUPEREZ başkanlığındaki heyet
- * 1 Mayıs 1997 tarihinde Human Rights Watch / Helsinki Watch Temsilcisi Holly CARTNER
- * 3 Temmuz 1997 tarihinde Almanya Federal Meclisi Başkanvekili Burkhard HIRSCH

EKLER

(Ek 1)

DIYARBAKIR CEZAEVİ RAPORU

KONU: T.B.M.M. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde oluşturulan bir Alt Komisyonun, Diyarbakır Cezaevinde incelemeler yapması.

AMAÇ: Diyarbakır Cezaevinde 24.9.1996 tarihinde meydana gelen ve 10 tutuklunun ölümü ile sonuçlanan olayları yerinde incelemek, Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcısı, cezaevi mümessil savcısı, cezaevi yöneticileri, tutuklular ve diğer ilgili kişi ve kuruluşlarla görüşmek, bu konuda Komisyona açıklayıcı bir rapor sunmak.

GİRİŞ: T.B.M.M. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonununun 8 Ekim 1996 tarihli toplantısında, yukarıda belirtilen amaç doğrultusunda inceleme ve görüşmeler yapmak üzere bir Alt Komisyon kurulması kararlaştırılmıştır.

24 Ekim 1996 günü Diyarbakır'a giden Alt Komisyon üyeleri, Diyarbakır Cezaevinde görüşme ve incelemeler yaptıktan sonra 25 Ekim 1996 günü Ankara'ya dönmüşlerdir.

HEYETİN OLUŞUMU:

Diyarbakır Cezaevinde incelemelerde bulunan heyet, aşağıdaki üyelerimizden oluşmuştur:

Demir BERBEROĞLU	Eskişehir Milletvekili	Başkan
Hakan TARTAN	İzmir Milletvekili	Sözcü
Sabri ERGÜL	İzmir Milletvekili	Kâtip Üye
Musa OKÇU	Batman Milletvekili	Üye

Heyete ayrıca, Komisyon Uzmanı Ali ÇOLAK da eşlik etmiştir.

DIYARBAKIR CEZAEVİ HAKKINDA GENEL BİLGİ:

Diyarbakır Cezaevi, 1980 yılında "E Tipi" olarak Adalet Bakanlığınca yaptırılmış ancak 12 Eylül sonrası askeri yönetime devredilmiş ve Sıkıyönetim Askeri Cezaevi olarak kullanıma açılmıştır. Diyarbakır E Tipi 1 Nolu Kapalı Tutukevi 9 Mayıs 1988 tarihinde Adalet Bakanlığına devredilmiştir.

650 kişi kapasiteli olarak yapılan Diyarbakır E Tipi 1 Nolu Kapalı Tutukevinde halen 942 kişi bulunmaktadır. Bu kişilerden 857'si tutuklu 85'i ise hükümlüdür.

857 tutuklunun koğuşlara göre dağılımı; 243 itirafçı (11 kadın, 232 erkek), 407 PKK örgüt üyesi, 176 tarafsız, 3 Hizbullah örgüt üyesi (1 kadın, 2 erkek), 28 adli suçlu (5 kadın 23 erkek) şeklinde,

85 hükümlünün koğuşlara göre dağılımı ise; 53 itirafçı (1 kadın, 52 erkek), 16 PKK örgüt üyesi, 9 tarafsız, 7 adli suçlu (1 kadın, 6 erkek) şeklindedir.

GÖRÜŞMELER:

24 Ekim 1996 günü Diyarbakır E Tipi 1 Nolu Kapalı Tutukevine giden heyetimiz yanına, Cumhuriyet Başsavcısı ve cezaevi müdürünü de olarak olay yeri hakkında bilgi aldı.

Olay yeri olan C Blok 4 ve 5 nolu şebeke kapıları arasında yer almaktadır. C Bloğun yer aldığı koridorun eni 4.62 m., boyu 17 metredir. Daha sonra 5 nolu şebeke kapısının tutuklular tarafından zorlanarak açılmasıyla olayın yayıldığı D Blok ise 30 m. uzunluğundadır. C Bloğa 5-6-7-9-11-35-36 nolu koğuşlar açılmaktadır. 5-6-7 nolu koğuşlarda adli tutuklular, 9-11 nolu koğuşlarda itirafçılar, 35-36 nolu koğuşlarda siyasi (PKK) tutuklular bulunmaktadır.

SİYASİ TUTUKLULAR (PKK) İLE GÖRÜŞMELER:

Heyetimiz, ilk olarak olay yeri hakkında ön bilgi aldıktan sonra, cezaevini tanımak amacıyla cezaevi içinde incelemeler yaparken avukat görüş yerinde tesadüfen karşılaştığı 6 siyasi (PKK) tutuklu ile görüşmüştür. Heyet ile önce konuşmak istemeyen tutuklular cezaevi yönetiminin dışarı çıkarılması üzerine heyetle konuşmayı kabul etmiştir. Bu tutuklulardan yalnızca bir tanesinin olay günü C Blokte yer alan ve olay yerini görmesi olanaklı olan 35 nolu koğuşta olduğu, diğerlerinin olay yerini görmeyen 17 nolu koğuşta buldukları tespit edilmiştir.

Olay günü C Blokte olan bu tutuklu;

24 Eylül günü öğlene doğru 31 kişilik bir grup tutuklunun görüşe giderken 35 nolu koğuşun mazgalını açarak ziyaretçilerinin getirdiği yiyecekleri koymak amacıyla leğen ve benzeri malzeme istediğini, bunun üzerine bir gardiyanın bunun yasak olduğunu söylediğini ve bu arada Fetih Ahmet isimli başgardiyanın çağrıldığı, Fetih Ahmet'in hakaret ve küfür ederek mazgalı kapatmaya çalışıldığını, tutukluların izin vermemesi üzerine "size gösteririm" diye tehditler savurarak diğer gardiyanlarla ayrıldığını ve şebeke kapılarını kapattırıldığını, bütün tutukluların bu yaklaşım

karşısında şaşırdığımı çünkü daha önceden koğuşlararası malzeme alış-verişinin sürekli olarak yapıldığını, tutukluların olayı yatıştırmak istemesine karşın idarenin uzlaşmaya yanaşmadığını, tutukluların toplu değil birer kişişer olay yerinden ayrılalım biçimindeki talebinin de idare tarafından reddedildiğini, cezaevinde olağandışı bir hareketliliğin yaşanmaya başladığını, mutfak tarafında askerlerin, görüş kabinleri tarafında ise çevik kuvvetin görüldüğünü, bunların başlarında kask, ellerinde demir çubuk ve tahta sopalar olduğunu, saat 16.00' ya doğru şebeke kapılarının açılarak bunların "Allah Allah" sesleri arasında saldırıya geçtiğini, tutuklulara karşı çok acımasız davrandıklarını, ilk darbe alanlardan birinin kafasına vurulmasıyla kendi etrafında döndükten sonra yere düşerek kumildamadan kaldığını, korkudan koridorun karanlık kısımlarına doğru saklanmak isteyen bir kaç kişinin de oralarda yakalanarak acımasızca dövüldüğünü, ölümlerin çoğunun burada gerçekleştiğini,

heyetimize ifade etmiştir.

Heyetimizin sorduğu sorular üzerine aynı tutuklu;

Cezaevinde o anda birkaç yüz asker ve polisin bulunduğunu ancak bunlardan bir kısmının müdahaleyi gerçekleştirdiğini, içlerinde özel tim görüntüsünde (sakallı-bıyıklı) birkaç kişinin de bulunduğunu, müdahaleyi gerçekleştirenlerin özellikle tutukluların kafalarına vurduğunu, belirtmiştir.

Avukat görüş yerinde gerçekleştirilen bu görüşmeden sonra heyetimiz, bir başka odada siyasi tutuklulardan (PKK) C Blokte yer alan 35 ve 36 nolu koğuşların temsilcileri olan Bayram ALTIN, Yaşar ASLAN, Şevket ŞEKER, Ercan ASLAN ile görüşmüştür.

35 ve 36 nolu koğuş temsilcileri adına konuşan Bayram Altın;

24 Eylül günü 18 ve 29 nolu koğuştan 30 kişilik bir grup tutuklunun aile görüşüne giderken C Blok'a geldiklerinde 36. koğuşun mazgalından görüşe gelenlerden alacakları yiyecekleri koymak amacıyla leğen istediklerini, bu sırada gece aramalarında koğuş duvarlarına MHP sloganları yazan ve politik kimliğini her zaman belli eden Ahmet Fethi ONAT isimli başgardiyanın mazgalları kapatarak hakaret ve küfür ettiğini, tutukluların buna karşı koyduğunu ve aralarında tartışma çıktığını, bunun üzerine kendilerinin mazgallara geldiğini ve olaya müdahale ederek her iki tarafı sakin olmaya çağdırdıklarını, o andan itibaren olayları bütünüyle izlediklerini, başgardiyana ve diğer gardiyanların giderken şebeke kapılarını tutukluların üzerine kapatarak görüşe gidilmesine engel olduklarını bir kaç dakika sonra aralarında bütün müdürler, iki silahlı subay, bazı gardiyan ve başgardiyaların bulunduğu kalabalık bir grubun gelerek tutukluları tehdit ederek onlara küfürler ettiğini, kendilerinin müdürleri ikna etmeye çalıştıklarını, arkadaşları hakkında yasal bir işlem yapıla-

caksa arkadaşlarının savcıya ifade verebileceklerini, görüşe göndermeyeceklerse koğuşlara dönmelerine izin verilmesini istediklerini, ancak bu diyalog çabasının sonuçsuz kaldığını, müdürlerin gardiyanlardan anahartları alarak "biz birazdan nasıl geleceğimizi gösteririz" diye tehditler savurarak gittiklerini, saat 15.30-16.00'ya kadar tutukluların C Bloкта bekletildiğini, bu esnada revirden dönen 3 kişinin gruba katılmasıyla sayının 33'e çıktığını, mutfak tarafından kafalarında kask, ellerinde kalkan ve cop bulunan askerlerin geldiğini, diğer yönden aynı teçhizata sahip çevik kuvvet polisinin geldiğini, saat 16.00'ya doğru bunların kapıları açarak saldırıya geçtiğini, saldırı üzerine grubun kenetlenerek slogan atmaya başladığını, saldıranların daha önceki saldırılarda hiç olmayan bir şekilde vücuda değil doğrudan kafaya vurduklarını, saldırı sona erdikten sonra tutukluların tümünün yerde sürüklenerek görüş kabinlerine götürüldüğünü, üst üste yerlere atıldığını, sürüklenirken görevlilerin tutuklulara vurmaya devam ettiğini, bundan sonrasını görmediklerini ancak olayı yaşayan ve Gaziantep'e sevk edilenlerin kendilerine ulaştırdıkları ifadelerinden öğrendiklerini, başlarında subay bulunan bir grubun yerde yatanları "ya itirafçı olursunuz ya da ölürsünüz" diyerek tehdit ettiğini, burada iki kişinin itirafçılığı kabul ettiğini olaylar çıkmadan önce itirafçı olarak grubun içinden ayrılan bir kişi ile kimi gardiyan ve müdürlerin bazı arkadaşlarını göstermesi üzerine bunların seçilerek öldürüldüğünü, diğerlerine işkence yapılmaya devam edildiğini, arkadaşlarının hastaneye götürülmeden 1 saat kadar bekletildiğini, yaralı oldukları halde 14 kişinin Gaziantep'e sevk edildiğini, bu olayın planlı bir katliam olduğunu, olay planlanmamış bir eylem olsa çok küçük bir çaba ile sorunun büyümeden çözülebileceğini,

heyetimize ifade etmiştir.

Heyetimizin sorduğu sorular üzerine bu tutuklular;

O güne kadar koğuşlardan malzeme alışverişinin olduğunu, bunun hiçbir zaman engellenmediğini ve rutin bir uygulama olduğunu, olay başladığında gardiyanların şebeke kapılarını kapatmaları üzerine tüm koğuşların elektriğinin kesildiğini, şebeke kapısının kırılmadığını, raylı sistem olduğu için yerinden oynatılarak açılabilirdiğini, ancak görevlilerin suçlarını gizleyebilmek için kırıldığı izlenimi verebilmek amacıyla ertesi gün bunlara kaynak yaptırdığını, olayların başında gardiyanlarla yaşanan sürüşme esnasında bazı gardiyanların yaralanmış olabileceğini, ancak müdahale esnasında bunun mümkün olmadığını çünkü tutukluların yalnızca kendilerini darbelerden korumaya çalıştıklarını, kendilerinin istemeleri durumunda koğuş kapılarını bir kaç dakika içerisinde kırıp arkadaşlarını koğuşlara alabileceklerini, ancak olayın cezaevi geneline yayılmasından endişe ettikleri ve olayın diyalog yoluyla çözülmesinden ya-

na oldukları için böyle davranmadıklarını, olay nedeninin kamuoyuna yanlış yansıtıldığını, cezaevinde PKK'lı kadın tutuklu bulunmadığını, sevklerin önceden tutuklulara bildirilmemiş olduğunu, itirafçıların olayla ilgisi olmadığını ve onlarla sürtüşmenin söz konusu olmadığını, dolayısıyla bu nedenlerin hiçbirinin gerçeği yansıtmadığını,

belirtmişlerdir.

İTİRAFÇI TUTUKLULARLA GÖRÜŞME:

İsimleri heyetimizde mahfuz bulunan itirafçı tutuklulardan biri;

Olay günü 35. koğuştta olduğunu, örgütün pasif eylemden aktif eyleme geçilmesi doğrultusunda talimat gönderdiğini, bu talimatlar doğrultusunda cezaevinde örgütün merkezi konumundaki 35. koğuştta değerlendirmeler yapıldığını, oradan diğer koğuştalara talimatların yayıldığını, daha önceden olay çıkartılacağından haberdar olduklarını, bu sayede tedbir alabildiklerini, olay esnasında zaman zaman mazgala gelebildiğini, daha çok örgüt sorumlularının mazgal önünde olduğunu, olayı bütünüyle göremediğini, müdahaleden önce söktükleri ranza parçalarını, kalorifer borularını ve benzeri eşyaları dışarı verdiklerini, müdahale esnasında koğuştardan dışarıya ellerine geçirdikleri şeyleri attıklarını, kendisinin yalnızca askerleri gördüğünü, askerlerden bir kaçının elinde jop gördüğünü, askerlerin elinde kalas ve benzeri başka birşey bulunmadığını, olaydan sonra gerek koğuştta yapılan konuşmalarda gerekse cezaevi dışından gelen mesajlarda yapılan eylemin yanlışlığının kabul edildiğini,

heyetimize ifade etmiştir.

İtirafçı tutuklulardan diğeri ise;

Olay günü görüşe giden ikinci grup içinde olduğunu, 35 ve 36. koğuşun bulunduğu C Bloğa girerken önce 35 nolu koğuşun mazgalının açıldığını, orada bulunan gardiyanın müdahalesi üzerine İskan UYSAL isimli tutuklunun gardiyanı iterek Remzi TANRIKULU ile konuştuğunu, bu esnada başgardiyan Fetih AHMET'in gelerek bunun yasak olduğunu söylediğini, tartışırken Remzi TANRIKULU'nun başgardiyanı yumruk attığını ve küfür ederek diğer tutuklulara da vurun diye seslendiğini, gardiyanların itiş kakış esnasında yere düştüğünü ve dövüldüğünü, diğer gardiyanların yetişerek arkadaşlarını kurtardığını ve şebeke kapılarını kapattığını, 2 şebeke kapısı arasında bekletilen tutuklulardan birinin telle şebeke kapısının kilidini açtığını, o sırada müdürlerin gelerek tutuklulara olayı büyütmemelerini söylediğini, ancak tutukluların görüşmeye yanaşmadıklarını, yaklaşık 6 saat orada bekletildiklerini ve kendisinin olayların boyutunu tahmin ettiği için tutukluların aralarından kaçmaya karar verdiğini, kapının kırılması üzerine gelen müdüre, gizlice kendisi-

ni almaları için işaret ettiğini, müdürün kapıdan içeri girdiğini ve gardiyanların oluşturdukları koridordan geçerek dışarı çıktığını, gardiyanların kendisini olayı göremeyecekleri bir yere götürdüğünü, orada beklerken gürültüler geldiğini, tutukluların "kahrolsun işkence" diye slogan attıklarını, olaylardan sonra kendisini yukarı çıkarttıklarını ve ölenleri teşhis amacıyla hastaneye götürdüklerini, kendisinin ölen 8 kişiyi teşhis ettiğini, ölenlerde kurşun yarası görmediğini, daha çok kafalarına darbe almış olduklarını, kafalarında siyah darp izlerinin ve vücutlarının çeşitli bölgelerinde darp izlerinin bulunduğunu,

heyetimize ifade etmiştir.

CEZAEVİ GÖREVLİLERİ İLE GÖRÜŞME:

Görevden alınan cezaevi I. Müdürü Mahmut ÇAÇA;

Adalet Bakanlıından kendilerine örgütün talimatı ile cezaevlerinde açlık grevi gibi pasif eylemlerden aktif eylemlere geçileceği konusunda istihbari bilgiler ulaştırıldığını, olay günü görüşe giden tutukluların koşulların mazgallarını açarak diğer tutuklularla konuşmaya başladıklarını, müdahale eden gardiyanları tartakladıklarını, kendilerine haber gelince diğer gardiyanlarla aşağı inerek tutukluların elinden personeli kurtardıklarını ve tutukluların 4 ve 5 nolu şebekeler arasında kaldıklarını, bu esnada 17 ve 23 nolu koşullardan dışarıya mesaj vermek için ateş yakıldığını, olaylar başlayınca Cumhuriyet Başsavcısı ile cezaevi mümessil savcısını çağırıldığını, Cumhuriyet Başsavcısının hemen, mümessil savcının ise duruşmasını tamamladıktan sonra cezaevine geldiğini, kendisinin aşağı inerek tutuklularla konuşmaya çalıştığını, olay çıkarıcıları teslim etmelerini ve olaya karışmayanların ayrılmasını istediğini, ancak tutukluların olumsuz davrandığını, durumun Adalet Bakanlığına iletilerek Gaziantep'e sevklerinin istendiğini, saat 12.00 sıralarında koşullardaki tutukluların elle sökülebilecek tahta ve demir malzemeleri sökerek mazgaldan koridorda bekleyen tutuklulara verdiğini, demir aksamaları kullanarak 5. şebekeyi açtıklarını ve D Bloğa geçtiklerini, içeriden ve dışarıdan koşullarına yüklenilerek kırılmaya çalışıldığını, cezaevi bölümü ve emniyetten yardım istendiğini, polis ve askerlerin 13.15 civarı cezaevinde gerekli emniyet tedbirlerini aldığını, olayların çok büyümemesi için Cumhuriyet Başsavcısının Adalet Bakanlığı ile görüştüğünü, saat 15.20 civarında müdahale izninin alındığını, 25'i asker 30'u çevik kuvvet olmak üzere toplam 55 kişinin müdahaleyi gerçekleştirdiğini, müdahalenin saat 15.30 civarında başlayıp saat 16.30 civarında bittiğini, olayın bitiminde sağlık görevlilerinin yaralıları muayene ettiğini, tedavi olması gerekenlerin Diyarbakır Devlet Hastanesine gönderildiğini iyi durumda olanların da Gaziantep Cezaevine sevk edildiklerini, asker ve polisten toplam 27 kişinin yaralandığını,

heyetimize ifade etmiştir.

Heyetimizin sorduğu sorular üzerine Mahmut Çaçı;

Müdahalede bulunan güvenlik güçlerinin elinde demir çubuk değil cop bulunduğunu, özel timden kimsenin cezaevine gelmediğini, müdahaleden önce son bir ihtarin yapıldığını, müdahale eden güvenlik güçlerinin başında Alay Komutan Yardımcısı, Çevik Kuvvet Şube Müdürü ve Bölük Komutanının bulunduğunu, Diyarbakır Devlet Hastanesinde 9, Gaziantep'e sevk edilenlerden 1 kişi olmak üzere 10 tutuklunun öldüğünü, cezaevinde toplam 275 infaz koruma memuru olduğunu, bunların dört vardiya çalıştığını, olaylar başladıktan sonra yanında 30 kadar infaz koruma memurunun bulunduğunu,

belirtmiştir.

Heyetimizin müdahale esnasında neden infaz koruma memurlarının görev alarak olayın daha kolay bastırılmasının sağlanmadığı ve müdahalede gaz bombası ve tazyikli su gibi ölümlere neden olmayacak yöntemlerin kullanılmadığı yönündeki sorularına;

İnfaz koruma memurlarının müdahalede bulunacak araç ve gereçten yoksun olduğu ve müdahale kararını verdikten sonra insiyatifin müdahaleyi gerçekleştiren güvenlik güçlerinin amirine geçtiği ve kendilerinin müdahale yöntemi konusunda önerilerde bulunmasının olanaklı olmadığı, şeklinde yanıt vermiştir.

Görevden alınan cezaevi 2. müdürü Aziz GÜRER;

Olay günü kendisinin iç müdüriyette görevli olduğunu, banyonun da kendi görev alanına girdiğini, o gün sabah birinci banyo postası çıkarken tutuklularda tedirgin edici bir şekilde ani geri dönüşler olduğunu, bunun her zamanki tavırlarından farklı olduğunu, bunun üzerine infaz koruma memurlarını uyardığını, saat 10.30'da cezaevi 1. müdürünün, infaz koruma memurlarına saldırıldığını ve olay çıktığını haber verdiğini, kendilerinin aşağı indiklerini, olaya otuza yakın asker, bir o kadar da polis müdahale ettiğini, müdahale başlayınca kendisinin kimlik tespit amacıyla iç kontrolde görevlendirildiğini, hastaneye gönderilecekleri ya da sevk edilecekleri doktorun saptadığını, kendisinin kime hangi işlemin yapıldığını kaydettiğini, cezaevinde hiç kimsenin ölmediğini,

heyetimize ifade etmiştir.

Görevden alınan başgardiyarı Fethi Ahmet ONAT;

Olay günü görüşe çıkan mahkumların C Bloğa geldiklerinde koğuş mazgallarına yönelerek koğuşun içinden leğen istediklerini, kendilerini uyaran Tahsin ERKUL isimli gardiyarı tokatladıklarını, kendisinin hemen olay yerine geldiğini ve mahkumları böyle davranmamaları konu-

sunda uyardığını, koğuşun içindeki bir mahkumun mazgal deliğinden kendisine yumruk attığını, orada bulunan bir grup mahkumun kendilerine saldırdığını ve dövmeye başladığını, kendilerinin kaçtığını ancak bir arkadaşlarının tutukluların arasında kaldığını, şebeke kapısını açarak arkadaşlarını tutukluların elinden aldıklarını, kendilerinin yaralandıklarını, 3 gardiyanın Diyarbakır Devlet Hastanesine sevk edildiğini, revire gitmeden cezaevi umum müdürü ile ikinci müdürlerinin geldiğini, onlara olayın nasıl olduğunu anlattıklarını, müdürlerin tutuklulara vuranların ayrılmasını, disiplin cezasına çarptırılacağını söylediğini, ancak tutukluların bu isteğe uymadıklarını, kendisinin 20 dakika kadar revirde kaldıktan sonra aşağıya indiğini ve kontrolde görevli olduğunu, müdahale anını görmediğini, müdahalenin bir saate yakın sürdüğünü, yaralıları görüş kabinlerine gardiyanların taşıdığını ve kontrol odasında kimlik tespiti ve muayeneden sonra tutukluların hastaneye ve Gaziantep'e sevklerinin yapıldığını,

heyetimize ifade etmiştir.

Heyetimizin sorduğu sorular üzerine;

Daha önceden de tutukluların mazgal açarak leğen istediklerini ancak bu kez bütün tutukluların mazgallara yöneldiklerini, daha önceden tutuklularla aralarında sorun çıktığında genellikle her iki tarafın da yumuşak ve uzlaşmacı bir tavır takınması ile sorunların çözülebildiğini, bu kez tutukluların daha önce olmadığı biçimde kati olduklarını, cezaevi yöneticilerinden kendilerine olay çıkabileceği yönünde hiçbir uyarıda bulunulmadığını, polis ve askerlerden bir kısmının cop ve kalkanlı olduğunu, yaralıların görüş kabinlerine getirildiğini, kendisinin görüş kabinlerine hiç girmediğini, tutuklularla yapılan ilk atışmadan sonra kendisinin tutuklularla konuşmadığını ve onları "ben size gösteririm" şeklinde tehdit etmediğini,

belirtmiştir.

CEZAEVİ DOKTORLARI İLE GÖRÜŞME:

Cezaevi doktorları Mehmet Veysi FİDANTEKİN ve Serdar GÖK;

Olay bitene kadar revirde olduklarını, bu zaman zarfında infaz koruma memurlarından yaralı olarak gelenlere müdahale ettiklerini, saat 16.30 civarında kendilerinin çağrıldığını, geldiklerinde tutukluların görüş kabinlerinde olduğunu, içeri girdiklerinde 30 kadar tutuklunun kanlar içinde yerde yattığını gördüklerini, mekanın dar olması nedeniyle orada müdahalede bulunamayacaklarını düşündüklerinden kontrol odasına geçtiklerini, ağır yaralıları Diyarbakır Devlet Hastanesine, durumu uygun olanları Gaziantep'e sevk ettiklerini, kafası yarılan iki kişi olduğunu,

5-6 kişide ise kafatasının arkasında beynin alt kısmında çökme, kulaktan kan gelmesi, gözde şişme ve morarma gibi belirtileri bulunan kafa tabanı kırığına rastladıklarını, ilk muayene sonrasında 6-7 kişinin ölebileceğini düşündüklerini,

heyetimize ifade etmişlerdir.

Heyetimizin sorduğu sorular üzerine Veysi FİDANTEKİN;

Olay yerine ilk kez gelirken kendi kendine tutukluların büyük çoğunluğunu Gaziantep'e sevkedilecek durumda bulmayı umduğunu, yaralıları ilk müdahaleyi yaptıktan sonra uzman tarafından görülmesi gerekenleri Diyarbakır Devlet Hastanesine göndermeyi düşündüğünü ancak görüş kabinlerine girip tutukluların durumlarını görünce fikrini değiştirdiğini, tutukluların durumunun çok kötü olduğunu, 1994 yılında cezaevinde benzer bir olayla karşılaştığını, 300 tutuklunun isyan etmiş olduğunu, orada da yaralılar bulunduğunu, ancak bu kadar vahim bir tablo oluşmadığını, bu nedenle bu boyutta bir şeyle karşılaşmayı hiç ummadığını, olaydan sonra diğer tutuklulardan ayrılarak itirafçı ya da tarafsız olmak istediğini beyan eden iki tutuklunun bekletildiğini ve onlarla konuşma olanağı bulduğunu, bu tutuklulardan birinin kendisine oraya gardiyan dövmek amacıyla çıkmadıklarını, görüşe gelmiş olan sevdiği insanların, ailesinin yanına, onları görmeye gittiğini, kendilerinin kimseyle bir problemi olmadığını, bir şey yapmadıklarını ve ölmek istemediğini beyan ettiğini, kendisinin onu psikolojik olarak rahatlatmaya çalıştığını, Gaziantep'e sevk edilenlerin hayati tehlikesi bulunmadığını, 19 kişiyi Diyarbakır Devlet Hastanesine sevk ettiklerini, gerekli görselerdi, diğerlerini de gönderebileceklerini, değil hayati tehlike, açık yarası ya da kırığı bile olsa hiç bir tutukluyu gerekli müdahaleyi yapmadan Gaziantep'e sevk etmelerinin söz konusu bile olamayacağını, görevlilerin tutuklulara itirafçı olmak istiyor musunuz diye sözlü teklifte bulduklarını ancak zorlamada bulunmadıklarını,

belirtmiştir.

CEZAEVİ MÜMESSİL SAVCISI VE DİYARBAKIR CUMHURİYET BAŞSAVCISI İLE GÖRÜŞME:

Cezaevi mümessil savcısı Mehmet TİFTİKÇİ ;

Olay günü duruşması olduğu için adliyede olduğunu, cezaevi müdürünün kendisini arayarak cezaevinde olay çıktığını, Cumhuriyet Savcısını da aradığını ve Cumhuriyet Savcısının olay yerine varmak üzere olduğunu söylediğini, bunun üzerine kendisinin de Cumhuriyet Savcısını telefonla arayarak görüştüğünü, Cumhuriyet Savcısının cezaevine geldiğini öğrendiğini, duruşmasını tamamladıktan sonra saat 12.00'yi biraz ge-

çe cezaevine vardığını, cezaevinde gerekli güvenlik önlemlerinin alındığını, başsavcının talimatıyla asker ve polis silahlarını bırakarak içeriye girdiklerini, polis ve askerlerin elinde demir çubuk olmadığını, polisin ön taraftan, askerlerin mutfak tarafından girdiğini, kendisinin polisin arkasında kaldığını ve tutukluları tam olarak göremediğini, o esnada polislerde geriye doğru bir dalgalanma olduğunu, kendisinin koğuş kapılarından birinin daha açıldığını sanarak yukarıya çıktığını, önlem alarak dışarıda tutulan 22 askere bir manganın daha silahını bırakarak içeriye girmek için hazırlanmasını söylediğini ve Cumhuriyet Başsavcısına giderek bir koğuş kapısının açıldığını ek kuvvet temininin zorunlu olduğunu söylediğini, yeniden aşağıya indiğinde Diyarbakır Emniyet Müdür Yardımcısı Hasan ŞENAY ve bir grup polis ile il merkez bölüğünden bir grup jandarmanın cezaevine intikal ettiğini, bu esnada itfaiyenin gelmiş, doktorların ve sağlık personelinin hazırlanmış ve Başsavcı tarafından hastanelere “yaralılarımız olabilir” diye haber verilmiş olduğunu, tekrar içeri girdiğinde çatışmanın başlamış olduğunu, polislerin biraz ilerlediğini ancak tutukluların da koğuşlardan temin ettikleri demir ve tahta parçalarıyla karşı koyduklarını, o arbede anında polislerin tutukluların arasından bir kişiyi çıkarttıklarını, olayın yarım saatten fazla sürdüğünü, yaralıların görüş kabinlerine götürüldüğünü, yaralıların bir kısmının yürüyebildiğini, bu esnada doktorların yaralıları muayeneye başladığını, gerekli görülenlerin sevk yazısı hazırlanarak Diyarbakır Devlet Hastanesine sevk edildiğini, askerlerden birinin “benim yaralılarıma niye bakmıyorsunuz, önce benim askerime bakın, sonra diğerlerine bakın” biçiminde tepki gösterdiğini, kendilerinin müdahale ederek yaralı askerleri askeri hastaneye götürmelerini söylediklerini, o esnada tutuklulardan ölen olmadığını, saat 17.00’da Başsavcının Olağanüstü Hal Bölge Valiliğinde ölümlerin gömülmesiyle ilgili toplantıya katılmak üzere gittiğini, koğuşlarda normal sayım alındığını, zemin kontrolü yapıldığını, disiplin sağlandığını, sevk yazıları imzalandıktan sonra kendisinin de cezaevinden ayrıldığını, olayla ilgili adli kovuşturma yapmak üzere bir başka Savcının görevlendirilmiş olduğunu, öldürmenin kolluğun idari görevini yapması sırasında gerçekleşmesi dolayısıyla güvenlik kuvvetlerinin yargılanabilmesi için İl İdare Kurulunun lüzum-u muhakeme kararı vermesi gerektiğinden dosyanın Diyarbakır Valiliğine gönderildiğini,

heyetimize ifade etmiştir.

Heyetimizin sorduğu sorular üzerine;

Müdahale esnasında Alay Komutan Yardımcısının yetkili olduğunu, müdahalenin biçimini de güvenlik güçlerinin amirlerinin belirlediğini, doktorların gerekli görmeleri durumunda bütün tutukluları hastaneye gönderebilecekleri, buna engel hiç bir baskının söz konusu olmadığını,

sevk için teslim edilen tutukluların askerler tarafından dövülmesinin her zaman mümkün olduğunu ancak bunun olmaması gerektiğini, bu durumun noterin hile yapmasına benzetilebileceğini, kaç kişi hakkında lüzum-u muhakeme kararı istendiğini bilmediğini ancak kendisine göre orada görev yapan tüm personel hakkında istenmesi gerektiğini,

belirtmiştir.

Cumhuriyet Başsavcısı İbrahim AKBAŞ;

Olay günü saat 10.30'da cezaevi müdürü ve cezaevi mümessil savcısının kendisini aradığını, Cezaevi Müdürünün olay çıktığını haber verdiğini, mümessil savcının duruşması olduğunu söylediğini, kendisinin de duruşmasını bitirdikten sonra gelmesini söylediğini, cezaevine ilk gittiğinde tutukluların koridorda 5-6 nolu şebekeler arasında bulunduğunu ve slogan attıklarını gördüğünü, cezaevi yetkililerinde olayın gelişimini öğrendiğini, orada bulunan cezaevi yetkilileri ile değerlendirme yaptıklarını, personele yapılan saldırının bir sonucu olması gerektiği değerlendirmesini yaparak bunların cezaevinden nakledilmesine karar verildiklerini, bu amaçla saat 11.00 gibi Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürünü aradığını, olayı aktardığını ve Gaziantep ya da Midyat'a sevklerinin uygunluğunu sorduğunu, Genel Müdürün o anda toplantıda olduğunu ve telefonunu beklemesini söylediğini, Genel Müdür Yardımcısı ile görüşerek olayları aktardığını, Gaziantep'e sevk için hazırlıklara başlamalarını söylediğini, saat 14.00'de Genel Müdürü yeniden aradığını, Genel Müdürün Adalet Bakanı ile görüşüğünü ve Bakanın tutukluların Gaziantep'e sevklerine olur verdiğini söylediğini, hemen ertesinde cezaevleri terör bürosundan arayarak tutukluların Gaziantep'e sevki konusunda olur faksı çekeceklerini bildirdiklerini, bu arada tutukluların sakinleşmiş olduğunu, saat 15.00 civarı cezaevi müdürünün gelerek orta şebekeyi açtıklarını, mazgallardan ellerine geçirdikleri malzemelerle koğuş kapılarını zorladıklarını ve müdahale edilmesi gerektiğini söylediğini, müdürün teklifi üzerine müdahale edilmesi yolunda görüş bildirdiğini, Genel Müdürü arayarak durumu aktardığını, Genel Müdürün olur verdiğini, bunun üzerine emrin önce şifahi sonra yazılı olarak jandarma ve çevik kuvvete iletildiğini, 2803 Sayılı Kanunun ilgili yönetmeliğinde müdahalenin nasıl yapılacağına belirlenmiş olduğunu, yönetmelikte önce gaz bombası kullanılması ve daha sonra dipçikle dağıtmaya çalışılmasının, yani silahla girilmesinin gerektiği yazıldığı halde kendisinin içerideki kişilerin sayısını düşünerek silahları toplatarak arabasının bagajına koydurduğunu, askerlerin ve polislerin girerek müdahaleyi gerçekleştirdiğini, asker ve polislerin çıkmasından sonra kendilerinin girdiğini, hemen Genel Müdürü arayarak müdahalenin sonuçlandığını, yaralıların bulunduğunu ve bazılarının ölmesinden endişe ettiğini iletildiğini, doktorların gelerek gerekli muayene

yapmasından sonra yaralıların ivedilikle Diyarbakır Devlet Hastanesine sevk edildiğini, aynı gün 8 kişinin öldüğünü, ertesi gün 12.00'de bir kişinin daha öldüğünü, Gaziantep'e sevk edilenlerden de 1 kişinin öldüğünün bildirilmesi ile ölü sayısının 10'a çıktığını,

heyetimize ifade etmiştir.

Heyetimizin sorduğu sorular üzerine;

İçeri girilmesi gerekir dendiği anda yetkinin güvenlik kuvvetlerine geçtiğini, müdahalenin nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin kendilerinin değil güvenlik güçlerinin eğitim aldıklarını, kendisinin çırpındığını ve "vurmayın sakın ola, dikkat edin" şeklinde uyardığını ancak karşılıklı çatışan taraflar arasına girmesinin olanaklı olmadığını, müdahale sınırlarının aşılmasının sözkonusu olduğunu, ölümlerin idari görev sırasında olması dolayısıyla Memurun Muhakematı Hakkında Kanun hükümlerine tabi olduğunu, bu nedenle görevsizlik kararı vererek dosyayı vilayete gönderdiklerini, Adalet Bakanlığının üç görevliyi açığa aldığını, emniyet ve jandarma bünyesinde bir inceleme yapıldığını duyduğunu ancak açığa alma yönünde bir tasarrufun henüz olmadığını, hem tutuklular, hem adliye personeli, hem de kolluk hakkında tahkikat yürütüldüğünü,

belirtmiştir.

DIYARBAKIR BAROSU YÖNETİCİLERİ İLE GÖRÜŞME:

Diyarbakır Barosu yöneticileri heyetimize olayla ilgili olarak cezaevinde olaya tanıklık eden müvekkillerinin kendilerine anlattıkları hususları aktarmışlardır. Bunun dışında olayı haber almalarından sonra Hakimler ve Savcılar Lokalinde Cezaevi Mümessil Savcısı ile görüştiklerini, hastanedeki yaralı tutuklular ile görüşmek ve hemen cezaevine girmek istediklerini söylediklerini, ancak bu olanağın sağlanmadığını, daha sonra otopsi raporlarını almak için savcılığa başvurduklarını, ancak otopsi raporlarını elde edemediklerini belirtmişlerdir.

Ölenlerden birinin avukatı olan bir baro yöneticisi, müvekkilinin bir buçuk aydır tutuklu olduğunu, hakkında T.C.K.'nin 169. maddesi uyarınca dava açıldığını, ancak henüz ilk duruşmaya çıkmamış olduğunu ifade etmiştir. Baro yöneticileri olay ilgili olarak hazırlamış oldukları raporu da heyetimize iletmiştir.

DIYARBAKIR TABİPLER ODASI YÖNETİCİLERİ İLE GÖRÜŞME:

Diyarbakır Tabipler Odası yöneticisi ve yaralılara ilk müdahalede bulunan doktor olan Selçuk MIZRAK;

24 Eylül günü olayın saat 16.00 sıralarında kendilerine intikal ettiğini, 30 civarında kişinin geleceğinin söylendiğini, gerekli hazırlıkların yapıldığını, saat 16.40 gibi yaralıların mahkum koğuşuna geldiğini, yaralıların 3 adet cezaevi ring aracıyla getirildiğini, görevlilerin mümkünse tedavilerin mahkum koğuşunda yapılması konusunda savcılıktan emir aldıklarını söylediklerini, kendilerinin o durumdaki hastalara orada müdahale edilmesinin teknik olarak olanaksız olduğunu belirttiklerini, hastaların acil servise intikali için Başhekimin gerekli görüşmeleri yaptığını, o arada müdahale edilecek durumda olan hastalara gerekli müdahaleyi yapmak amacıyla aracın kapısını açtığını, üstüste 6-7 yaralının aracın içine atılmış olduğunu ve hemen hemen hiçbirinin bilincinin yerinde olmadığını, aracın içine çıktığı zaman yalnızca oturma kısımlarına ayaklarını basabildiğini, ilk kontrolleri yaptığını, iki tanesinin EX (ölü) olduğunu tespit ettiğini, diğerlerinin canlılık belirtisi olarak alt korteks davranışları olduğunu, hemen hepsinde kafa travmasının mevcut olduğunu, sistemik muayene yaptıklarını, diğerlerinin acil servise indirildiğini, toplam 7 tanesinin EX (ölü) olduğunu ve hastane poliklinik defterine EX Duhul olarak kaydedildiğini, daha sonra birini ameliyata aldıklarını, ancak kurtarılamadığını, ölüm nedeninin kafa travması olduğunu ve karın içi herhangi bir patolojisinin bulunmadığını, beyin cerrahı tarafından ameliyata alınan birinin daha öldüğünü, ameliyata alınan bir diğerinin kurtarıldığını, hastanede toplam 9 kişinin öldüğünü,

heyetimize ifade etmiştir.

Heyetimizin sorduğu sorular üzerine;

Kendisinin Adli hekim olmadığını, ancak genel cerrah olarak pek çok vakayla karşılaştığını, tutuklulardaki yaraların künt cisimlerle çok sayıda vuruşa bağlı olarak oluşmuş izlenimi verdiğini, kafada kırıklar ve kafa derisinde açılmalar olduğunu, ortopedist ve göğüs cerrahlarının müdahalesini gerektirecek pek fazla yaralı olmadığını, bu kadar çok sayıda travması olan kişilerde korunma refleksiyle eller ve ayaklar kullanılacağı için çok fazla kırık olmasının bekleneceğini, ancak çok az sayıda kırığın mevcut olduğunu, bu durumun otopsi raporlarında da görülebileceğini, elleri ve ayakları birkaç kişi tarafından tutularak dövülmüş oldukları izlenimi edindiğini, otopsi raporlarının Devlet Hastanesi hekimleri tarafından düzenlendiğini, kendisinin otopsi raporlarını görmediğini, Diyarbakır'da zaman zaman güvenlik görevlilerinin baskısı ile adli rapor alınması olayına rastlandığını, ancak bu olayla ilgili olarak böyle bir baskının söz konusu olmadığını, yaralılarla olayla ilgili olarak ne kendisinin ne diğer doktorların konuşma olanağının olmadığını, hastaların hiçbirinin karga-tulumba taşınmaya uygun olmadığını, gündüz saatlerinde iki gardiyanın geldiğini, müdahale gerektirir bir durumlarının olmadığını duy-

duğunu, yaralı polis gelmediğini, askerlerinse askeri hastaneye gitmeleri gerektiğini,

belirtmiştir.

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ YÖNETİCİLERİ İLE GÖRÜŞME:

Heyetimiz son olarak İnsan Hakları Derneği yöneticileri ile görüşmüştür. Dernek yöneticilerinden Vedat ÇETİN ve Osman BAYDEMİR, heyetimize kısaca olayla ilgili değerlendirmelerini aktarmış ve gerek cezaevindeki olay konusunda gerekse son günlerde bölgede yoğunlaşan insan hakları ihlalleri ile ilgili olarak İnsan Hakları Derneğinin hazırlamış olduğu raporları iletilmiştir.

GENEL DEĞERLENDİRME, GÖRÜŞ VE ÖNERİLER

Heyetimizce Diyarbakır E Tipi 1 Nolu Tutukevinde yapılan görüşme ve inlemeler sonucunda, tutukevinin genel görünüm açısından kötü ve sağlıksız, koşulların oldukça kalabalık olduğu, üst koridorun kanalizasyon sisteminin patlamış ve koridorun pis su ile dolu olduğu görülmüştür.

İtirafçı koşullarını dolaşan heyetimiz tarafından itirafçı koşullarının çeşitli yerlerinde bir siyasi partinin (MHP) bayrak ve afişlerinin bulunduğu saptanmış ve cezaevi yönetiminin bu konuda müsamahakar davranıldığı izlenimi edinilmiştir.

Olay yerine giden heyetimiz koşulların bulunduğu koridorun başında içinde yiyecek bulunan leğen ve benzeri eşyalar bulunduğunu görmüştür.

Diyarbakır E Tipi Kapalı Tutukevinde PKK örgütü üyesi olmak suçundan yargılanan kadın tutuklu bulunmamaktadır.

Olay 24 Eylül günü sabah saat 10.30 civarında aile görüşüne giden ikinci postada yer alan 31 tutuklunun C Blokta yer alan koşuş mazgallarını açarak leğen istemesiyle başlamıştır.

Mazgalların açılmasına müdahale eden gardiyanlar ile tutuklular arasındaki tartışma kısa sürede kavgaya dönüşmüş ve 6 gardiyan tutuklular tarafından tartaklanmıştır.

Görüş yerine giden tutukluların görüşe gelen yakınlarının getirdiği yiyecekleri koymak için leğen ve benzeri eşyayı koşullardan istemesi cezaevinde öteden beri süregelen bir durumdur. Ancak bu işlem gardiyanların nezaretinde olmaktadır.

Gardiyanların şebeke kapılarını kapatması ile 31 tutuklu 4-5 nolu şebeke kapıları arasında yer alan C Blokta, o esnada revirden dönen 3 tu-

tuklu ise 5-6 nolu şebeke kapıları arasında yer alan D Blokta alıkonmuştur.

Cezaevine gelen ve cezaevi yöneticileri ile olayı değerlendiren Cumhuriyet Başsavcısı, Adalet Bakanlığında tutukluların Gaziantep'e sevkleri için izin istemiş, Adalet Bakanlığı sevk iznini öğleden sonra saat 14.00 civarında vermiştir.

Cezaevi Koruma Bölük Komutanlığından 1 subay, 3 astsubay, 2 uzman jandarma çavuş, 26 erbaş ve er isyan olayına müdahale etmek, 1 astsubay, 20 erbaş ve er firar olayını önlemek için cezaevi nöbetçilerini takviye etmek, İl Merkez Jandarma Merkez Komutanlığından 2 astsubay, 10 erbaş ve er isyan olayının bastırılmasında takviye görevi görmek, 1 subay, 1 astsubay 20 erbaş ve er genel ihtiyat sağlamak, Karargah Servis Bölük Komutanlığından 1 subay 2 astsubay, 3 uzman jandarma çavuş, 60 erbaş ve er genel ihtiyat sağlamak amaçlarına yönelik olmak üzere toplam 3 subay, 9 astsubay, 5 jandarma uzman çavuş, 136 erbaş ve er cezaevinin çeşitli yerlerinde görevlendirilmiştir. Bunların dışında olayda Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünden 4'ü Amir, 34'ü polis memuru olmak üzere toplam 38 polis görev almıştır.

5 saat boyunca 31 kişilik büyük grup ile revirden gelen 3 kişi arasında 5 nolu şebeke kapısı bulunduğu ve bu 3 tutuklu, gardiyanlar ile görüşe giden tutuklular arasındaki kavgadan sonra olay yerine geldikleri halde cezaevi yönetimi tarafından olay yerinden uzaklaştırılmamıştır. Saat 15.30 civarında 5 nolu şebeke kapısı tutuklular tarafından zorlanarak açılmış, 31 kişilik grup revirden gelen 3 tutuklu ile birleşmiş ve sayıları 34'e çıkmıştır.

Bunun üzerine müdahaleye karar verilmiş, müdahalede 25 asker, 30 polis fiilen görev almıştır. Müdahalede bulunan görevlilerin başında kask, ellerinde kalkan ve cop bulunmaktadır.

Müdahaleden hemen önce bir tutuklu itirafçı olmak istediğini belirtmiş ve kolluk kuvvetleri tarafından dışarı çıkarılmıştır.

Müdahaleden sonra yaralı tutuklular görüş kabinlerine götürülmüştür. Cezaevi doktorlarının itirazı üzerine yaralıların ilk müdahalesi kontrol odasında gerçekleştirilmiştir.

Gaziantep'e sevkedilen PKK'lı mahkumlar savcılıkta verdikleri ifadede burada itirafçılık dayatması olduğunu ve bir grubun özellikle seçilerek burada öldürüldüğünü iddia etmektedir, cezaevi yönetimi ise bu iddiayı reddetmekte ve doktorların gerekli tedaviyi yapmaları amacıyla tutukluların buraya konduğunu söylemektedir.

Muayene esnasında sözlü olarak itirafçılık teklifinde bulunulmuş, iki kişi bu teklifi kabul etmiştir. İtirafçılığı kabul eden iki kişi ile birlikte top-

lam 19 tutuklu Diyarbakır Devlet Hastanesine sevk edilmiştir. Kalan 14 tutuklunun ise sevklerinde sıhhi açıdan sakınca olmadığı kurum doktoru Serdar GÖK tarafından tespit edilmiş ve Gaziantep Özel Tıp Cezaevine sevkleri gerçekleştirilmiştir.

Olaya müdahale eden askerlerden 18'i çeşitli yerlerinden yaralanmış ve bu askerler önce birlik tabipliğinden geçici, daha sonra Diyarbakır Askeri Hastanesinden kesin rapor almıştır. Ancak olaya müdahale eden polislerden rapor almak üzere başvuran olmamıştır.

Diyarbakır Devlet Hastanesine sevk edilen yaralı tutuklulardan Erkan Hakan PERİŞAN, Cemal ÇAM, Hakkı TEKİN, Ahmet ÇELİK, Edip DİREKÇİ, Mehmet Nimet ÇAKMAK, Rıdvan BULUT adlı tutuklular hastaneye varmadan ölmüş ve hastane poliklinik defterine "EX (ölü) Duhul" olarak kaydedilmiştir.

Hastaneye sağ olarak varan Kenan ACAR, Hakkı BOZKUŞ ve Bedri BOZKUŞ adlı tutuklularda hayati tehlike bulunmadığı, Ramazan KOR-KAR, İskan OSAL, Mehmet BATUGE, Mehmet Emin IZRA, Ramazan NAZLIER, Yasin ALEVCAN, Abdullah EFLATUN, Mehmet ASLAN ve Mehmet Kadri GÜMÜŞ adlı tutuklularda hayati tehlike bulunduğu saptanmış ve tümü yoğun bakıma yatırılmıştır.

Yoğun bakıma yatırılan tutuklulardan Mehmet Kadri GÜMÜŞ aynı gün akşam saatlerinde, Mehmet ASLAN ise ertesi gün ölmüştür.

Gaziantep Özel Tıp Cezaevine sevk edilenlerden Kadri DEMİR adlı tutuklu, yolda ölmüş, Ahmet SEVER ve Muhlis ALTUN adlı tutuklular Gaziantep Devlet Hastanesi yoğun bakım ünitesine yatırılmış, diğerleri Gaziantep Devlet Hastanesindeki tedavilerine müteakip Gaziantep cezaevine konulmuştur.

Ölü muayene ve otopsi raporlarında Erkan Hakan PERİŞAN, Cemal ÇAM, Hakkı TEKİN, Ahmet ÇELİK, Edip DİREKÇİ, Mehmet Nimet ÇAKMAK, Rıdvan BULUT, Mehmet Kadri GÜMÜŞ adlı tutukluların kesin ve açık ölüm sebebinin beyin harabiyetine bağlı olarak geliştiği, Mehmet ASLAN adlı tutuklunun künt travma ile husulü mümkün göğsün her iki taraf kaburga kırıkları ve bilateral hemopnomotoraks sonucu öldüğü belirtilmiştir.

Gaziantep'e sevk edilirken yolda ölen Kadri DEMİR adlı tutuklunun üç sayfalık ölü muayene ve otopsi raporlarında vücudunun çeşitli bölgelerinde çok sayıda darp izi bulunduğu ayrıntılı olarak anlatılmış, ancak şahsın bu darplardan hangisi sonucu öldüğünün tespiti edilmemesinin mümkün olmadığı, ölüm nedeninin tespiti için cesetten alınan iç organlar ile kan ve idrar örneklerinin İstanbul Adli Tıp Kurumu Başkanlığı Morg İhtisas Dairesine gönderilmesinin uygun olacağı belirtilmiştir.

Olay üzerine Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından soruşturma açılmış, Cumhuriyet Savcılığı tarafından nas-ı ızrar, ayaklanmaya katılma, yasadışı slogan atma suçlarından 23 tutuklu hakkında, faili gayri muayyen bir şekilde kanunun ve zaruretin tayin ettiği hudutu aşarak adam öldürmeye ve yaralamaya sebebiyet vermek suçlarından 30 cezaevi personeli hakkında yapılacak soruşturmanın savcılıklarınca yürütülmesine, faili gayri muayyen şekilde kanunun ve zaruretin tayin ettiği hudutu aşarak adam öldürmeye ve yaralamaya sebebiyet vermek suçlarından Diyarbakır Emniyet Müdürlüğünde görevli 38 polis ile Diyarbakır E Tipi Cezaevi Jandarma Bölük Komutanlığında görevli 30 asker hakkında yapılacak soruşturmanın Memurun Muhakematı Hakkında Kanuna tabi olacağı nedeniyle savcılıklarının görevsizliğine karar verilmiş ve evrak gereğinin yapılması için İl İdare Kuruluna tevdi edilmek üzere Diyarbakır Valiliğine gönderilmiştir.

İçişleri Bakanlığı tarafından çıkarılan Ceza İnfaz Kurumu ve Tutukevlerinin Dış Korunması, Tutuklu ve Hükümlülerin Sevk ve Naklinde Muhafazasına İlişkin Yönergenin 17.maddesi, ceza infaz kurumu ve tutukevinde kavga ve isyan çıktığında jandarmanın yapacağı işleri belirlemiştir. 17.maddenin son iki cümlesinde yer alan "ihtara rağmen kavga ve ayaklanma devam ederse göz yaşartıcı bomba, dipçik, jop kullanılarak kavga yatıştırılmaya çalışılır ve mahkumlar koşularına girmeye zorlanır. Bunların da neticesiz kaldığı görülürse, yasaların öngördüğü şekilde silah kullanılır" hükmü karşısında müdahalenin, yönergeye uygun olarak gerçekleştirilmediği anlaşılmaktadır. Heyetimizce müdahalenin yönergede belirtildiği gibi öncelikle göz yaşartıcı bomba kullanılarak ya da koşullarda ateş yakılması üzerine cezaevine gelmiş bulunan itfaiye araçlarından yararlanılarak gerçekleştirilmiş olması durumunda böyle vahim sonuçların sözkonusu olmayacağı düşünülmektedir.

Diyarbakır Cezaevinde yaşananlar gerek iç, gerekse yabancı ülkeler kamuoyunda ciddi tepkilere yolaçmıştır. Heyetimiz sivil örgüt temsilcileri ile yaptığı görüşmede bu olayın da üzerinin örtüleceği konusunda bir eğilim ve karamsarlık bulunduğunu tespit etmiştir.

Sonuç olarak, hem kamu vicdanının tatmini için gerçeğin ortaya çıkarılmasının gerekliliği, hem de suçluların ortaya çıkarılmasının insan hakları ihlalleri konusundaki caydırıcılığı gözönünde bulundurularak olay bağımsız yargıya intikal ettirilmelidir. Bu açıdan tutuklular ve cezaevi görevlileri hakkındaki suçlamalar yargıya intikal ettiğinden sorun bulunmamaktadır. Ancak olaya müdahale eden 30 asker ve 38 polisin dosyası İl İdare Kuruluna gönderilmiş, yani konu henüz bağımsız yargıya intikal ettirilmemiştir. İl İdare Kurulu luzumu muhakeme kararı vermeli ve sözkonusu şahıslar faili gayri muayyen şekilde kanunun ve zaruretin ta-

yin ettiği hudutu aşarak adam öldürmeye ve yaralamaya sebebiyet vermek suçundan yargı önüne çıkarılmalıdır.

Gaziantep'e sevkedilen 14 kişinin sevki açısından sıhhi sakınca olmadığına dair doktor raporu bulunmasına rağmen 1 kişinin yolda ölmesi, 2 kişinin yoğun bakıma yatırılması dolayısıyla heyetimizde bu şahısların yolda da dövülmeye devam edilmiş olabileceği kuşkusu uyanmıştır. Bu nedenle, olayın aydınlanabilmesi için 14 tutuklunun Gaziantep'e sevkinde görev alan askerler saptanarak haklarında soruşturma yapılmalı ve gerekli prosedür tamamlanarak yargı önüne çıkarılmaları sağlanmalıdır.

Cumhuriyet Başsavcısı ve Cezaevi Mümessil Savcısı olay yerine gelecek bir aşamadan sonra olaya müdahil olduğundan yargılamanın Olağanüstü Hal Bölgesi dışında gerçekleştirilmesi muhakemenin sağlıklı yürütülebilmesi açısından uygun olacaktır.

Bir daha bu tür olaylar çıkmaması için terör suçlularının bu kadar kalabalık biçimde bulunmasının yarattığı sakıncalar gözönünde bulundurulurken, koğuş sisteminden vazgeçilmeli ve oda sistemine dönülmelidir. Kişilerin hürriyetlerinden mahrum kılınması cezanın kendisidir. Bu nedenle, ayrıca bir ceza ve kişi üzerinde psikolojik işkence anlamına gelecek şekilde tek ya da iki kişilik hücreler düşünülmemeli, hücrede bulunacak kişi sayısı doğru olarak saptanmalı ve hücrenin genişliği bu kişilerin yaşamını sağlıklı olarak devam ettirebilmesine yetecek kadar geniş ve temiz olmalıdır. Mevcut sistemin yürürlükte olduğu cezaevleri açısından bu tip olaylara nasıl müdahale edileceğine ilişkin yönergeler yeniden düzenlenmek amacıyla ele alınmalı, müdahalede telafisi imkansız sonuçlara yol açmayacak -örneğin göz yaşartıcı bomba ve itfaiyeden yararlanılması gibi- yöntemlerin yönergelerde yer alması için gerekli yönetsel çalışmalar zaman geçirilmeden gerçekleştirilmelidir. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu önümüzdeki günlerde yapacağı çalışmalarda bu konuyu ayrıca inceleyecektir. Ancak, cezaevlerinde yaşanan bu tür olayların ne şekilde bastırılması gerektiğine dair yöntemlerin yer alacağı ve Cumhuriyet başsavcısı, cezaevi savcısı, cezaevi yönetimi ve kolluk kuvvetleri arasındaki yetki çatışmasının ortadan kaldırılacağı bir çalışmanın en kısa sürede yapılarak hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Diyarbakır Cezaevinde yaptığımız incelemeler doğrultusunda hazırlanan raporumuzu, Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığına saygılarımızla arz ederiz.

Ek 1 : Cumhuriyet Başsavcısı, mümessil savcı ve cezaevi yöneticilerinin tuttuğu olay tutanağı

Ek 2 : Cezaevi Jandarma Bölük Komutanlığının tuttuğu olay tespit tutanağı

Ek 3 : Cumhuriyet Başsavcısının Adalet Bakanlığında sevk için olur istemi yazısı

Ek 4 : Adalet Bakanlığının sevkini uygun gördüğüne dair yazısı

Ek 5 : 14 tutuklunun sevkinde sıhhi açıdan sakınca olmadığına dair doktor raporu

Ek 6 : Gaziantep Özel Tıp Cezaevine sevk edilen tutukluların listesi

Ek 7 : Diyarbakır Devlet Hastanesinde ilk gün ölen tutukluların listesi

Ek 8 : Diyarbakır Devlet Hastanesinde tedavi edilen tutukluların listesi

Ek 9 : Olayda ölen tutukluların listesi

Ek 10 : Diyarbakır Cezaevinin olay tarihindeki koğuş mevcudu

Ek 11 : Diyarbakır Cezaevinin krokisi

Ek 12 : Olayda yaralananların adli rapor formu

Ek 13 : Ölenlerin ölü muayene ve otopsi raporları

Ek 14 : Cumhuriyet Savcılığının tefrik kararı

Ek 15 : Cumhuriyet Savcılığının görevsizlik kararı

EK (2)

**Cerrahpaşa Tıp Fakültesinde Dr. Şükran Erdem'le ilgili
iddiaların incelenmesine dair Alt Komisyon Raporu**

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA**

Komisyonumuzun 3.12.1996 tarihli 2. toplantısında alınan karar uyarınca İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde görevli Dr.Şükran Erdem'in Cerrahi Müzeye kilitlenmesi olayını incelemekle görevlendirilen heyetimiz gerekli incelemeyi ve görüşmeleri tamamlamıştır.

Bu görüşme ve incelemelerden sonra heyetimizce hazırlanan raporumuzu, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığına sunuyoruz.

Saygılarımızla.

İbrahim Yavuz BİLDİK Recep KIRIŞ

Adana Mv.

(İmza)

Kayseri Mv.

(İmza)

Muhalefet şerhim
ektedir.

Mehmet Bedri İNCETAHTACI

Gaziantep Mv.

(Rapor üyelerin iştiraki ile
hazırlanmadığı ve hadisenin
esasları tamamı ile gözardı edil-
diğinden, raporun insan hak-
ları boyutunu tamamıyla göz-
ardında tuttuğundan tamamı
onaylanmamıştır.)

Yaşar OKUYAN

Yalova Mv.

(İmza)

Ümran AKKAN Erdoğan YETENÇ

Edirne Mv.

(İmza)

Manisa Mv.

(İmza)

KONU: TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunca oluşturulan Alt Komisyon tarafından İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde Dr. Şükran Erdem ile ilgili iddiaların incelenmesi.

AMAÇ: TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun 3.12.1996 tarihli ikinci toplantısında Komisyon Üyelerinden İstanbul Milletvekili Sn. Bahri Zengin, Kayseri Milletvekili Sn. Recep Kırış ve Rize Milletvekili Sn. Şevki Yılmaz'ın yazılı önerileri doğrultusunda, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Ana Bilim Dalında görevli Dr. Şükran Erdem'in Cerrahi Müzeye kilitlenmesi iddiasının incelenmesi.

ALT KOMİSYONUN OLUŞUMU:

İbrahim Yavuz BİLDİK	Adana Milletvekili	Başkan
Recep KIRIŞ	Kayseri Milletvekili	Sözcü
Mehmet Bedri İNCETAHTACI	Gaziantep Milletvekili	Katip Üye
Yaşar OKUYAN	Yalova Milletvekili	Üye
Ümran AKKAN	Edirne Milletvekili	Üye
Erdoğan Yetenç	Manisa Milletvekili	Üye

Alt Komisyonun çalışmalarına, Komisyon Danışmanı Sn. Prof. Dr. Metin KAZANCI, Komisyon Uzmanları Sn. Ali ÇOLAK ve Sn. Hülya GEMUHLUOĞLU eşlik etmişlerdir.

KOMİSYON'DA YAPILAN GÖRÜŞMELER

Alt Komisyonun 15 Ocak 1997 tarihli toplantısında alınan karar gereği bilgilerine başvurulmak üzere;

- İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Bülent BERKARDA
 - Fakülte Dekanı Prof. Dr. Ahmet N. ÖZBAL
 - Genel Cerrahi Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Kemal ALEMDAROĞLU
 - Araştırma Görevlisi Dr. Şükran ERDEM
- 20 Ocak 1997 tarihinde Komisyon'a (Ankara'ya) davet edilmişlerdir.

Araştırma Görevlisi Dr. Şükran ERDEM ile Yapılan Görüşme:

Mağduriyetine yol açan olaylarla ilgili iddialarını dile getirmesi amacıyla ilk olarak kendisine söz verilen Dr. Şükran Erdem;

TUS sınavını kazanarak, 20 Haziran 1996 tarihinde asistan olarak, İ.Ü.Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Ana Bilim Dalında göreve başladığını, 2 Ağustos'ta Bölüm Başkanı Prof. Dr. Kemal Alemdaroğlu tarafından koridorda görülerek tesettürlü olarak görev yapamayacağı hu-

susunda sözlü olarak uyarıldığını, 5 Ağustos'ta da servisten alınarak müzenin yanında bulunan küçük bir kütüphanede kitap listesi çıkarmakla görevlendirildiğini, bu arada, tekrar serviste görevlendirilmesi hususunda Dekanlığa yaptığı iki başvurunun akabinde, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan personelin kılık kıyafetine dair tarihsiz bir Dekanlık genelgesine uymadığı gerekçesiyle hakkında soruşturma açıldığını, bir süre sonra da uyarma cezası aldığını, bu arada görevlendirilmiş olduğu müzeye gelip gittiğini, önceleri ziyaretçilerin girmesini önlemek maksatıyla kilitli tutulan müze kapısının anahtarı kendisine verilmiş iken, bir gün kendisini ziyarete gelen bir hasta yakını ile müzenin kapısında konuşurken Prof. Dr. Kemal Alemdaroğlu tarafından görüldüğünü, bunun üzerine Sayın Alemdaroğlu tarafından çağırılarak kendisine ziyaretçi kabul edemeyeceğinin söylendiğini, müze anahtarını Bölüm Başkanının sekreterine teslim etmesinin istendiğini ve kapının kendisi içerideyken üzerine kilitleneceğinin, ihtiyacı olduğunda kapıyı vurması halinde sekreterin kapıyı açıp dönüşte tekrar üzerinden kilitleyeceğini belirtildiğini, nitekim Sayın Alemdaroğlu'nun direktifleri doğrultusunda kendisinin bu muameleye tabi tutulduğunu, sekreter hanımın ve diğer personelin bile bu insanlık dışı muameleye dayanamadıklarını, 2-3 gün sonra bu uygulamadan vazgeçilerek anahtarın tekrar kendisine verildiğini, sonunda kendisinin geçici görevle bir Devlet Hastanesine gönderilmesini talep ettiğini fakat, mevcut kanunlara göre kendisine ancak kadrosuyla birlikte Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne başvurduğu taktirde muvaffakat verilebileceğinin belirtildiğini, bunun üzerine Vakıf Gureba Hastanesine geçtiğini ifade etmiştir.

Heyetimizin sorduğu sorular üzerine Dr. Şükran Erdem, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan personelin kılık-kıyafetleriyle ilgili düzenlemeleri öngören yasa ve yönetmeliklerin Üniversitelerde de uygulandığından haberdar olduğunu, fakat bazı Devlet Hastanelerinde ve hatta Cerrahpaşa'nın başka bölümlerinde bazı arkadaşlarının başı kapalı olarak çalışmalarına göz yumulduğunu bildiği için kendisinin de şansını denemek istediğini belirtmiştir.

Prof. Dr. Kemal ALEMDAROĞLU ile Yapılan Görüşme:

Dr. Şükran Erdem tarafından kendisine yöneltilen iddiaları yanıtlamak üzere sözalın Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Cerrahi Tıp Bilimleri Bölüm Başkanı Prof. Dr. Kemal Alemdaroğlu;

Serviste bir rastlantı sonucu gördüğü Dr. Erdem'i Bölüm Başkanı olması nedeniyle odasına çağırdığını, kendisine kıyafetinin Anayasa, yasa ve yönetmeliklere uygun olmadığını ve bu kıyafetle görev yapamayacağını belirterek açığa aldığını, fakat açığa alınan bir asistanın bu süre boyunca maaşının 1/3'ünün kesildiğini bildiği için ve Dr. Erdem'in ekonomik

açından mağdur olmamasını isteyen başka kişilerin de ricacı olmasıyla (asistanların yasadaki sıfatlarının araştırma görevlisi olduğunu bu sebeple asistanlara sık sık kütüphanede araştırma görevi verilmesinin uygulanan bir yöntem olduğundan da bahisle) kendisine kütüphanede kistatik hastalığı ile ilgili araştırma görevi verdiğini, bir asistanın hemen hemen boş olan müzede görevlendirilmesinin bahis konusu bile olamayacağını, Dr. Şükran Erdem'in hem uzmanlık öğrencisi hem de devlet memuru olması sıfatıyla mevcut tüm yasa ve yönetmeliklerle bağlı olduğunu, Dr. Erdem'e karşı iyi niyetli yaklaşımlarının bir başka örneği olarak kendisine Vakıf Gureba Hastanesine geçme isteği doğrultusunda derhal muvaffakat verildiğini Heyetimize ifade etmiştir.

Heyetimizin sorduğu sorular üzerine, Prof. Dr. Kemal Alemdaroğlu; Dr.Şükran Erdem'in kıyafetinin Anayasanın 174.maddesine, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun Ek 14. maddesine ve 25 Ekim 1982 tarihli yönetmeliğe aykırı olduğunu, 2547 Sayılı Kanunda değişikliklik yapan 3511 Sayılı Kanunun Ek 16.maddesiyle Yüksek Öğretim Kurumlarında başörtüsü ve türban takma serbestisi getirildiğini, ancak, bu hükmün Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildiğini, yaptıkları uygulamanın tüm bu kanun ve kararların yanısıra Danıştay, Bölge İdare Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Komisyonunun kararlarına uygun olduğunu, yasal çerçevenin dışında hareket etmelerinin mümkün olmadığını, yönetici olarak görevlerini yaptıklarını, Dr. Erdem'in üç gün mesai saatleri boyunca kendi direktifleri doğrultusunda müzeye kilitlendiği iddiasının kesinlikle doğru olmadığını belirtmiştir.

Prof. Dr. Ahmet N. ÖZBAL ile Yapılan Görüşme:

Olayla ilgili bilgisine başvurulmuş Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Dekanı Prof.Dr.Ahmet N. Özbal;

İki öğretim üyesinin bir dilekçeyle Dr. Erdem'in mevcut yasa ve yönetmeliklere aykırı olarak başını örttüğünü Ana Bilim Dalı Başkanlığına, Ana Bilim Dalı Başkanlığı'nın da Bölüm Başkanlığı'na bildirdiğini, Bölüm Başkanının da Dr. Erdem'i çağırarak sözlü olarak uyardığını, kendisinin bunları, olayın Dekanlığa bir yazı ile intikal ettirilmesinden sonra öğrendiğini, olay intikal ettikten sonra Dr. Erdem hakkında soruşturma açıldığını, bu aşamada Dr. Erdem'in müze, kütüphane ve mesem denilen elektronik donanımlı modern bir derslikten oluşan ve hırsızlığa karşı demir kapıyla korunan bir komplekste kistatik hastalığı ile ilgili araştırma yapmakla görevlendirildiğini, soruşturma sonrasında kendisine uyarma cezası verildiğini, ancak bundan sonra da Dr. Erdem'in halinde bir değişiklik olmadığını, bunun üzerine ikinci bir soruşturma açıldığı sırada Dr. Erdem'in isteği üzerine Vakıf Gureba Hastanesine tayininin yapıldığını belirtmiştir.

Prof. Dr. Bülent BERKARDA ile Yapılan Görüşme:

Konuyla ilgili bilgisine başvurulmak üzere sözalana İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Bülent Berkarda;

Konunun Dekanlık tarafından Rektörlüğe intikal ettirildiğini, bildiği kadarıyla Cerrahi Bölümde görevli Dr. Şükran Erdem'in türban takmak konusundaki ısrarının kıyafet yönetmeliğine aykırı olması nedeniyle, Bölüm Başkanı tarafından kabul edilmeyerek, servisteki fiili görevden alınarak bir arşiv çalışmasına gönderildiğini, Dr. Erdem'in müzeye kilitlendiği hususundaki iddiasının kendisinden başka kimse tarafından doğrulanmadığını, olayın özünün kıyafet yönetmeliğine uymayan bir memurun olayı olduğunu belirtmiştir.

Heyetimizin sorduğu sorular üzerine, Prof. Dr. Berkarda, mevcut kanun ve yönetmeliğe göre, Fakültede yukuu bulan disiplin olaylarının Dekanlık tarafından soruşturulduğunu, sonuç yeterli ise Rektörlüğün buna müdahale etmediğini, yürürlükteki kanunlara ve yönetmeliklere aykırı diğer davranış biçimlerinin de (kısa etek giyilmesi, sakal bırakılması, part-time çalışma gibi) suç olduğunu, ancak, bazı Bölüm Başkanlarının toleranslı davranarak görevlerini yerine getirmediğini, eğer Bölüm Başkanı bir disiplin soruşturması işlemini başlatmışsa, sadece başörtüsü hususunda değil, hukuk kurallarına aykırı olan her hususta gerekeni yaptıklarını belirtmiştir.

İSTANBUL'DA YAPILAN GÖRÜŞMELER:

Alt Komisyonun 24 Ocak 1997 tarihli toplantısında, iddianın 3 Şubat 1997 günü yerinde araştırılmasına karar verilmiş ve bütün üyeler bu incelemeye katılmışlardır.

Bölüm Başkanlığı toplantı salonunda yapılan toplantıda bazı ilgililerin de bilgilerine başvurulmuştur.

Olaya tanıklık eden görevlilerden biri olan Genel Cerrahi Bölüm Sekreteri Talha İmre, kütüphanede görevlendirildikten sonra o bölümün anahtarının sürekli olarak Dr.Şükran Erdem'de bulunduğunu, anahtarı akşamları teslim edip sabahları aldığını, sadece bir gün Dr. Erdem'in kendisi içeride iken kapıyı kilitleyerek anahtarı hizmetli Cengiz Cığerli ile sekreterliğe gönderdiğini, kendisine anahtarı neden gönderdiği sorulduğunda "Hocanın emri olduğunu" söylediğini, Sn. Alemdaroğlu'na bunun doğru olup olmadığı sorulduğunda Hocanın böyle bir ifadesi olmadığını söylemesi üzerine, Hocanın bu konuda bir talimatının olmadığı belirtilerek, anahtarın kendisine geri gönderildiğini, kısa bir süre sonra da özel bir televizyonun gelerek çekim yaptığını, ayrıca, çoğu zaman kayınpederi Asım Erdem'in de Dr.Erdem'e refakat ettiğini belirtmiştir.

Bilgisine başvuru alan bölümde görevli Hizmetli Cengiz Çiğerci; Dr. Şükran Erdem'in kapıyı kendisinin kilitleyerek anahtarı sekreterliğe gönderdiğini, Hoca'nın bu yönde bir talimatı olmadığı öğrenilir öğrenilmez de anahtarı yeniden Dr. Erdem'e iade ettiğini söylemiştir.

Sekreter Ayten Çapar da Dr. Erdem'in her sabah anahtarı kendilerinden alıp, akşamları iade ettiğini söylemiştir.

Dr. Şükran Erdem'in aynı fakültenin Çocuk Hastalıkları Bölümünde asistan olan eşi Abdullah Erdem ise böyle bir kilitleme olayının olup olmadığı, olduyorsa hangi tarihlere rastladığı sorulduğunda, eşinin kütüphanede göreve başlamasını takip eden ilk üç gün içinde olduğunu sorulan sorular üzerine üç kez teyid etmiş, kendisinin bir eş olarak neden tepki göstermediği sorulduğunda ise; olayın geçici olduğunu düşündüğünü ve hocalarla ters düşmek istemediğini belirtmiştir. İlk üç günden sonra anahtarın eşine verildiğini, zaman zaman eşini ziyarete geldiğinde kapıyı çalarak açtığını, ilk üç gün boyunca ziyarete geldiğinde ise kapının sekreter Talha İmre ya da İdare Müdür Yardımcısı Talat Başyeşil tarafından açıldığını ifade etmiştir. Talha İmre'nin tekrar çağırılarak, bu beyanın doğru olup olmadığının sorulması üzerine İmre, Abdullah Erdem'e hiç kapı açmadığını, eşini sorduğunda, kapı kilitli ise eşinin içeride olmadığını söylediğini belirtmiştir.

Dr. Abdullah Erdem'in ifadesinde adı geçen İdari Müdür Yardımcısı Talat Başyeşil'in bilgisine de başvurulmuştur. Talat Başyeşil ifadesinde, Dr.Şükran Erdem'in üzerine kapı kilitlenmediğini belirterek, Abdullah Beyin bir gelişinde eşini sorduğunu, ancak Dr. Şükran Erdem'in yemekte olduğunu, eşinin yine de kapıyı açmasını rica ettiğini, kendisinin de idarede bulundurulmuş yedek anahtarla kapıyı açtığını, Doktor Hanımın içeride olmadığını gördüklerini söylemiştir.

Dr. Şükran Erdem'in kayınpederi Asım Erdem'den de olay genel olarak dinlenmiştir. Asım Erdem, gelinini 2-3 günde bir kendisinin getirip götürdüğünü, bazen mesai saatinde geldiğinde kapının kilitli olduğunu, gelininin kapıyı içerden açtığını söylemiştir. Kilitlenme iddiasının ne zaman olduğu sorulduğunda ise Asım Erdem, olayın kendisinin orada olmadığı günlerde gerçekleştiğini, soru tekrar edildiğinde, kilitleme olayının Dr. Şükran Erdem'in kütüphanede göreve başlamasından bir hafta on gün sonra meydana geldiğini ifade etmiştir.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ:

Türkiye'de din, vicdan ve inanç özgürlüğüne yönelik ihlalleri ele almak amacıyla kurulan Alt Komisyonumuz ilk iş olarak İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Asistanı Dr. Şükran Er-

dem'in türban takmakta ısrarlı davrandığı için müzeye kilitlendiği iddialarını ele almıştır. Alt komisyonumuz konuyu bütün detaylarıyla incelemiş, olayla ilgili görülen tüm şahısları dinlemiştir.

Dr. Şükran Erdem Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Anabilim Dalındaki görevine 20.6.1996 tarihinde başlamış, 2.8.1996 tarihine kadar hiç bir engel ile karşılaşmadan türban takarak görevine devam etmiştir. 2.8.1996 tarihinde Cerrahi Bilimler Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Kemal Alemdaroğlu, Genel Cerrahi Ana Bilim Dalı bölümünden geçerken Dr.Şükran Erdem'in klinikte mevcut kıyafet kanunu ve yönetmeliğine aykırı olarak başı örtülü çalıştığını görmüş ve Dr.Şükran Erdem'i uyararak durumu Dekanlığa bildirmiştir.

Hakkında soruşturma açılan Dr.Şükran Erdem'in görev yeri değiştirilmiş ve araştırma yapmak üzere Cerrahi Müze'nin yanındaki kütüphanede görevlendirilmiştir. Olay yerinde inceleme yapan Heyetimiz bu kütüphanenin araştırma yapmaya pek uygun olmadığı izlenimini edinmiştir. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Dekanlığı 21 Ağustos 1996 tarih ve 16831 sayılı Genelgesinde, Devlet Memurları Kanununun Ek 19. maddesi ile "Kamu Kurumu ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik" hükümleri gereğince, giyimde hizmete uygunluğun esas olduğu dikkate alınarak, Anayasada belirlenen uygar, çağdaş, laik anlayış ile bağdaşan kılık kıyafet içinde görev yapılması ve bu konuda disiplin suçu teşkil eden davranışlardan kaçınılması gerektiğini belirtmiştir. Dr. Şükran Erdem'in türban ile görev yerine gelmeye devam ederek adı geçen genelgeye uymadığı Kemal Alemdaroğlu tarafından Dekanlığa bildirilmiştir. Dr.Şükran Erdem'e hakkında yapılan soruşturma dolayısıyla, Yükseköğretim Elemanı ve Memurları Disiplin Yönetmeliğinin 5/9 maddesi uyarınca "UYARMA" cezası verilmiştir.

Dr. Şükran Erdem'in uyarıya rağmen kıyafetinde değişiklik yapmaması üzerine, hakkında ikinci kez soruşturma açılmıştır. Bu arada Dr. Şükran Erdem bir başka kuruma atanma talebinde bulunmuş ve atanma işleri İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'nün 28.11.1996 tarihli onayıyla tamamlanmış ve Dr. Şükran Erdem Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlı Vakıf Gureba Hastanesinde göreve başlamıştır. Olay, Dr. Şükran Erdem'in Üniversite ile ilişkisinin resmen kesildiği 28.11.1996 tarihinden itibaren çeşitli televizyon kanalları ve gazetelerde yer almaya başlamıştır.

Gerek 2547 sayılı Üniversiteler Kanununun, gerekse 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun ve buna bağlı "Kamu Kurumu ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik"te anılan kurumlarda türban ile çalışılması yasaktır. Bu yasağın kaldırılmasına yönelik başvurular hem Danıştay, hem Anayasa Mahkemesi hem de Avrupa İnsan Hakları Komisyonu tarafından reddedilmiştir.

13.12.1984 tarih ve E.1984/636 K.1984/1574 sayılı ve 7.7.1989 tarih ve E.1989/1173 K.1989/652 sayılı kararlarıyla Danıştay, E.1989/1 K.1989/2 sayılı ve E.1990/36 K.1991/8 sayılı kararlarıyla Anayasa Mahkemesi başörtüsü yasağını mevcut Anayasal ve Yasal düzenlemelere uygun bulmuştur. Yasama ve yürütme organları ile idarenin mahkeme kararlarına uymak zorunda olduğunu hükme bağlayan Anayasanın 138.maddesinin son fıkrası ile Anayasa Mahkemesi kararlarının yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağladığını hükme bağlayan Anayasanın 153.maddesinin son fıkrası, ilgili mahkeme kararlarının niteliğini belirtmektedir.

Bu durumda, Prof. Dr. Kemal Alemdaroğlu ve Fakülte Yöneticilerinin Dr. Şükran Erdem hakkında soruşturma başlatması yönündeki tasarrufu, mevcut hukuksal çerçeveye uygun ve bunun bir gereğidir. Yasaları değiştirmek kamu görevlilerinin değil, Parlatentonun işidir. Kaldı ki, yürürlükteki yasalara ve öteki düzenlemelere uymak herkes için bir zorunluluktur. Yasal çerçevenin insan hakları ihlaline yol açtığı düşünülüyorsa, bunu değiştirmek ve insan haklarına saygılı bir çerçeveye oturtmak görevi öncelikle hükümete daha sonra parlamentoya düşmektedir.

Dr. Şükran Erdem'in Cerrahi Müzeye kapatıldığı iddiası ise oldukça ciddidir. Mevcut yasalara göre kişi hürriyetini tahdit suçunu oluşturan bu fiil, ağır bir insan hakkı ihlalidir. Ancak, Dr. Şükran Erdem'in Cerrahi Müzeye ne zaman kilitlendiği konusu ayrı ayrı sorulduğunda Dr. Şükran Erdem'in eşi Abdullah Erdem'in ve kayınbabası Asım Erdem'in çelişkili tarihler belirtmesi, bütün bölüm çalışanlarının bu iddiayı reddetmesi ve eşinin de Cerrahpaşa Tıp Fakültesinde Asistan olmasının böyle bir uygulamanın yapılması olasılığını zayıflatması, heyetimizde bu iddiaların gerçek olmadığı yönünde bir kanaat oluşturmuştur. Ayrıca, bu konu Dr.Şükran Erdem tarafından mahkemeye intikal ettirilmiştir. Bundan sonra bu iddianın gerçekliğini araştırarak ve bu konuda karar verecek olan yargı kurumlarıdır.

EKLER :

- 1- Olay yeri krokisi
- 2-Üniversite dosyası
- 3- Dr.Şükran Erdem'in verdiği belgeler.

TBMM İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA

Komisyonumuzun İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde görevli Dr. Şükran Erdem'in maruz kaldığı muamele ile ilgili hazırladığı rapora ilişkin muhalefet serhim aşağıdadır.

Bilgi ve gereği için Başkanlığınıza sunuyorum.

1.4.1997

Recep KIRIŞ

Kayseri Milletvekili

Komisyon Üyesi

(İmza)

MUHALEFET ŞERHİ

1 - Alt Komisyonumuz asıl itibariyle din, vicdan ve inanç özgürlüğü ile ilgili ihlalleri incelemek üzere kurulmuştur. Dr. Şükran Erdem olayı bu kapsamda ilk iş olarak ele alınmıştır. Ancak Alt Komisyon raporunda asıl konumuz olan din, vicdan ve inanç özgürlüğü konusunda insan hakları bakımından bir ihlal var mıdır yok mudur? bunlar üzerinde hiç durulmamıştır.

Rapor bu haliyle yayınlandığı taktirde sanki İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu da Türkiye'de bazı üniversite ve devlet dairelerinde yaşanan başörtüsü ile ilgili ızdırap ve sıkıntılara destek oluyor gibi anlaşılacaktır. Böyle bir imaj ise İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun kendi kanununa da, aslı görevine de aykırıdır ve Komisyonumuz için bir güven itibar kaybına neden olabilecek mahiyettedir.

2 - Dr.Şükran Erdem'in bir odaya kilitlendiği ile ilgili iddialar farklıdır. Kendisi böyle bir muameleye maruz bırakıldığını ifade etmekte, muhataplar bunu reddetmektedirler. Olay bu yönü ile mahkemeye de intikal etmiştir. Bu konuda karar verecek olan yargıdır ve Komisyonumuzun; bir tarafın söylediğini doğru, öbür tarafın söylediğini yanlış gibi değerlendirmesi ve yalan kabul etmesi mümkün değildir.

3 - Komisyon raporunda, Prof.Dr. Kemal Alemdaroğlu tarafından ile-ri sürülen ve başörtüsü konusundaki uygulamaların yasal dayanakları olarak gösterilen hususlar, aynen tekrar edilmiştir. Halbuki yasal dayanaklar gibi gösterilen hususlarda yanlışlıklar ve hukukçularımızın yaptığı farklı yorumlar bulunmaktadır. Şöyleki;

a) Anayasamızdaki laiklik ilkesinin; baskıcı, yasakçı, dini vecibelerin yerine getirilmesine engel ve esas olarak yorumlanması yanlıştır. Anaya-

sa Mahkemesinin bir iptal kararı ile ilgili olarak yaptığı gerekçeli açıklamaya da, kendi üyelerinin tamamı dahil katılmamıştır. Üstelik Anayasa Mahkemesi kendisini bir yasama organı yerine koyamaz. Başörtüsü konusunda ise Anayasanın 174.maddesinde getirilmiş herhangi bir yasaklama yoktur. Devrim kanunları olarak bilinen hiçbir kanunda hanımların başörtüsü konusunda yasak getiren bir düzenleme yapılmamıştır.

b) Diyanet İşleri Başkanlığı İslam Dininde hanımların başını örtmesini, dini bir vecibe olduğunu ifade etmektedir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 18. maddesi, din ve vicdan hürriyetini tanımlarken; dinin öğrenilmesi, öğretilmesi ve dini vecibelerin yerine getirilebilmesi olarak tanımlamıştır. Türk Ceza Kanununda da dini vecibelerin yerine getirilmesine engel olmak suçtur.

c) Ancak bunlara rağmen devlet memurları ile ilgili 25.10.1982 tarihli Kılık Kıyafet Yönetmeliği'nde hanım memurların başörtüsü ve kısa etekle görev yapamayacağı gibi hükümler bulunmaktadır.

d) Komisyonumuz Kılık Kıyafet Yönetmeliği'ndeki başörtüsü ile ilgili sınırlamaların kaldırılması yönünde çalışılmalı ve böylece hem din ve vicdan hürriyetinin gerçek anlamda uygulanmasına imkan vermeli, hem de "türbanlı da türbansız da bizim vatandaşımızdır" anlayışını yerleştirerek toplumda sevgiyi, saygıyı ve iç barışı gerçekleştirmelidir.

Sonuç olarak Komisyon; Dr.Şükran Erdem olayına bir zabıta olayı olarak yaklaşmak ve tarafların karşılıklı iddialarını özetleyerek üniversite yöneticilerinin yasal dayanaklarımız diye ortaya koyduğu hususları aynen almak ve tekrar etmek yerine, olayın esasına inmek ve insan hakları zaviyesinden konuya yaklaşarak, bu konuda yönetmelik değişikliği ve buna benzer yasal düzenlemeleri teklif etmesi gerekirdi. Çünkü yapılan bir işlemin kanuni olması ayrıdır, hukuki olması ayrıdır. Üstelik Başbakanlıkça yayınlanan Kılık Kıyafet Genelgesindeki mini etekle ilgili hükümler, bugün geldiğimiz hoşgörü ortamında uygulanmaz ve o konuda herhangi bir işlem yapılmazken bazı devlet dairelerinde ve üniversitelerimizde inancı gereği başını örtenlere karşı bir takım cezalar verilmesini öngörmek ve bunu savunmak; Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna düşmezdi.

“DOKTOR SADIK AHMET’İN ÖLÜMÜYLE SONUÇLANAN KAZA İLE İLGİLİ DURUŞMAYI İZLEMELİK ÜZERE SELANİK’E GİDEN İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU HEYETİNİN DAVAYLA İLGİLİ DEĞERLENDİRME NOTU

Yunanistan’ın Eski Bağımsız Milletvekili Dr.Sadık AHMET’in ölümü ile sonuçlanan trafik kazası ile ilgili 20 Ocak 1997 tarihinde Selanik’te yapılacak davayı izlemek üzere Komisyon Başkanı Demir BERBEROĞLU Başkanlığında İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden Hakan Tartan, Erdoğan Yetenç, Yılmaz Karakoyunlu, Kazım Ataoğlu ve Osman Çilsal’ın yer aldığı heyet, 19 Ocak 1997 Salı günü Selanik’e varmıştır. Heyet Başkanı Demir BERBEROĞLU tarafından havaalanında beklemekte olan basına bir açıklama yapılmıştır. Demir Berberoğlu özetle; “Yunan Mahkemesinin adil olacağına ilişkin kanaatimi korumak istiyorum. Dünyanın en güzel denizinin iki tarafındaki Türk ve Yunan Halklarının kardeşçe yaşaması gerektiği inancındayım” şeklinde konuşmuştur. Bu beyan Selanik’te yayın yapan Star FM “Antenna” radyosunda 22 Ocak günü sabah yayınında yayınlanmıştır.

Aynı gece Selanik’teki Başkonsoloslüğümüzde Heyetimiz onuruna Batı Trakya Türk Azınlığı temsilcilerinin de bulunduğu bir akşam yemeği verilmiştir. Burada Türk azınlığın ileri gelenleriyle karşılıklı konuşma ve istişare yapma olanağı bulan Heyetimiz anılan dava ile ilgili olarak bilgi alma imkanını da bulmuştur.

22 Ocak 1997 Çarşamba günü saat 12.30’da Işık Ahmet’in dinlenmesiyle davanın görüşülmesine başlanmış ve Heyetimiz Mahkeme salonundaki yerini almıştır. Işık Ahmet yaklaşık üç saat boyunca verdiği ifade-sinde kazanın nasıl meydana geldiğini, diğer aracın nereden çıktığını, kendilerinin bulunduğu araca nasıl çarptığını ayrıntılı olarak mahkemeye anlatmış, eşinin öldürülmüş olabileceğini yalnızca bir sefer iddia etmiş, ancak bu konudaki iddiasının dayanakları konusunda bir açıklamada bulunmamıştır. Sadık Ahmet’in öldürülmüş olabileceği iddiası müdahil avukatlar tarafından son savunmada bile dile getirilmemiştir.

Işık Ahmet’in ifadesi saat 15.00 sularına kadar devam etmiş, daha sonra zabıt katiplerinin sendikalı olmaları dolayısıyla mesai saati saat 15.00’de sona erdiği için davanın görüşülmesine ertesi gün (23 Ocak 1997) devam edilmek üzere ara verilmiştir.

Duruşmanın yapıldığı Selanik Üç Hakimli Asliye Ceza Mahkemesi salonunda heyetimizin ve gözlemci olarak davayı izleyen Türk Azınlığın gü-

venliğini sağlamak amacıyla çok sayıda güvenlik gücünün bulunduğu müşahade edilmiştir. Duruşma sırasında herhangi bir gerginlik olmamış, duruşma sakin geçmiştir. Bu davaya Batı Trakya Türk Azınlığından çok az (muhtemelen 15-20) kişinin gelmesi Batı Trakya Türk Azınlığının bu davaya gereken önemi vermediğini göstermesi açısından ilginçtir.

Ayrıca Işık Ahmet'in kocasının ölünde bir kasıt bulunduğu yolunda Yunan Mahkemelerine bir dilekçe vermediği ve davanın sadece basit bir trafik kazası davası olduğu anlaşılmıştır. Bu konu sorulduğunda kazanın kasıtlı olduğu yolundaki dava açma süresinin 15 yıl olduğu belirtilmiştir.

İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Demir Berberoğlu mahkeme çıkışında basına yaptığı açıklamada özetle; "Yunan adaletine inanıyorum. Ön yargılı değilim. Dr.Sadık Ahmet'in ailesine destek vermek amacıyla burada bulunuyoruz. Yunanistan Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi Üyesidir. Uluslararası hukuk kurallarını kabul etmektedir. Mahkeme kararının yorumlara yol açmayacağı kanaatindeyim. Yunanlı yargıçların adil davranacağı inancındayım" demiştir.

Komisyon Başkanı BERBEROĞLU Makedonya Haber Ajansının İnsan Hakları ile ilgisi olmayan bir duruşmaya niçin gözlemci olarak geldikleri sorusuna ise, "Komisyonun bir insan hakları ihlali veya davanın işleyişi ile ilgili bir eksikliğin söz konusu olup olmadığını tespit amacıyla burada bulunduğu" yanıtını vermiş ve "duruşma henüz sona ermemiştir, mahkeme kararlarının açıklanmasından önce yorumlanmasına karşıyım" demiştir. BERBEROĞLU ayrıca, kazaya ilişkin bir rapor hazırlanmasının söz konusu olmadığını, önümüzdeki Nisan ve Mayıs aylarında TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonundan bir Heyetin Yunanistan'a yeniden geleceğini belirtmiştir. Selanik'te çıkan gazetelerde, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun bu davayı izlemeye gelmesinin Türkiye'nin davaya özel bir önem verdiğini gösterdiği yorumları yapılmıştır.

Duruşmaya 23 Ocak 1997 Perşembe günü saat 10:00'da Dr.Sadık Ahmet'in oğlu ve kızının dinlenmesi ile başlanmıştır. Karşı tarafın tanığı dinlendikten sonra iki tarafın avukatları savunmalarını yapmıştır. Savcı esas hakkındaki mütalmasını verdikten sonra hakimler kararı açıklamak üzere duruşmaya ara vermiştir.Yarın saat sonra duruşmaya yeniden başlanmış ve hakim tarafından karar açıklanmıştır. Mahkeme, sanığa 17 ay hapis cezası verilmesine, sanığın daha önceden sabıkası olmadığını da gözönüne alarak cezasının 3 yıl suç işlememek şartıyla teciline karar vermiştir.

Mahkeme yaklaşık 8 saat sürmüştür. Mahkeme, üç saat Sadık Ahmet'in eşi Işık Ahmet'i, birbuçuk saat kızı ve oğlunu, bir saat müdahil avukatların iddialarını, 15 dakika sanığın gösterdiği tanığı, 15 dakika sa-

nığı, 1 saat ise savunma avukatlarını dinlemiştir. Geriye kalan 1 saat mahkeme üyelerinin karar üzerinde müzakere ederek kararı açıklaması süresidir.

Mahkeme çıkışında Heyet Başkanı Demir BERBEROğLU basına şu açıklamayı yapmıştır: "Mahkeme sonucunda verilen kararın tarafları ne kadar tatmin ettiği ve verilen cezanın miktar olarak yeterli olup olmadığını ve nihai kararı tartışma hakkı ve yetkisi Sayın Işık Ahmet ve çocuklarınınndır. Biz buraya yargılama sürecinin normal olup olmadığını gözlemeye geldik. İki günlük yargılamada gözlediğimiz kadarıyla ve Yunan Mahkemelerinin usul ve geleneklerini de göz önüne aldığımızda yargılamanın objektif ve adil bir yargılama olduğu izlenimini verdiğini belirtmek isteriz."

SONUÇ VE DEğERLENDİRME

1 - Bu davayla ilgili olarak Başkonsolosluk tarafından ilk gün verilen resepsiyona gelen Batı Trakya Türk Azınlığı temsilcileri ile yaptığımız görüşmeler sırasında Heyetimize sadece bu davaya değil, diğer davalara - özellikle Batı Trakya Türk Azınlığının Lozan'la güvence altına alınmış haklarıyla ilgili uyuşmazlıkların görüldüğu davalara- da ilgi gösterilmesi ve gereken önem ve ağırlığın verilmesi ve her duruşmaya mutlaka İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'ndan en az 3 kişilik bir heyetin düzenli olarak katılmasının uygun olacağı belirtilmiştir.

2 - Ayrıca bu görüşme sırasında, genel olarak Batı Trakya Türk azınlığının ne gibi sorunlarla karşı karşıya kalmakta olduğunu yerinde tespit etmek ve ilgililerle doğrudan temaslar yapmak suretiyle Batı Trakya Türk azınlığının haklarının Uluslararası Hukuk çerçevesinde korunması konusunun değerlendirilebileceği, bir ziyaret beklentisi içerisinde oldukları Heyetimize aktarılmıştır. Tarafımızdan kendilerine Komisyonumuzun böyle bir çalışma içerisinde bulunduğu, Batı Trakya'ya Nisan veya Mayıs aylarında bir ziyaretin gerçekteştirileceğinin iletilmesi üzerine memnuniyetlerini bildirmişlerdir. Böyle bir ziyaretin aynı zamanda, Batı Trakya Türk azınlığı üzerinde büyük bir **moral** etkisi olacağını ve Türkiye'nin kendi meselelerine olan ilgi ve desteğinin devam etmekte olduğunun maddi bir kanıtını teşkil edeceğini belirtmişlerdir.

3 - Duruşmadan bir gün önce gerek rahmetli Sadık Ahmet'in eşi Işık Ahmet ve davaya girecek olan avukat Adem Bekiroğlu ile ve gerekse Batı Trakya Türk Azınlığı mensubu avukatlarla yaptığımız görüşmelerde edindiğimiz izlenim, bu davaya yeteri kadar iyi hazırlanılmadığı, özellikle davanın Türkiye kamuoyunun verdiği önem kadar mahallinde önemslenmediğidir.

4 - Türkiye’de yaygın olarak kabul edildiğinin aksine olayın trafik kazası olmayıp, bir siyasi cinayet veya komplo olabileceğine ilişkin olarak kazanın meydana geldiği 24 Temmuz 1995’den duruşma günü olan 20 Ocak 1997’ye kadar geçen ve Yunan yargılama hukukuna göre duruşma hazırlık sürecini kapsayan 18 ay boyunca ilgili adli makamlara ne Sadık Ahmet’in eş ve çocukları ne de avukatları tarafından herhangi bir başvuru yapılmadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca Işık Ahmet’in 3 saat süren ifadesi sırasında yalnızca bir sefer “Kocam öldürülmüş olabilir” demesi üzerine Yunanlı Savcının “bu kadar süredir neden bize başvurmadınız” sorusunun duruşmada cevapsız bırakıldığı, bu sırada müdahil avukatların mahkemeye müdahale ederek “Bu olay aslında bir trafik kazası değil bir cinayettir” şeklinde bir ifadelerinin olmadığı ve savcının bu yöndeki sorusuna cevap teşkil edecek herhangi bir beyanda bulunmadıkları gözlenmiştir.

5 - Duruşma aralarında zaman zaman TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Sayın Demir Berberoğlu ve üyeleri olarak mahkeme tarafından Yunan iç hukukunun ve yargılama hukukunun ihlal edilip edilmediği yolunda müdahil avukatlara sorulan sorular her seferinde mahkeme yargıcının herhangi bir ihlalde bulunmadığı şeklinde yanıtlanmış, biri Yunanlı, diğeri Batı Trakya Türk Azınlığı mensubu olan avukatlara bu hadisenin cinayet olup olamayacağına ilişkin soruya özellikle Türk avukat “Benim şahsi kanaatimce bu bir trafik kazasıdır” yanıtını vermiştir.

6 - Mahkeme kararı açıklandıktan sonra verilen cezanın miktarının ve tecil edilmesinin Yunan Mahkemelerinin genel uygulaması ile kıyaslandığında bir farklılık arzedip arzetmediği müdahil Avukat Adem Bekiroğlu’na sorulmuş, bu soru üzerine Bekiroğlu gerek verilen cezanın gerekse tecilin normal olduğunu, benzer bir başka davada da aynı kararın verildiğini söylemiştir.

7 - Heyetin duruşmada hazır bulunması Yunanistan’daki Türk Misyonu tarafından olumlu karşılanmış; Türk Misyonu yetkilileri tarafından bu heyetin bizzatlı Yunanistan’a gelmesinin ve davada hazır bulunmasının yargılamanın tarafsız yürütülmesinde başlı başına etkili olduğu ve ayrıca Batı Trakya Türk Azınlığı üzerinde olumlu bir moral etki yarattığı ifade edilmiştir.

Demir BERBEROĞLU	Hakan TARTAN	Yılmaz KARAKOYUNLU
Komisyon Başkanı	Sözcü	Üye
Eskişehir Mv.	İzmir Mv.	İstanbul Mv.
(İmza)	(İmza)	(İmza)
Erdoğan YETENÇ	Osman ÇİLSAL	Kazım ATAĞLU
Üye	Üye	Üye
Manisa Mv.	Kayseri Mv.	Bingöl Mv.
(İmza)	(İmza)	(İmza)

EK (4)

Batman Alt Komisyon Raporu

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA

Komisyonumuzun 19.2.1997 tarihli 4. toplantısında alınan karar uyarınca, Batman İli Sason İlçesi'nde meydana gelen olaylarla ilgili olarak kamuoyuna yansıyan iddialar konusunda yerinde incelemelerde bulunmak amacıyla Batman'a gönderilen Alt Komisyonumuz gerekli çalışmaları tamamlamıştır.

Bu çalışmalardan sonra Alt Komisyonumuz tarafından hazırlanan raporumuzu İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığına sunuyoruz.

Saygılarımızla.

Osman ÇİLSAL

Kayseri Mv.

Alt Komisyon Başkanı

(İmza)

Musa OKÇU

Batman Mv.

Üye

(İmza)

Abdülbaki GÖKÇEL

İçel Mv.

Üye

(İmza)

KONU: Batman Milletvekili Musa Okçu tarafından T.B.M.M. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna intikal ettirilen, Batman İli Sason İlçesi'nde bazı köylülerin askerler tarafından mayınlı bir tarlada yürümeye zorlandıkları iddiasının yerinde incelenmesi.

HEYETİN OLUŞUMU: Batman İli Sason İlçesi'nde incelemelerde bulunan heyet aşağıdaki üyelerimizden oluşmuştur:

Osman ÇİLSAL	Kayseri Milletvekili	Üye
Musa OKÇU	Batman Milletvekili	Üye
Abdulkaki Gökçel	İçel Milletvekili	Üye

Heyete ayrıca, Komisyon Uzmanı Ali ÇOLAK da eşlik etmiştir.

GİRİŞ: T.B.M.M. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonununun 19 Şubat 1997 tarihli 4. toplantısında, Batman'da meydana gelen olaylarla ilgili olarak kamuoyuna yansıyan ve Batman Milletvekili Musa Okçu tarafından da Komisyona intikal ettirilen iddiaları yerinde incelemek amacıyla İzmir Milletvekili Sabri Ergül, Kayseri Milletvekili Osman ÇİLSAL, İçel Milletvekili Abdulkaki Gökçel ve Batman Milletvekili Musa OKÇU'dan oluşan bir alt komisyonun kurulmasına karar verilmiştir. İzmir Milletvekili Sabri Ergül mazereti nedeniyle incelemelere katılamamıştır. 21 Şubat 1997 tarihinde Batman'a giderek Batman Valisi Salih Şarman, Batman İl Jandarma Alay Komutanı Albay İsa Hakkı Musaoğlu, Sason Kaymakamı Ali Fuat Türkel, Tekever ve Kelhasan Köyü muhtarları ve bir grup köylü ile görüşmelerde bulunan heyetimiz 22 Şubat 1997 tarihinde Ankara'ya dönmüştür.

GÖRÜŞMELER

BATMAN VALİSİ SALİH ŞARMAN: Batman Valisi Şarman, Batman'da köylülerin mayınlı arazide yürütüldükleri iddiası hakkında bilgisi olup olmadığı sorulduğunda; iddialarla ilgili haberlerin kendisi izimli olduğu dönemde mahalli basına yansımış olduğunu, ancak ne bu yayından önce ya da daha sonra kendisine ulaşmış bir bilgi olmadığını, iddialardan ancak Batman Mv. Musa Okçu'nun beyanatını okuyunca haberdar olduğunu ancak Valiliğe yöre halkından bu yönde bir şikayet gelmediğini, ayrıca Sason ilçesinde, güvenlik kuvvetleri, korucular ve vatandaşlar arasında iyi bir işbirliği olduğunu, bu nedenle bu haberlerin kasıtlı olarak çıkarıldığına inandığını, ancak yine de İnsan Hakları Komisyonu Üyesi Milletvekillerinin geleceğini haber aldıktan sonra Sason Kaymakamı ve İlçe Jandarma Komutanıyla görüştiklerini, aldığı bilgilerden kesinlikle böyle bir olayın meydana gelmediği sonucunu çıkardığını, ancak mayın konusunda zaman zaman köylülerle eğitim amaçlı toplantılar yapıldığını, az da olsa örgüte destek veren köylülere biraz gözdağı vermek için teröristleri köye sokmamalarının söylendiğini, köylülerin mayın konusundaki bilgi ve hassasiyetini artırmaya yönelik bu toplantıların terör örgütünü rahatsız ettiğini ve bu nedenle asılsız haberler ürettiklerini, üs-

telik, valilik olarak 50 adet dünyanın en gelişmiş mayın dedektörlerini jandarma ve koruculara dağıttıklarını bu nedenle vatandaşın kobay gibi kullanılıp tarlalara sürülmesine gerek olmayacağını, bu dedektörlerin plastik esaslı mayınlar dahil olmak üzere her çeşit mayına karşı hayli derine gömülmüş de olsalar duyarlı olduklarını, asıl büyük zayıfatı verdiren mayın türünün antitank mayını olduğunu, bu mayının da ancak 250-300 kiloluk bir ağırlıkla patlayan bir mayın olduğunu dolayısıyla bir insanın ağırlığı ile patlamayacağını, insan ağırlığından patlayan mayınların topuk mayını tabir edilen mayın türü olduğunu bunların da en fazla bir kişiyi yaralayabilecek güçte etkisi olduğunu, bu nedenle mayınlı arazide insan yürütüldüğü iddialarının tamamen güvenlik güçlerini yıpratmaya yönelik olarak üretildiklerine inandığını, yöre insanının terör başladığından bu yana çok büyük sıkıntılar yaşadığını, halkın büyük çoğunluğunun güvenlik kuvvetleriyle PKK arasında sıkışmış olduğunu ve bu insanların devlete hiç bir şekilde başkaldırma niyetinde olmadıklarını belirtmiştir.

Vali Salih Şarman, terör örgütüne destek veren köylülerin uyarıldıkları hususunda söyledikleri hatırlatılarak, sivil ya da askeri yetkililere köylülerin uyarılması yönünde bir talimat verildiğinde bunun yansımalarının yerel düzeyde farklı olup olmayacağı ve köylüleri uyarma konusunda ne gibi yöntemler kullanıldığı sorulduğunda Sason İlçesinde köylülerin ağır baskı altında tutulmalarını gerektiren hiçbir şey olmadığını, çoğunluğun devlete yakın olduğunu, Sason'da birçok Kürt köyü olduğunu, en sağlam koruculuk sistemlerinin de bu köylerde kurulmuş olduğunu, ancak Sason'un birkaç köyünün zaman zaman terör örgütüne yataklık ettiklerini, bunların bilinen metodların biraz daha ötesinde uyarıldıklarını, bir çeşit manevi baskı altında tutulduklarını, teröristler geldiği zaman yiyecek vermemeleri, silahlarını saklamamaları yönünde gerekli şekilde uyarıldıklarını ifade etmiştir.

BATMAN İL JANDARMA ALAY KOMUTANI ALBAY İSA HAKKI MUSAOĞLU: Alay Komutanı İ.Hakkı Musaoğlu Sason'da köylülerin mayınlı tarlada yürütüldükleri iddiaları hakkında bilgisi olup olmadığı hususunda bu tür iddiaların ciddiye alınmaması gerektiğini, bölgenin işgal altında bir yer olmadığını, insanların rahatça gelebildikleri, huzur arttıkça her gün rahatın, mutluluğun arttığı bir ortam olduğunu, vatandaşların halinden memnun olduğunu, ellerinde gelişmiş mayın arama cihazları olduğunu, bu nedenle vatandaşların mayınlı tarlaya sürülmesi gibi bir olayın olmayacağını, iddialarla ilgili gazete haberlerini görünce konuyu araştırdığını, adı geçen köylerde teröristlerin döşediği mayınlar yüzünden birkaç kişinin hayatını kaybettiğini bazılarının yaralandığını, bu nedenle o bölgede görev yapan güvenlik güçlerinden o köyü uyarmalarını istediklerini, güvenlik güçlerinin yolu üzerindeki o köyde devamlı mayınlama olayı olduğunu Tekever köyü civarında sık sık terör örgütünün mensuplarının dolaştığını, bu durumun idarî ve yasal yönden tedbir alınmasını zorunlu bildiğini, sık sık kontroller yapıldığını, köylülerin biraraya toplandı

narak uyarıldıklarını, yalnızca o köyde değil her köyde vatandaşların zaman zaman biraraya toplanarak uyarıldıklarını, 2-3 kişinin bu teröristlere yardım ettiklerini ama köyün büyük bir kısmının terörist olmadığını bildiklerini ifade etmiştir.

SASON KAYMAKAMI ALİ FUAT TÜRKEL: Sason kaymakamı Ali Fuat Türkkel, vatandaşların mayınlı arazide yürütüldükleri iddiası konusundaki duyum ve düşüncelerini öğrenmek isteyen heyet üyelerine, ilçede terör yönünden ciddi bir sıkıntıları olmadığını, bir kaç mayın hadisesi dışında kırsal bölgede bazı sıkıntılar olsa da özellikle ilçe merkezinde teröre yönelik hiç bir olay olmadığını, Sason'un ilçeler arasında 24 saat sokağa çıkabilen tek ilçe olduğunu, son dönemde Karameşe, Yanıkkaya ve Yoncadüzü mevkiilerinde mayınlama olaylarında 5-6 askerin öldüğünü, iki vatandaşın ve bir köy korucusunun yaralandığını söylemiştir. Kaymakam Türkkel köylülerin mayın konusunda bir eğitimden geçirilip geçirilmediği sorulduğunda, devlete ve güvenlik kuvvetlerine yardımcı olmaları açısından köylülerin mayın konusunda tedbirli olmaları için belli bir eğitimden geçirildiklerini, devlete bilgi aktarılması, güvenlik güçlerinin yanında olmaları konusunda ikaz edildiklerini söylemiştir. Bahsetilen olay ertesinde köylülerden bir şikayet gelip gelmediği sorulduğunda Sayın Türkkel, köylülerin mayınlı arazide yürütüldükleri hakkında bir şikayet gelmediğini sadece korucuların toplum içinde küfürlü konuşmalarının şikayet konusu olduğunu belirterek kendisine bu şikayetlerin 20-30 kişilik heyet tarafından iletildiğini ama isim verilerek kimsenin şikayet edilmediğini, herhangi bir şikayet sözkonusu olmasa bile, korucuların sık sık uyarıldıklarını, vatandaşların mayınlı arazide yürütüldükleri hususundaki iddiaların da vatandaşlar dinlenerek, Güvenlik güçleri ve korucular ile irtibat kurularak araştırıldığını ve böyle bir şeyin olmadığı sonucuna varıldığını ifade etmiştir.

TEKEVLER KÖYÜ MUHTARI:1951'den yana köy muhtarı olduğunu, şu ana kadar devletten hiç bir hakaret görmediğini, fakat korucular tarafından sürekli horlandığını ve devlete şikayet edildiğini, daha önceden korucu olduklarını ancak sahipsiz kaldıkları için koruculuğu bıraktıklarını, devlete inandıklarını ve güvendiklerini, bu olayın kötü niyetli bir kişinin başının altından çıktığını, onun emirleri doğrultusunda yapıldığını, özellikle gençlerin götürüldüğünü, kendilerine şu ana kadar mayına karşı alınacak tedbirler konusunda hiç bir eğitim verilmemiş olduğunu, bunun bireysel bir inisiyatif sonucunda yapıldığına inandığını belirtmiştir.

BİRİNCİ KÖYLÜ: Askerlerle korucuların gelerek yanlarında getirdikleri iki boş araca kendilerini bindirdiklerini, dağlık bir araziye götürdüklerini, götürülenler arasında hasta, hatta henüz pijamasını çıkarmamış yaşlı insanlar bulunduğunu, mayınları siz düşüyorsunuz, askerlerimiz öleceğine siz ölün diyerek mayınlı tarlada yürümeye zorladıklarını ancak mayın çıkmadığını belirtmiştir.

İKİNCİ KÖYLÜ: Sabah saat 8 civarında askerlerin geldiğini gördüklerini, kendilerinin kredi almak için ilçeye gitmek üzere olduklarını, askerlerin yanından geçtiklerini, arkadan korucuların boş bir arabayla geldiklerini, arada bulunan 30 civarında kişiyi arabalara bindirdiklerini, kendilerinin kredi almaya gittiklerini söylemeleri üzerine korucuların bir saatlik bir iş için götürüleceklerini ve onu hallettikten sonra bırakılacaklarını ifade ettiklerini, kendilerinin odun taşımak amacıyla götürüldüklerini sandıklarını, Karameşe civarına götürüldüklerini, korucular ve askerler tarafından safa dizildiklerini, üsteğmenin kendilerine ağza alınmayacak küfürler ettiğini ve hakarete bulunduğunu, daha sonra geriye dönün ve dağa doğru yürüyün diye emir verdiğini, on metre kadar yürüdükten sonra yürümek istemediklerini ve direndiklerini, o arada kendisinin konuşmak için izin alarak kişisel bir suçum varsa cezalandırılmaya razıyım, bu kadar insana eziyet etmeyin, kim suçluysa cezayı o çeksin dediğini. bunun üzerine üsteğmenin kendisine yumruk attığını ve bir uzman çavuşun dipçikle vurmak istediğini ancak kendisinin tutarak engellediğini, uzman çavuşun küfür ettiğini, bir süre direndiklerini ancak silah zoruyla yürümeye zorlanmaları üzerine yürümek zorunda kaldıklarını, orada kaldıkları süre içerisinde askerler ve korucuların çok ağır küfür ve hakaretlerine maruz kaldıklarını belirtmiştir.

ÜÇÜNCÜ KÖYLÜ: Hergün tehlike içinde yaşadıklarını, sabah saat 8-9'a kadar kapılarını açamadıklarını, akşamları da aynı şekilde davranmak zorunda kaldıklarını, bir hastaları olduğunda akrabalarına bile gidemediklerini, korku içinde olduklarını, olay günü buldukları herkesi arabalara bindirerek götürdüklerini, bunların içinde 4-5 tane yaşlı ve birkaç tane öğrenci bulunduğunu, öğrencilerin bırakılması yönündeki isteklerinin reddedildiğini, askerlerin yanı sıra korucuların da olduğunu ve mayın tarama aletlerinin korucuların elinde bulunduğunu, askerlerin koruculara köylüler önden gitsin siz arkadan gidin diye talimat verdiğini, kendilerinin mayın tarama cihazı olarak kullandıklarını, üsteğmene suçumuz neyse cezasına razıyız ama suçsuz yere bize hakaret edip dayak atıyorsunuz dediklerini, üsteğmenin bu mayınları siz düşüyorsunuz, askerlere patlayacağına size patlasın şeklinde karşılık verdiğini, bunun üzerine kendilerinin o kadar imkan varsa araştırsın, en ufak bir şey bulursan ne yaparsan razıyız dediklerini, olaydan sonra Kaymakamlığa gittiklerini ve olayı olduğu gibi anlattıklarını, Kaymakam'a "Sason'da bütün sorunlar Kelhasan ve Tekevler köylerinden kaynaklanıyorsa köylerimizi boşaltalım" dediklerini, özellikle bu iki köyün baskı altında tutulduğunu söylediklerini ve insanca bir hayat istediklerini belirtmiştir.

Heyetimizin sorduğu sorular üzerine, götürülenler arasında diğer köyden de insanlar olduğunu fakat çoğunluğun kendi köylerinden olduğunu, kendilerine bugüne kadar hiç bir şekilde mayın konusunda eğitim verilmediğini, dağda kendi köylerinden 4-5 kişi bulunduğunu ancak bunların öldürülmüş olduğunu ifade etmiştir.

DÖRDÜNCÜ KÖYLÜ: Sabah çarşıya gitmek üzere yola çıktıklarını, asker ve korucuların gelerek 30-35 kişiyi topladıklarını ve zorla mayın tarlasına götürdüklerini, işlerinin olduğunu söylemelerine karşın askerlerin kendilerini dinlemediklerini ve akşamları mayınları nasıl koyuyorsanız öyle çıkartacaksınız dediklerini, gitmek istemediklerini söylediklerinde silahla tehdit edildiklerini, mayın tarama aletlerinin korucularda olduğunu, önden kendilerinin yürütüldüklerini, arkalarından korucuların geldiğini, bu arada sürekli küfür ve hakaretlere maruz kaldıklarını ve dayak yediklerini belirtmiştir.

Heyetimizin sorduğu sorular üzerine, PKK'nın köy civarında değil, askerlerin gittiği yerlere mayınlama yaptığını ve kendilerine mayın tarama konusunda eğitim verilmediğini ifade etmiştir.

BEŞİNCİ KÖYLÜ: Sabah saatlerinde merkeze gitmek üzereyken askerlerin geldiğini, arabaya bindirilerek Güyane denen bölgeye götürüldüklerini, askerlerin "Burada mayın var, yürüyün bakalım" dediklerini, kendilerinin direndiklerini ve gitmek istemediklerini, aralarından bazılarının askerler tarafından tartaklandığını, askerlerin başında bir üsteğmenin bulunduğunu, yaklaşık bir saat boyunca yoldan tepenin başına kadar tek sıra halinde yürüdüklerini, bu sırada kendilerine sürekli olarak küfür edildiğini ve dövüldüklerini, korucuların elinde dedektör bulunduğunu, köyde terörist olsa bile bunun yapılanları haklı çıkarmayacağını, olaydan sonra kaymakama gittiklerini, kaymakamın bir daha olmayacağı konusunda güvence verdiğini belirtmiştir.

ALTINCI KÖYLÜ: Sason Lisesinde öğrenci olduğunu, sabah okula gitmek üzere yola indiğini, o sırada askerlerin geldiğini ve köyden insanları topladığını, kendisini yürümeye devam ettiğini ancak bir askerın kendisini durdurarak araca binmesini söylediğini, öğrenci olduğunu söylemesine ve gitmemek konusunda ısrarlı olmasına karşın askerden kurtulamadığını ve arabaya bindirildiğini, köyden 30 civarında kişinin toplandığını, kendilerini sıraya dizdiklerini, sürekli olarak küfür edildiğini, askerlerin üç kez ileriye doğru yürümeleri konusunda emir verdiğini, yürümeyince bir askerın beline vurduğunu, askerlerin üzerlerine geldiğini, on metre kadar yürüdüktan sonra durduklarını, tekrar yürümeye zorlandıklarını ancak kendilerinin yürümek için direndiklerini, "Bizi öldürecekseniz mayın tarlasına sürmenize ne gerek var? Burada öldürün" dediklerini, bunun üzerine dövülmeye başladıklarını, dayısını çok dövdüklerini, direnemeyip tekrar yürüdüklerini, bu eziyetin bir saat kadar sürdüğünü, askerlerin başında bir üsteğmen bulunduğunu, öğlene kadar orada tutulduklarını, direnmeleri sonucunda bırakıldıklarını, o gün iki sınavının olduğunu ve gidemediği için bu sınavlardan kaldığını belirtmiştir.

KELHASAN KÖYÜ MUHTARI: Olay günü bankada işleri olduğu için Sason'a gitmiş olduğunu, saat 12'ye doğru köylülerin gelerek başlarına gelenleri anlattıklarını, bunun üzerine hep beraber Kaymakam'a gittiklerini, Kaymakamın kendileriyle ilgilendiğini ve olaydan haberdar olmadığını

ğini ifade ettiğini, şu ana kadar olanları bir yana bırakmak gerektiğine inandığını, bölgede huzur ve güvenin olmadığını, açlık sefalet ve kan bulduğunu, ne yapacaklarını bilemez olduklarını, ölen askerin de, polis de, dağa çıkmış olanın da bu vatanın evlatları olduğunu, şu ana kadar binlerce insanın öldüğünü, savaşta harcanan paranın paranın ülke kalkınmasına kullanılması durumunda çok daha olumlu sonuçları olacağını, devlet büyüklerinden bölge insanına ilgi göstermelerini istediğini, asırlardan bu yana bir arada yaşayan insanlar olarak elele verildiğinde bölgede yaşanan sorunların üstesinden gelinmesinin mümkün olduğunu belirtmiştir.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bölgedeki yetkililerin ifadelerinden Sason ilçesinin genel olarak, terör açısından büyük sıkıntıların olmadığı, terör örgütü PKK'nın ciddi bir taban bulamadığı bir merkez olduğu anlaşılmaktadır. Vali Salih Şarman son üç dört ay içinde PKK'nın bölgede yaptığı mayınlama nedeniyle birkaç olayın olduğunu bunun üzerine örgüte müzahir olan kimi köylerin uyarılmasını istediklerini örgüt militanlarının ziyaret etmeyi alışkanlık haline getirdiği bu köylerin zaman zaman bilinen yöntemlerin ötesinde ve bir anlamda manevi baskı altında tutularak gerekli şekilde uyarıldığını ifade etmiştir. Vali Salih Şarman'ın ifadesinde yer alan "bilinen yöntemlerin ötesinde" ve "gerekli şekilde" kavramları Heyetimizin dikkatini çekmiştir. Ancak bu yöntemlerin neler olduğu konusu tam olarak açıklığa kavuşturulamamıştır.

Kaymakam Ali Fuat Türkel ifadesinde köylülerin bu olayla ilgili şikayetlerini kendisine aktardıklarını, ancak böyle bir olayın gerçekleşmesinin mümkün olmadığını ifade etmiştir. Bu konudan nasıl emin olabildiği sorulduğunda ise askerlerle konuştuğunu ve onların kendisine böyle bir olayın olmadığını söylediklerini belirtmiştir. Bu ifadelerden anlaşıldığı gibi olayla ilgili ciddi bir idari soruşturma yürütülmemiştir. Ayrıca konunun Heyetimiz bölgeye gidene kadar Valiliğe aktarılmamış olması Heyetimizin bu yöndeki kanısını güçlendirir niteliktedir.

Bölgedeki gerek askeri gerekse sivil yetkililer böyle bir iddianın gerçek dışı olduğunu, Heyetimizin görüştüğü ve konuşmayı kabul eden tüm köylüler ise böyle bir olayın olduğunu ifade etmişlerdir. Olayla ilgili olarak Heyetimize köylüler tarafından aktarılan iddialar oldukça ciddi ve ağır, ifadeler ise oldukça tutarlı ve bütünlüklüdür. Heyetimiz böyle bir olayın olup olmadığı konusunda bir kanaat oluşturabilecek yeterli bilgi, belge ve kanıta ulaşamamıştır. Buna karşın Heyetimiz iddiaların ağırlığına ve vehametene paralel bir soruşturmanın gerekli ciddiyet içerisinde yürütülmediği kanaatine varmıştır.

Sonuç olarak Heyetimiz iddiaların gerçek olup olmadığını tespit etmek için bir adli soruşturmanın zaman geçirilmeden açılması ve gerekli hassasiyetle yürütülerek sonuçlandırılmasının yararına ve gerekliliğine inanmaktadır.

**MEHMET EMİN AGA'NIN DURUŞMASINI İZLEMELİK ÜZERE LAMİA'YA
GİDEN İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU HEYETİNİN DA-
VAYLA İLGİLİ DEĞERLENDİRME NOTU**

“Yasal müftü sıfatını gaspettiği” gerekçesiyle Lamia Üç Hakimli Ceza Mahkemesinde yargılanan Mehmet Emin Aga'nın 3 Nisan 1997 tarihindeki duruşmasını izlemek amacıyla TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlık Divanı üyeleri Eskişehir Mv. Demir Berberoğlu, İzmir Mv. Süha Tanık, İstanbul Mv. Bahri Zengin, İzmir Mv. Hakan Tartan ve İzmir Mv. Sabri Ergül'den oluşan heyetimiz 2 Nisan 1997 tarihinde Atina'ya gitmiştir. Burada Atina Büyükelçiliğimiz yetkilileri tarafından karşılanan heyetimize dava ile ilgili bilgi verilmiş ve Yunan Basınının Türkiye'nin davaya büyük önem verdiğini ve bu nedenle davayı TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonundan bir heyetin izleyeceğini yazdığı iletilmiştir.

Heyetimiz duruşmanın gerçekleşeceği 3 Nisan 1997 tarihinde saat 06.00'da Atina'dan yola çıkmış ve yaklaşık üç saatlik bir yolculuktan sonra Lamia kentine varmıştır. Duruşmanın görüleceği Lamia Adliyesine varıldığında Batı Trakya Türk Azınlığının duruşmaya çok yoğun bir ilgi gösterdiği görülmüştür. Duruşmayı Batı Trakya'nın çeşitli bölgelerinden gelen, yaklaşık 700 kişi izlemiş gerek Adliye binası dışında gerekse duruşma salonunda olağanüstü önlemler alındığı ve çok sayıda polisin varlığı gözlenmiştir. Duruşma, heyetimizin Lamia adliyesine varmasından kısa bir süre sonra başlamıştır. Mahkeme heyeti önce Mehmet Emin Aga aleyhine tanıklık yapan tek şahsı, arkasından lehine tanıklık yapan Eski Bağımsız Milletvekili Ahmet Faikoğlu'nu dinlemiştir. Mehmet Emin Aga'nın avukatlarının şahitlere soru sorması hiç bir şekilde engellenmemiştir. Şahitlerin dinlenmesinden sonra Mehmet Emin Aga sorguya çekilmiş ve avukatların savunması dinlenmiştir. Savcının mütalaasından sonra mahkeme kararını vermiştir. Mahkeme iki ayrı dosyadan yargılanan Mehmet Emin Aga'yı bir dosyadan 8 ay, diğer dosyadan 12 ay hapse mahkum etmiş ancak bu cezaları paraya çevirmiştir. Böylece Mehmet Emin Aga'nın cezaıı temyiz etmesi yolu açılmıştır. Mahkeme yaklaşık 1 saat sürmüştür. Duruşma sonrası Mehmet Emin Aga ve avukatları temyiz başvurusunu yapmıştır.

Mahkeme çıkışında gerek mahkemeyi izlemeye gelen Batı Trakya Türk Azınlığı Temsilcileri, gerekse basın kuruluşları Heyetimize yoğun ilgi göstermiştir. Çeşitli gazete ve televizyon muhabirlerinin sorularını He-

yet Başkanı Eskişehir Mv. Demir Berberoğlu "Mahkemenin usul açısından tarafsız görüntüsü verdiğini ancak davanın esası açısından bu tarafsızlığın olmadığı izlenimini edindiğini, Batı Trakya Türk Azınlığının kendi müftüsünü seçme hakkının uluslararası sözleşmelerle tanındığını, ancak bunun bir Kanun Hükmünde Kararname ile değiştirilmiş olduğunu ve bunun insan haklarına aykırılık oluşturduğunu, Yunan makamlarının bunu bir çekişme haline getirmeden gerekli yasal değişiklikleri yapacağını umduğunu" söyleyerek yanıtlamıştır.

Mahkeme bitiminde Batı Trakya'nın çeşitli bölgelerinden gelen yaklaşık 700 kişi otobüslere binerek Lamia çıkışında bir lokanta bahçesinde Heyetimizle biraraya gelmiştir. Burada sırasıyla Heyet Başkanı Demir Berberoğlu, Mehmet Emin Aga ve Ahmet Faikoğlu birer konuşma yapmıştır. Burada yapılan karşılıklı görüşmelerde bütün soydaşlarımızın Türkiye'nin manevi desteğinden başka bir beklentilerinin olmadığını ve bu tür davaları mutlaka bir TBMM Heyeti tarafından izlenmesi gerektiğini ve bunun kendileri açısından en büyük desteği oluşturacağını ifade ettikleri görülmüştür.

Heyetimiz Batı Trakya Türk Azınlığına her türlü manevi desteğin verilmesinin ve soydaşlarımızın yalnız olmadığını, onların arkasında olduğumuzu gösterecek, fakat kıskırtmaya yol açmayacak her türlü girişimin TBMM tarafından gerçekleştirilmesinin yararlı olacağı kanaatindeyiz.

Demir Berberoğlu	Bahri Zengin	Süha Tanık	Hakan Tartan	Sabri Ergül
Eskişehir Mv.	İstanbul Mv.	İzmir Mv.	İzmir Mv.	İzmir Mv.
Başkan	Başkanvekili	Başkanvekili	Sözcü	Katip Üye
(İmza)	(İmza)	(İmza)	(İmza)	(İmza)

EK (6)

Hollanda Alt Komisyon Raporu

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA

Komisyonumuzun 2.4.1997 tarihli 7. toplantısında alınan karar uyarınca, 26.3.1997 tarihinde Hollanda'nın Lahey Kentinde Türk vatandaşlarının yaşadıkları bir eve yapılan ve 6 vatandaşımızın ölümü ile sonuçlanan olayla ilgili yerinde incelemeler yapmak, yetkililerle temaslarda bulunmak ve Komisyonumuzun konuya duyarlılığını göstermek amacıyla Hollanda'ya gönderilen heyetimiz gerekli temas ve çalışmaları tamamlamıştır.

Bu temas ve çalışmalardan sonra heyetimizce hazırlanan raporumuza, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığına sunuyoruz.

Saygılarımızla.

Demir BERBEROĞLU	Hakan TARTAN	Erdoğan YETENÇ	Recep KIRIŞ
Eskişehir Mv.	İzmir Mv.	Manisa Mv.	Kayseri Mv.
Başkan	Sözcü	Üye	Üye
(İmza)	(İmza)	(İmza)	(İmza)

Ümran AKKAN	M.Bedri İNCETAHTACI	İbrahim ÇEBİ
Edirne Mv.	Gaziantep Mv.	Trabzon Mv.
Üye	Üye	Üye
(İmza)	(İmza)	(İmza)

KONU: TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Heyetinin Hollanda'nın Lahey Kentinde meydana gelen kundaklama olayı ile ilgili olarak yerinde gerçekleştirdiği incelemeler ve temaslar.

HEYETİN OLUŞUMU: Hollanda'nın Lahey Kentinde inceleme ve temaslarda bulunan Heyet aşağıdaki üyelerimizden oluşmuştur:

Demir BERBEROĞLU	Eskişehir Milletvekili	Başkan
Hakan TARTAN	İzmir Milletvekili	Sözcü
Erdoğan YETENÇ	Manisa Milletvekili	Üye
Recep KIRIŞ	Kayseri Milletvekili	Üye
Ümran AKKAN	Edirne Milletvekili	Üye
M.Bedri İNCETAHTACI	Gaziantep Milletvekili	Üye
İbrahim ÇEBİ	Trabzon Milletvekili	Üye

Heyete ayrıca, Komisyon Uzmanı Ali ÇOLAK da eşlik etmiştir.

GİRİŞ: T.B.M.M. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 2 Nisan 1997 tarihli 7. toplantısında, 26.3.1997 tarihinde Hollanda'nın Lahey Kentinde Türk vatandaşlarının yaşadıkları bir eve yapılan ve 6 vatandaşımızın ölümü ile sonuçlanan olayla ilgili yerinde incelemeler yapmak, yetkililerle temaslarda bulunmak ve Komisyonumuzun konuya duyarlılığını göstermek amacıyla bir heyetin Hollanda'ya gönderilmesine karar verilmiştir. 13 Nisan 1997 tarihinde Hollanda'ya giden heyetimiz, Birinci ve İkinci Meclis Dışişleri Komisyonu Başkan ve Üyeleri, olayı soruşturan Lahey Başsavcısı J. A. BLOK, kundaklama sonucu ailesini kaybeden Zeki KÖSEDAĞ ve bazı vatandaşlarımızla görüşmelerde bulunduktan ve olay yerinde inceleme yaptıktan sonra 16 Nisan 1997 tarihinde Türkiye'ye dönmüştür.

GÖRÜŞMELER: 13 Nisan 1997 tarihinde Hollanda'ya giden heyetimize Büyükelçi Baki İLKİN tarafından hem kundaklama olayı hem de Hollanda da yaşayan vatandaşlarımızın sorunları konusunda bir brifing verilmiştir. Büyükelçi Baki İkin son altı aydır bir kundaklama olayının olmadığını, bu tür olayların altında genellikle ırkçı örgütler, narkotik bağlantısı, terör örgütleri arası çekişme ve aile içi çatışma gibi nedenlerin bulunabildiğini, Hollanda Hükümetinin son olayla ilgili çok duyarlı bir tavır içinde olduğunu ve Hollanda makamlarının bütün olasılıkları büyük bir titizlikle araştırdığını, son olay dolayısıyla PKK terör örgütünün çeşitli provakatif eylemlerde bulunduğunu ve bu nedenle olayın olduğu bölgede havanın bir hayli gergin olduğunu ifade ettikten sonra Devlet Bakanı Lütfü ESENGÜN'ün temasları hakkında da bilgi vermiştir.

14 Nisan 1997 Pazartesi günü heyetimiz Hollanda'da yaşayan vatandaşlarımızın örgütlendiği çeşitli federasyon temsilcileri ile görüşmüştür.

Heyet Başkanı Eskişehir Milletvekili Demir BERBEROĞLU heyetin geliş amacı ile ilgili bilgi vermiş ve federasyon temsilcilerinden Hollanda da yaşayan Türklerin sorunlarının yanısıra kundaklama olayı hakkında da görüşlerini ifade etmelerini talep etmiştir.

Toplantıda sırasıyla söz alan temsilciler en önemli sorunlarının çocukların eğitimi sorunu olduğunu ifade etmiştir. Çocukların kendi örf, adet ve kültürüne yabancı olarak yetiştiği, bunun da aile içinde çatışmaya yol açtığı, ana dille eğitim konusunda bazı sıkıntılar olduğu, çocukların 2.5 saat ana dille eğitim yapabildikleri, ancak Hollanda makamlarının ana dille eğitimi kaldırmak için çalışmalar yaptığı dile getirilmiştir. Toplantıda söz alan bir temsilci Hollanda Yabancılar Yasası dolayısıyla okuyan çocukların Türkiye'den evlenmesi durumunda eşlerini Hollanda'ya getiremediklerini, bunun ya ailelerin parçalanmasına, ya da çocukların eğitimlerini yarım bırakmalarına yol açtığını, çocukların okulu bırakmalarının ise Türkler arasında yüksek olan işsizlik oranının yükselmesi ile sonuçlandığını belirtmiştir. Bir diğer federasyon temsilcisi ise Türkiye'ye gelmek konusunda çok büyük sıkıntılarla karşılaştıklarını, kara ve deniz yolunun güvenli olmadığını, havayolunun ise çok pahalı olduğunu ifade etmiştir. Toplantıda ayrıca federasyon temsilcileri tarafından Hollanda'da üçüncü bir Başkonsolosluğa ihtiyaç olduğu, Hollanda'da çalışanların Türkiye'de yaşayan çocukları için almakta olduğu çocuk parasının kesilmesi konusunda çalışmalar yapıldığı ve bunun kendilerini ekonomik açıdan zor durumlara düşüreceği dile getirilmiştir. Federasyon temsilcileri kundaklama olayı konusunda henüz hazırlık soruşturması yürütüldüğü için bir çok bilginin kamuoyuna açıklanmadığını, bu nedenle spekülasyona yol açacak bir tahminde bulunmak istemediklerini ifade etmekle yetinmişlerdir.

Aynı gün, Büyükelçiliğimize bir teşekkür ziyaretinde bulunmak amacıyla gelen ve kundaklama sonucu ailesinin bir çok ferdi kaybetmiş bulunan Zeki kösedag ve yakınları ile görüşülmüş ve olaydan duyulan üzüntü dile getirilerek acılı aileye başsağlığında bulunulmuştur.

15 Nisan 1997 Salı günü heyetimiz olayı soruşturan Lahey Cumhuriyet Başsavcısı J. A. BLOK ile oldukça yararlı bir görüşmede bulunmuştur. Görüşmede Başsavcı ile birlikte kundaklama olayı ile ilgilenen savcı ve emniyet görevlisi de hazır bulunmuştur.

Heyet Başkanı Demir BERBEROĞLU, heyetimizin kabulü nedeniyle teşekkürlerini ifade ettikten sonra, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun daha önceden planlanan ziyaretleri çerçevesinde Hollanda'ya gelineceğini, ancak müessif olay nedeniyle bu ziyareti biraz daha erkene aldıklarını belirtmiştir. Türk kamuoyunun Hollanda makamlarının olayın çözümüne ilişkin çabalarını memnuniyetle karşıladığını, ola-

yın her iki toplumu da üzdüğünü anlattıktan sonra Komisyonun teşkiline ilişkin ayrıntılı bilgi vererek heyet üyelerini takdim etmiştir. Bu kompozisyonun Türkiye'nin konuya verdiği önemi ortaya koyduğunu ve bu müessif olaya Hollanda'nın Türkiye kadar hassasiyet göstermesinden memnuniyet duyduğunu ve ellerinde mevcut bulunan bilgileri paylaşmak istediğini ifade etmiştir.

Başsavcı BLOK heyetimizi selamladıktan sonra bir hafta kadar önce Türkiye'den Devlet Bakanı Lütfü ESENGÜN başkanlığında bir heyetin Hollanda'ya ziyaret ettiğini belirterek, Savcılık adına duydukları derin üzüntüyü şimdi burada heyetimize de tekrar ettiklerini, yapılan soruşturma hakkında memnuniyetle bilgi vereceklerini ifade etmiştir. Başsavcı BLOK olayın tamamen bir kundaklama olayı olduğunu anlaşıldığını, olayı tetkik etmek üzere 30 kişinin görevlendirildiğini, Başsavcılığın iki savcı tayin ettiğini, başlangıçta teknik araştırmaların yapıldığını, söz konusu araştırmaların polis laboratuvarlarında sürdüğünü, savcılarının her gün polis ekibi ile görüştüğünü, olayın meydana geldiği semtte 1500 kişinin sorgulandığını, olay hakkında esas bilgiyi verene 100.000 HFL ödül verileceğini, kendilerine çeşitli kaynaklardan pek çok bilgi ulaştığını ve çözüme katkıda bulunacak bilgiye henüz ulaşamadığını, bu olayın meydana geldiği sırada 2-3 kundaklama olayının daha meydana geldiğini, bunların molotof kokteyli atılmak suretiyle yakılmak istenen Türk kahveleri olduğunu, protesto yürüyüşü düzenleyen Hollandalı bir kişinin aslında kendi evini yakmış olduğunu bizzat söz konusu kişi tarafından itiraf edildiğini, yine bu kişinin çeşitli yerlere tehdit mektupları gönderdiğinin anlaşıldığını, molotof kokteyli attıkları şüphesiyle yakalanan 5 kişinin olay sırasında başka yerde olduklarının kanıtlandığını, polis istihbarat merkezi ile olayın yurtdışı bağlantılarının olması olasılığı dikkate alınarak temasta bulunulduğunu, söz konusu yangın ile molotof kokteyli atılması arasında herhangi bir bağlantı kurulmadığını heyetimize anlatmıştır. Başsavcı her iki olayın çok ciddi olduğunu, üzerine gidildiğini ve çözüme kavuşturmak için çaba gösterildiğini, konuyla ilgili önemli bir gelişme olduğu takdirde derhal Büyükelçiliğimizin durumdan haberdar edileceğini ve şu anda bundan başka ellerinde bilgi olmadığını vurgulamıştır.

Başsavcı BLOK heyetimiz üyeleri tarafından yöneltilen kimi teknik soruları da yanıtladıktan sonra görüşme karşılıklı iyi niyet ifadeleriyle sona ermiştir.

Heyetimiz Başsavcı Blok'dan sonra Hollanda Birinci Meclisi Dışişleri Komisyonu ile görüşmüştür. İlk konuşmayı yapan Birinci Meclis Dışişleri Komisyonu Başkanı heyetimizi karşılamaktan duyduğu memnuniyeti dile getirmiş ve komisyon üyelerini tanıtmıştır.

Heyet Başkanı Demir Berberoğlu heyetimizi kabulleri dolayısıyla teşekkürlerini ifade ettikten sonra, heyet üyelerini tanıtmış ve bu ziyaretin daha önceden planlandığını ancak bu olay nedeniyle gelişimizin öne alındığını belirtmiştir. Hollanda'da herkesin bu olayı kınadığını ve aydınlanması için çaba sarfettiğini bildiğini ve Türkiye kamuoyunun da olayın aydınlanmasını beklediğini vurgulamıştır. Komisyonun işleyişini ve çalışmalarını tanıtan Berberoğlu, son beş yılda Türkiye'de insan hakları alanındaki iyileşmeler hakkında bilgi vermiştir. Son bir yıldır İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığını yürüttüğünü söyleyen Berberoğlu, ayrıca Türkiye'nin insan hakları açısından son beş yılın en iyi dönemini yaşadığını, fakat Avrupa'da Türkiye aleyhine bir kampanya başlatıldığını, Avrupa ülkelerini Türkiye'deki insan haklarını sorununu politik bir argüman olarak kullandığını ve bunun iyi niyetli bir yaklaşım olmadığını da ifade etmiştir.

Heyet Başkanı Demir Berberoğlu'nun açıklamalarından sonra söz alan Hollanda Parlamentosu Birinci Meclis Dışişleri Komisyonu üyeleri sırasıyla söz alarak toplantıda Türkiye'deki insan hakları sorunlarının görüşülmesini yararlı bulduklarını ifade etmişler ve kürt sorunu, özel televizyonların kurulması, Uluslararası Af Örgütü raporlarında yer alan kimi iddialar, Güneydoğu'ya otonomi, Türkiye'nin insan hakları yaklaşımları gibi konularda çeşitli sorular sormuşlardır.

Sorulan soruları yanıtlayan heyetimiz, anadille eğitim ve çifte vatandaşlık konularında Hollanda makamları tarafından yapılması düşünülen yeni düzenlemelerin yaratabileceği sorunlara dikkat çekmiş ve mevcut durumun korunması konusunda Dışişleri Komisyonu üyelerinin yardımcı olmasını talep etmiştir. Görüşme karşılıklı iyi niyet ve yeniden görüşme taleplerinin ifadesiyle sona ermiştir.

Heyetimiz aynı gün öğleden sonra Amsterdam yakınlarındaki Zaan-dam kentine geçerek burada bulunan Sultan Ahmet Camii Cemaati ile bir görüşmede bulunmuştur. Bu görüşmeye çok sayıda vatandaşımız katılmıştır. Toplantıda vatandaşlarımız konsoloslukta askerlik tecili ve pasaport çıkarılması sırasında karşılaştıkları zorluklardan bedelli askerlik için istenen miktarın yüksekliğinden, Hollandalıların Türk toplumunu dışlamasından ve ayrımcı davranmasından şikayet etmişler ve TRT yayınlarının kalitesinin artırılması yönünde çalışmalar yapılmasını, Amsterdam'da bir konsolosluk açılmasını ve Hollanda'da bir Türk bankasının açılmasını talep etmişlerdir.

Heyetimiz akşam saatlerinde kundaqlama olayının olduğu mahalleye giderek yanan ev çevresinde incelemelerde bulunmuştur.

Son olarak Heyetimiz, 16 Nisan 1997 Çarşamba günü Hollanda İkinci Meclisi Dışişleri Komisyonu ile görüşmüştür. Dışişleri Komisyonu Baş-

kani heyetimizi görmekten duyduğu memnuniyeti ifade ettikten sonra, şu anda iki ülke parlamentoları arasında iyi bir diyalog kurulmuş olduğunu, elim olayın bu diyalogun kurulmasında bir başlangıç oluşturduğunu, bu olayın faillerinin bulunmasını çok istediklerini, savcılığın olayın üzerine ciddiyetle gittiğini belirtmiş ve komisyon üyesi meslektaşlarını tanıtmıştır.

Heyet Başkanı Demir Berberoğlu, beraber olmaktan duyduğu memnuniyeti ifade etmiş ve geçen yıl Avrupa'da Türkiye aleyhine başlayan kampanya sonrasında Komisyonumuzun bazı Avrupa ülkelerini ziyaret etme kararı aldığını, bu ülkelerden birinin de Hollanda olduğunu, fakat Dışişleri tarafından bazı sıkıntılarının bulunduğu söylendiğini, müessif olayın Hollanda ve Türkiye Parlamentoları arasındaki buzların erimeye başlamasına yolaçtığını, şu ana kadar heyetimiz tarafından yararlı görüşmeler yapıldığını, Başsavcı ile yapılan görüşmede soruşturmanın seyri hakkında yararlı bilgiler alındığını, Hollanda kamuoyunun bu olaya karşı gösterdiği hassasiyetten memnuniyet duyulduğunu, olayın üzerinden iki haftadan fazla bir süre geçtiği halde failerin ortaya çıkarılmadığını, bunun anlayışla karşılandığını ancak daha fazla gayret gösterilmesinin ve sonuç alıcı adımlar atılmasının beklendiğini belirtmiştir. Son dönemlerde Türkiye'de insan hakları ihlallerinin yoğun olarak yaşandığına ilişkin olumsuz bir kampanyanın Avrupa'da yürütülmekte olduğuna dikkat çeken Berberoğlu bunun haksız bir kampanya olduğunu, Türkiye'de Parlamento ve Hükümetin insan hakları ihlallerini ortadan kaldırmak için sürekli bir çaba içinde bulunduğunu, son bir yılda önemli mesafe kaydedildiğini ve bunun yerinde tespiti amacıyla ülkemize gelmelerinin yararlı olacağını söylemiş ve İkinci Meclis Dışişleri Komisyonu üyelerini Türkiye'de görmekten duyacağı memnuniyeti ifade etmiştir.

Demir Berberoğlu'nun konuşmasından sonra sırayla söz alan Dışişleri Komisyonu üyeleri müessif olay konusundaki üzüntülerini ifade etmiş ve Türkiye'de insan hakları alanındaki gelişmeler hakkında çeşitli sorular sormuştur. Sorular sorulan toplu olarak Demir Berberoğlu tarafından yanıtlanmıştır. Daha sonra heyetimizde yer alan diğer üyelerimiz de sırayla söz alarak hem müessif olayla ilgili görüş ve yaklaşımlarını belirtmiş, hem de Dışişleri Komisyonu üyelerinin kimi sorularına yanıt vermiştir. Görüşme karşılıklı iyi niyet ifadeleri ile sona ermiştir.

Hollanda'daki temasları tamamlayan T.B.M.M. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Heyeti aynı gün Hollanda'dan ayrılarak Türkiye'ye dönmüştür.

EK (7)

Avusturya Alt Komisyon Raporu

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA

Komisyonumuzun 27.2.1997 tarihli 5. toplantısında alınan karar uyarınca Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun çalışmalarının tanıtılmasını, Avrupa Parlamentosunun Türkiye aleyhindeki kararı ve Uluslararası Af Örgütünün başlattığı kampanya sonrasında insan hakları konusunda son dönemde ülkemiz aleyhine yürütülen kampanyalara karşı yurtdışında gerekli temaslarda bulunup, çalışmalar yapılması amacıyla Avusturya'ya gönderilen Heyetimiz gerekli temas ve çalışmaları tamamlamıştır.

Bu temas ve çalışmalardan sonra Heyetimizce hazırlanan raporumuza İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığına sunuyoruz.

Saygılarımızla.

Hakan TARTAN

İzmir Mv.

(İmza)

Kazım ATAÖĞLU

Bingöl Mv.

(İmza)

Metin ÖNEY

İzmir Mv.

(İmza)

İbrahim Yavuz BİLDİK

Adana Mv.

(İmza)

Musa OKÇU

Batman Mv.

(İmza)

TBMM İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU HEYETİNİN
AVUSTURYA ZİYARETİ RAPORU
(4-9 MAYIS 1997)

Komisyonumuz 27.2.1997 tarihli 5.toplantısında, katılan üyelerin oy-birliği ile Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun çalışmalarının tanıtılması, Avrupa Parlamentosunun Türkiye aleyhindeki kararı ve Uluslararası Af Örgütünün başlattığı kampanya sonrasında insan hakları konusunda son dönemde ülkemiz aleyhine yürütülen kampanyalara karşı yurt dışında gerekli temaslarda bulunup, çalışmalar yapılması amacıyla, beş Avrupa ülkesine heyet gönderilmesine karar vermiştir.

Bu çerçevede ilk olarak İzmir Mv. Hakan Tartan, Bingöl Mv. Kazım Ataoğlu, İzmir Mv. Metin Öney, Adana Mv. İbrahim Yavuz Bildik ve Batman Mv. Musa Okçu'dan oluşan bir heyet 4-9 Mayıs 1997 tarihleri arasında Avusturya'ya ziyaret etmiştir. İlk bölümü Viyana'da gerçekleştirilen ziyaret programı uyarınca, İçişleri Bakanlığı Pasaport, vatandaşlık, İltica ve Yabancılar Dairesi Başkanı Helmut Bernkopf, Uluslararası Af Örgütü Viyana Ofisi Müdürü Marian Pink, Parlamento Adalet Komisyonu Başkanı Dr. Willi Fuhrman (SPÖ), Avusturya Özgürlük Partisi (FDÖ) İnsan Hakları Sözcüsü Dr. Harald Ofner, Avusturya Halk Partisi (ÖVP) Dış Politika Sözcüsü Dr. Michael Spindelegger, İnsan Hakları Sözcüsü Milletvekili Werner Amon, Liberal Forum Partisi İnsan Hakları Sözcüsü Dr. Volker Kier, Dışişleri Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanı Dr. Christian Strohal, Yardımcısı Dr. Klaus Fabian ve Türkiye Masası Şefi Dr. Walter Hagg ve Uluslararası Helsinki Federasyonu Viyana Ofisi yetkilileri ile görüşmüş ve Avusturya'nın en büyük cezaevi olan Krems-Stein cezaevini ziyaret etmiştir. Ziyaretin son iki gününde Salzburg kentine giden heyetimiz burada Salzburg Eyalet Meclisi 2. Başkanı Walter Tholer, Avusturya İnsan Hakları Enstitüsü Başkanı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Yargıcı Prof. Dr. Franz Matscher ve bölgede yaşayan vatandaşlarımızla görüşmüştür.

Görüşmelerde, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun iddia ve şikayetleri araştırmak ve Türkiye'de insan haklarını geliştirmek için öneriler getirmek üzere Aralık 1990'da özel bir kanunla insan hakları konusunda kurulan bir meclis komisyonu olduğu belirtildikten sonra, bugüne kadar olan komisyon faaliyetleri, komisyonun çalışma sistemi, oluşumu ve geleceğe yönelik hedefleri hakkında bilgi verilmiştir. Türkiye'nin, insan hakları ve temel özgürlükler alanında diğer demokrasilerle aynı değer ve amaçları paylaştığı vurgulanarak, Türkiye'de insan hakları konu-

sundaki standartların en yüksek düzeye getirilmesi amacıyla Türk Hükümeti tarafından atılan önemli adımlar anlatılmıştır.

İzlenen temel amacın Türk halkının demokratik ülkelerde mevcut tüm temel özgürlüklerden yararlanmasını sağlamak ve bunun doğal sonucu olarak, Avrupa ile ilişkilerimizde insan hakları meselelerini gündemden düşürmek olduğu, bu bağlamda Hükümetin önemli reformlar içeren bir yasa tasarısını TBMM'ne sunduğu ve bu tasarının Genel Kurul tarafından 6 Mart 1997'de kabul edildiği ve bunun, Türk Hükümeti'nin ve Parlamentosu'nun insan haklarının geliştirilmesine verdikleri önem ve önceliği bir kez daha gözler önüne serdiği belirtilmiştir.

Vazgeçilmez bireysel haklar ilkesi üzerinde kurulmuş bir devlet olan Türkiye'nin ırk, din, etnik köken farkı gözetmeksizin tüm vatandaşların bireysel haklarının Anayasayla ve diğer yasal düzenlemelerle güvence altına alındığı parlamenter bir demokrasiye sahip olduğu,

Türkiye'nin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin hazırlık safhalarından başlayarak, demokratik ülkeler ailesinin bir ferdi olarak yerini aldığı, bunun sonucu olarak, Türkiye'nin insan hakları konusundaki tüm Avrupa sözleşmeleri ile BM çerçevesinde yapılan önemli sözleşmelerin büyük bölümüne taraf olduğu,

Türk medyasının sivil toplumun diğer kesimleri gibi, basın özgürlüğünü güvence altına alan demokratik ve çoğulcu bir ortamdan yararlandığı,

Bununla birlikte Türkiye'nin, Batı Demokrasilerinin karşılaşmadığı ölçülerde bölücü terörizmle karşı karşıya olduğu, ülkenin üçte birini parçalayarak ayırmak isteyen hain bir terörist grubun, insanların "yaşam hakkını" hiçe sayarak beş binden fazla sivil hiç ayırım gözetmeden öldürdüğü ifade edilmiştir.

Görüşmelerde Türkiye ile Avusturya ikili siyasi ilişkilerinde özellikle son iki yılda görülen en belirgin ve önemli değişikliğin Avusturya'nın insan hakları ve Kürt sorunu konularını gerek ikili ilişkiler çerçevesinde, gerek uluslararası platformlarda öncelikli olarak gündeme getirmesi olduğu her iki tarafca da teyit edilirken, Avusturyalı parlamenterler, esasen Avusturya'nın bünyesinde çeşitli azınlıkları barındıran bir ülke olarak, çok kültürlü toplum anlayışı içinde, genelde değişik kültürlerin korunması ve geliştirilmesini ve azınlıklara en fazla hak tanınmasını destekleyen bir siyasa izlemekte olduğunu, azınlıkların korunması ve insan haklarının Avusturya dış siyasasının önde gelen unsurlarından olduğunu vurgulamışlardır.

Buna karşılık heyetimiz, Avusturya'nın yakın zamana kadar uyguladığı esnek sığınmacı politikasından yararlanarak, ülkede çok sayıda Kürt

kökenli vatandaşımızın ikamet olanağı bulunduğunu, 150 bin yurttaşımızın bulunduğu Avusturya'da kört kökenli vatandaşlarımızın sayısının, Avusturya makamlarına göre 40-50 bin arasında olduğu, Avusturya güvenlik yetkililerinin, bunların üç-dört bininin PKK sempatzanı, 200-300'ünün de etkin eylemci olduğundan bahisle, bunların Avusturya kamuoyunun insan hakları konusundaki duygularını ve ülkemize yönelik önyargılarını istismar edici yoğun propaganda etkinlikleri gösterdiklerini belirtmiştir. Görüşmeler sırasında Avusturyalı parlamenter ve bürokratlara PKK'nın siyasi alanda etkinlik kazanmaya çalışırken ihtiyaç duyduğu insan gücü ve mali kaynakları temin etmek için uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, kara para aklama, zorla haraç toplama ve kaçak işgücü transferi gibi örgütlü suçlar işlemekte oldukları da vurgulanarak, bu hususta daha hassas davranmalarının kendi yararlarına olacağı ifade edilmiştir. Heyetimizin iki ülke siyasi ilişkilerinin arzu edilen seviyeye getirilememesinin, Türkiye karşıtı çevrelerin Avusturya kamuoyunu olumsuz yönde etkilemesi sonucunda ortaya çıktığı konusundaki ifadesi Avusturyalı parlamenterler tarafından da kabul edilmiştir.

Avusturya ziyareti süresince yapılan temaslarda heyetimiz, Avusturya'da yaşayan Türk işçilerin sorunları ve Avusturya'da gittikçe artan ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, konuları üzerinde de hassasiyetle durmuştur. Batı Avrupa'da yaşayan Türk vatandaşlarına yönelik ırk ayrımcılığı, ırkçı şiddet ve yabancı düşmanlığı dahil, ırkçılığın bütün görünümünün ülkemiz tarafından endişeyle izlendiği vurgulanırken, Avusturya İçişleri Bakanlığı'nca 1995 yılında yayınlanan bir raporda da teyit edildiği gibi bu ülkedeki ırkçı şiddet ve yabancı düşmanlığındaki artışa dikkat çekilmiştir.

Salzburg'ta vatandaşlarımızın yoğun katılımı ile gerçekleştirilen toplantıda vatandaşlarımız ilk kez TBMM'den gelen bir parlamenter heyetin kendileri ile görüşmeye geldiğini belirterek ve bundan duydukları memnuniyeti ifade etmişlerdir. Unutulmuş olmanın en büyük şikayetleri olduğunu anlatan vatandaşlarımızın başlıca sorunları, Türkiye'deki ve Avusturya'daki ilgili makamlara iletmek üzere tespit edilmiştir. Bu sorunların başlıcaları, bu ülkedeki yabancı sayısını azaltmayı amaçlayan iki yeni yasa, 1 Ocak 1993 tarihli Yabancılar ve 1 Temmuz 1993 tarihli İkamet Yasasıdır. Bu yasalar ile Avusturya, aile birleşiminde kota ve kontenjanlar koyarak bu ülkede yaşayan vatandaşlarımızın aile bireylerinin ülkeye gelişlerini sınırlamakta, ayrıca Avusturya vatandaşıyla evliliklerinin sona ermesi halinde ikamet ve çalışma yönünden yasal bazı haklar kazanılmış olsa dahi, "evlenerek Avusturya kanunlarını kötüye kullanmış oldukları" iddiasıyla vatandaşlarımızı sınır dışı etmektedir.

Bir diğer sorun, Avusturya'nın 1982 tarihli Sosyal Güvenlik Anlaşmasını 1 Ekim 1996 tarihinde fesh etmesi üzerine, bu anlaşma uyarınca

Avusturya'da çalışan vatandaşlarımızın Türkiye'de ikamet eden 23 bin dolayındaki çocuğuna ödenen aile yardımlarının bu tarihten itibaren kesilmiş olmasıdır.

Avusturya'da yasaların çifte vatandaşlığa izin vermemesi de vatandaşlarımızı zor durumda bırakmaktadır. Avusturya'nın Türkiye'den Türkçe öğretmeni kabul etmemesi, din görevlisi açığı, Türkiye-Avusturya ortak kültür komisyonlarının toplanmaması, eğitim ateşesi yokluğu, oy kullanma hakkı olmaması, işyerlerindeki kötü koşullar, vatandaşlarımızın karşılaştıkları diğer sorunlardır.

Heyetimizin Krems-Stein Cezaevine yaptığı ziyaret ise İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde oluşturulan ve Türkiye'deki Cezaevi koşullarının iyileştirilmesi amacıyla çalışmalar yapan Cezaevleri Alt komisyonunun çalışmalarına ışık tutması açısından çok yararlı olmuştur. Bu konuda hazırlanacak ayrı bir rapor Alt Komisyona sunulacaktır. Cezaevi ziyareti esnasında cezaevinde bulunan 39 Türk vatandaşı ile de görüşülerek sorunları dinlenmiştir. 10 yıldır hiçbir Türk yetkilinin gelmediğini belirten Türk mahkumlar en büyük sorunlarının; Türkiye'ye nakil istekleri, ayda sadece bir kez telefonla uluslararası görüşme yapabilmeye hakları olduğu ve çalışma saatlerinin çok fazla olduğu hususlarında yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Heyetimizin gerçekleştirdiği bu ziyaret ve yaptığı temaslar iki ülke parlamentosu arasında eksik olan diyalogu başlatması açısından yararlı olmuştur. Üst düzeyde karşılıklı ziyaretlerin artması ile "Kürt Sorunu" ve insan hakları konularında ilgili Avusturya makamları nezdinde görüşmelerimizin ısrarlı bir şekilde izah edilmesi sonucunda parlamenter çevrelerde ülkemize karşı izlenen tutumda yumuşama meydana geldiği gözlenmiştir. Ayrıca Komisyonumuzun çalışmaları konusunda Heyetimiz tarafından verilen bilgiler, Avusturyalı Parlamenterler tarafından ilgi ile dinlenmiş ve memnuniyetle karşılanmıştır. Vatandaşlarımızla yapılan görüşme, yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın, sorunlarına sadece Dışişleri Bakanlığı düzeyinde değil Parlamento düzeyinde de ilgi gösterildiğini ve bu sorunların çözümü konusunda çaba sarfedildiğini göstermesi açısından oldukça yararlı ve vatandaşlarımız için ciddi bir moral destek olmuştur.

Avusturya'da yaptığımız temaslar doğrultusunda hazırladığımız raporumuzu Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı'na saygılarımızla arz ederiz.

**GÖKÇEPINAR CAMİİNİ GEREKLİ İZİNLER ALINMADAN ONARDIK-
LARI GEREKÇESİYLE MÜTEVELLİ HEYETİ VE İMAM ALEYHİNE
AÇILAN DAVAYI İZLEMENİN ÜZERE İSKEÇE'YE GİDEN İNSAN HAKLA-
RINI İNCELEME KOMİSYONU HEYETİNİN DAVAYLA İLGİLİ DEĞER-
LENDİRME NOTU**

23.05.1997

İskeçe'ye bağlı Gökçepinar (Glafki) Köyü İmamı Salih Canbaz ve Köy Mütevelli Heyeti üyeleri Hasan Bozoğlu, Hasan Hacıoğlu ve Salih Sağır aleyhine açılmış davanın 23 Mayıs 1997 tarihinde İskeçe Tek Hakimli Ceza Mahkemesinde yapılan duruşmasını izlemek üzere TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden Eskişehir Mv. Demir Berberoğlu, Edirne Mv. Ümran Akkan, Adana Mv. İ.Yavuz Bildik, Kırşehir Mv. Cafer Güneş ve Batman Mv. Musa Okçu'dan oluşan heyetimiz 22 Mayıs 1997 tarihinde Selanik'e gitmiştir. Burada Selanik Başkonsolosluğumuz yetkilileri tarafından karşılanan heyetimize dava ile ilgili bilgi verilmiştir.

Verilen bilgiye göre; Cami Mütevelli Heyeti bir Yunan mühendise Gökçepinar camini genişletmek üzere bir proje hazırlaması ve gerekli izni alması için 3 milyon Drahmi ücret ödemiştir. Ancak, onarım için gerekli iznin çıkması seçimler nedeniyle uzamıştır. Bu arada caminin iki duvarının yıkılmak üzere olduğu tespit edilince, bu durum İskeçe İskan ve Şehir Planlama Müdürlüğü'ne bildirilmiş, Müdürlükten verilen cevapta onarıma başlanabileceği, onayın hemen çıkartılacağı söylenmiştir. Bu şifahi izinle onarım çalışmaları başlamış ve geçen Kasım ayında bitirilmiştir.

Makedonya-Trakya Bölge Genel Sekreteri Lagos ile Çevre İskan ve Bayındırlık Bakanı Laliotis'in bir vesileyle bölgeyi ziyaretleri sırasında camiyi iyi durumda bularak kuşkulandırmaları üzerine konu adaletle intikal etmiştir.

Genel Sekreter Lagos, İskeçe Valisi Salturos'a caminin onarımı için gerekli iznin alınıp alınmamış olduğunun incelenmesi talimatını vermiştir. Usulüne uygun olarak gerekli iznin alınmadığı tesbit edilince yukarıda adları geçen soydaşlarımız Mahkemeye sevk edilmişlerdir.

Heyetimiz duruşmanın gerçekleşeceği 23 Mayıs 1997 tarihinde saat 06.00'da Selanik'ten yola çıkmış ve üç saatlik bir yolculuktan sonra İskeçe kentine varmıştır. Heyet duruşmanın yapılacağı İskeçe Adliyesi'nde İskeçe ve Gümülcine'de yaşayan Türk Azınlığın önde gelenleri tarafından karşılanmıştır.

23 Mayıs Cuma günü 9.30'da başlayan duruşma önce iddia makamı dinlenmesiyle başlamış, onarımı yapan Yunanlı mühendis ve onarımda çalışan işçilerin dinlenmesiyle devam etmiştir. Şahitlerin dinlenmesinden sonra savunma makamı, Şehir Planlama Müdürlüğü'nün dava açıldıktan sonra vermiş olduğu izin belgesini mahkeme heyetine sunmuştur. Duruşmaya beş dakika ara vererek belgeyi inceleyen hakim izin belgesinin usulüne uygun olduğunu tespit ederek sanıkların beraatine karar vermiştir.

Mahkeme bitiminde Batı Trakya Türk Azınlığının önde gelenleri ve Yunan Parlamentosundaki bazı Türk Milletvekilleri öğle yemeğinde heyetimizle biraraya gelmiştir. Burada, PASOK Milletvekili Galip Galip ve Heyet Başkanı Demir Berberoğlu birer konuşma yapmıştır. Yapılan görüşmede bütün soydaşlarımız, Türkiye'nin manevi desteğinden başka beklentilerinin olmadığını, bu tür davaların mutlaka bir TBMM Heyeti tarafından izlenmesi gerektiğini ve bunun kendileri açısından en büyük desteği oluşturacağını ifade etmişlerdir.

Heyetimiz, Batı Trakya Türk Azınlığına Lozan Antlaşmasıyla güvence altına alınmış haklarının ve temel hak ve özgürlüklerinin kullanımına ilişkin konularda her türlü manevi desteğin verilmesinin yararlı olacağı kanaatindeyiz.

Demir BERBEROĞLU	Ümran AKKAN	Musa OKÇU	Cafer GÜNEŞ	Yavuz BİLDİK
Eskişehir Mv.	Edirne Mv.	Batman Mv.	Kırşehir Mv.	Adana Mv.
Başkan	Üye	Üye	Üye	Üye

Danimarka Alt Komisyon Raporu

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA**

Komisyonumuzun 27.2.1997 tarihli 5. toplantısında alınan karar uyarınca Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun çalışmalarının tanıtılması, Avrupa Parlamentosunun Türkiye aleyhindeki kararı ve Uluslararası Af Örgütünün başlattığı kampanya sonrasında insan hakları konusunda son dönemde ülkemiz aleyhine yürütülen kampanyalara karşı yurtdışında gerekli temaslarda bulunup, çalışmalar yapılması amacıyla Danimarka'ya gönderilen Heyetimiz gerekli temas ve çalışmaları tamamlamıştır.

Bu temas ve çalışmalardan sonra heyetimizce hazırlanan raporumuza, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığına sunuyoruz.

Saygılarımızla.

Demir BERBEROĞLU

Eskişehir Mv.

Komisyon Başkanı

(İmza)

Yılmaz KARAKOYUNLU

İstanbul Mv.

Üye

(İmza)

Erdoğan YETENÇ

Manisa Mv.

Üye

(İmza)

M. Bedri İNCETAHTACI

Gaziantep Mv.

Üye

(İmza)

KONU: Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Heyetinin Danimarka'da gerçekleştirdiği temaslara.

HEYETİN OLUŞUMU: Danimarka'da çeşitli temaslarda bulunan heyet aşağıdaki üyelerimizden oluşmuştur:

Demir BERBEROĞLU	Eskişehir Milletvekili	Başkan
Yılmaz KARAKOYUNLU	İstanbul Milletvekili	Üye
Erdoğan YETENÇ	Manisa Milletvekili	Üye
M. Bedri İNCETAHTACI	Gaziantep Milletvekili	Üye

Heyete ayrıca, Komisyon Danışmanı Prof. Dr. Metin KAZANCI ve Komisyon Görevlisi Aylin UÇ da eşlik etmiştir.

GİRİŞ: Komisyonumuzun 27.2.1997 tarihli 5. toplantısında alınan karar uyarınca Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun çalışmalarının tanıtılması, Avrupa Parlamentosunun Türkiye aleyhindeki kararı ve Uluslararası Af Örgütünün başlattığı kampanya sonrasında insan hakları konusunda son dönemde ülkemiz aleyhine yürütülen kampanyalara karşı yurtdışında gerekli temaslarda bulunup, çalışmalar yapılması amacıyla Danimarka'ya gönderilen Heyetimiz 28 Mayıs 1997 tarihinde Danimarka'ya giderek aşağıda ayrıntılı olarak izah edilen temaları gerçekleştirdikten sonra 3 Haziran 1997 tarihinde Türkiye'ye dönmüştür.

TEMASLAR: Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ilk gün T.C. Danimarka Büyükelçiliğinde önce elçilik mensupları ile tanışmış, tüm görevlilerle kısa bir durum değerlendirmesi yaptıktan sonra, Danimarka'da bulunan çeşitli bakanlık ve kuruluşlara mensup misyon şefleri ile bir görüşme yapmıştır. Bu görüşmelerde ülkemizin Danimarka ile olan ilişkileri ve mevcut sorunlar hakkında bilgi alınmış daha sonra da verilen bir kokteylde ülkedeki dernek ve vakıf temsilcilerinden oluşan ve oldukça geniş katılımlı bir toplantıda Türklerin bu ülkede karşılaştıkları sorunlar dile getirilmiştir.

Bu toplantıya Türk dernek temsilcilerinin yanında gazete muhabirleri de katılmıştır. Gerçekleştirilen bu mini söyleşide yurt dışında bulunan vatandaşlarımızın paralı askerlik sürelerinin indirilmesi, ısrarla ve sürekli olarak dile getirilmiştir. Danimarka'da çalışmakta olan bir kişinin en fazla 5 hafta izin yapabildiği, oysa paralı askerliğin iki ay sürdüğü ve bu nedenle de sürenin kısaltılmasının arzulandığı belirtilmiştir. Öte yandan Danimarka'da alınan sağlık kurulu raporlarının Türkiye'de geçersiz sayıldığı ileri sürülmüş bu konuda heyetimizden girişimde bulunması istenmiştir. Yurttaşlarımızın bir bölümü, çifte tabiyet taşımalarına karşın Avrupa Birliği ülkelerinde serbest dolaşım hakkından yararlanamadıklarını dile getirmişlerdir. Bir bölümü de akrabalarını yanlarına alamadıklarını, kısa süreli gezi için bile akrabalarının Danimarka'ya gelmelerine engel olduğunu ve vize verilmediğini belirtmiştir. Bir diğer temsilci Danimarka'da İslam dininin resmi din olarak kabul görmediğini, eğer bu gerçekleşirse bazı vergi indirimlerinden ve kolaylıklarından yararlanabileceklerini dolayısıyla heyetin bu konuyla ilgilenmesini istemiştir. Bir diğer

temsilci çocuklarının staj sorunlarını halledemediklerini, Danimarka'da okul bitirmiş olsalar bile staj yapmayan bir kişinin iş bulmasının imkansız olduğunu belirterek staj konusunda ortaya çıkan güçlüğün halledilmesini istemiştir. Bu konuda elçilik mensupları gerekli girişimlerde bulduklarını ve soruna çözüm aradıklarını belirterek, bu sorunun çözüleceği kanısını taşıdıklarını belirtmişlerdir. Toplantı Başkanı teşekkür konuşması ile sona ermiştir. Akşam Türk Büyükelçiliğinde çalışma yemeği verilmiş, sorunlar ve izlenecek yöntemle ilgili olarak görüş teatisinde bulunulmuştur.

29 Mayıs 1997 Perşembe günü 9.30'da İstanbul Milletvekili Yılmaz Karakoyunlu başkanlığında Büyükelçi Turan Morali ve Danışmanımız Prof. Dr. Metin Kazancı'dan oluşan heyetimiz, Dışişleri Bakanlığı'na ziyaret etmiş ve Bakanlık Müsteşarı Henrik Wöhlk Başkanlığındaki Danimarka heyeti ile çok verimli bir toplantı yapmıştır. Bu toplantıda Türk tarafının açıklama ve eleştirilerini dinleyen Danimarkalı yetkililer ERNK ile kesinlikle bir ilişkileri olmadığını, bu kuruluşu ülkelerine kabul etmeyeceklerini ve PKK'nın Heyetine Güneydoğu sorununun çözümü için daha itidalli ve ılımlı davranılmasını tavsiye etmiş, Türklerin haklı oldukları her konuda Danimarka hükümetinin destekçi olacağı teyit edilmiştir.

29 Mayıs 1997 günü saat 11.00'de Danimarka Parlamentosunda, Eskişehir Milletvekili Demir Berberoğlu Başkanlığındaki heyetimiz ile Danimarka Parlamentosunda temsil edilen partilerin milletvekilleri arasında bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda Danimarkalı milletvekilleri Türkiye'deki sorunun özerk bölgeler tesisi ile giderilebileceğini, böyle bir örneğin Danimarka'da yaşandığını belirtmiş ve Türkiye'deki insan hakları sorunun ülke sınırlarını çok aştığını ve Avrupa'yı yakından ilgilendirir hale geldiğini belirtmiştir. Danimarkalı milletvekilleri son askeri operasyonla, Refah Partisi'nin kapatılması için açılan dava ile ilgili olarak sorular sormuşlar ve uluslararası kuruluşlardan gelen tepkiler konusunda ne düşünüldüğünü öğrenmek istemişlerdir. Türk Heyeti Başkanı Eskişehir Milletvekili Demir Berberoğlu bu sorulara yaptığı uzun konuşma ile ayrıntılı olarak yanıt vermiş, daha sonra da her iki ülke milletvekilleri görüş açıklamışlardır.

30 Mayıs günü Heyetimiz, Büyükelçiliğimizde insan hakları kuruluşları ve dernekleriyle biraraya gelmiş, Türkiye'deki durum ve görüşümüz bu kişilere net bir biçimde açıklanmıştır. Bu görüşmelerde özellikle gönüllü arabulucu rolünü kendiliğinden üstlenmiş olan Prof. Erik Siesby'nin hazırladığı bir öneri heyetimiz üyelerinin tümünün ortak ve tek tek açıklamaları ile reddedilmiştir. PKK ile Türk Ordusu arasında ateşkes ilan edilmesini isteyen, bölgeye özerklik verilmesini öneren ve ne tarihi ne de güncel gerçekleri ve düşünceleri yansıtmayan bu öneri, Heyetimizden büyük tepki alarak gündem dışı bırakılmıştır. Söz alan Uluslararası Af Örgütü Danimarka temsilcisi kaybolan kişilerle ilgili bilgi istemiş, Uluslararası Yazarlar Birliği Danimarka Temsilcisi Knudsen ise Türkiye'de kayıp kişiler listesini açıklamış ve bu kayıp kişilerden ikisinin kendileri-

nin şeref üyesi olduğunu açıklamıştır. Aynı kişi PKK ile mücadele biçimimizin yanlış olduğunu ve belirtilen yöntemle sonuca ulaşamayacağımızı ileri sürmüştür. Komisyon başkanı Demir Berberoğlu Türk görüşünü genel hatlarıyla açıkladıktan sonra kayıp kişilerle ve açıklanan eleştirilerle ilgili gerekli araştırmayı yapacağını ve kendilerine bilgi ileteceğini belirtmiştir. Başkan, Komisyonun son derece ciddi bir biçimde insan hakları ihlallerinin üzerine gittiğini, Diyarbakır'daki işkence olayları ile ilgili olarak soruşturma açtığını dile getirmiştir. Bilahare Erdoğan Yetenç, Bedri İncetahtacı, Yılmaz Karakoyunlu ve metin Kazancı muhatap heyette görüşlerini açıklamışlardır. Görüşme karşılıklı nezaket sözleriyle son bulmuştur.

Bir sonraki gün Kopenhag'daki Türk dernek ve kuruluş temsilcileriyle bir Türk lokalinde buluşularak sorunlar dinlenmiş ve Türkiye ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. Bu toplantıda da vatandaşlarımızın bu ülkede karşılaştıkları sorunlar en ince ayrıntısına kadar dile getirilmiş, istekleri Kopenhag'da görevli misyon şefleri tarafından not edilip çözümleri için gerekli işlemlerin daha önce başlatılmış olduğu, bir kısmının izleyen günlerde başlayacağı belirtilmiştir. Bu toplantıda TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun parlamenterleri bireysel görüşlerini açıklayıp çeşitli önerilerde bulunmuşlar ve bazı sorunların çözümü için durumu ilgili yerlere aktaracaklarını açıklamışlardır. Bu toplantının bir benzeri erte- si gün Arhus kentinde yaşayan yurttaşlarımızla gerçekleştirilmiştir.

2 Haziran Pazartesi günü Eskişehir Milletvekili Demir Berberoğlu başkanlığındaki Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyeleri ve beraberindeki heyet Danimarka Parlamentosu Başkanı Erlig Olsen'i ziyaret etmişlerdir. Bu görüşmede Berberoğlu, TBMM Başkanı Mustafa Kalemli'nin sözlü bir mesajını iletmış, iki ülke arasındaki ekonomik ve turizme dayalı ilişkilerin giderek genişlediğini belirterek daha iyiye gitmek için hiçbir engel olmadığını ya da sadece suni engeller bulunduğunu açıklamıştır. Heyet Başkanı Berberoğlu, Danimarka'da yaşayan Türklerin sorunlarını özetleyip bunların çözümü için, Erlig Olsen'i hem bilgilendirmiş hem de destek istemiştir. Danimarka Meclis Başkanı Erlig Olsen ise yaptığı konuşmada dil eğitiminde sorunlar bulunduğunu, kamuoyunun bu konuda ikiye ayrıldığını belirterek "Sorun mutlaka demokratik ilkeler doğrultusunda çözülecektir. Dil eğitiminde gerekli duyarlılığı göstermemiz ve yabancı işçi çocuklarının eğitimine de önem vermemiz gerekir" demiştir. Başkan Berberoğlu'nun Avrupa Topluluğu ülkeleri arasında serbest dolaşım ile ilgili sıkıntılarını anladığını ve kendine hak verdiğini belirten Başkan Olsen, böyle bir durumda Danimarka'ya ani ve yoğun işçi hareketi ya da göç olmasından korkulduğunu belirterek sözlerini tamamlamıştır. Daha sonra Türk Heyeti Başkanı Berberoğlu, Başkan Erlig Olsen'e Türkiye'den getirdiği bir armağanı takdim etmiştir. Görüşme, karşılıklı iyi niyet belirtisi açıklayan konuşmalarla sona ermiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Heyeti 3 Haziran 1997 günü Türkiye'ye dönmüştür.

İSKEÇE-KOYUNKÖY CAMİİ ONARIMINI YASADIŞI BİR BİÇİMDE YÜRÜTTÜKLERİ İDDİASIYLA KÖY İMAMI VE DİĞER SOYDAŞLAR ALEYHİNE AÇILAN VE 3 HAZİRAN 1997'DE İSKEÇE'DE GÖRÜLEN DAVA İLE SOYDAŞ ÖĞRETMENLER ALEYHİNE AÇILAN VE 5 HAZİRAN 1997'DE AGRİNİO'DA GÖRÜLEN DAVAYI İZLEMELİK ÜZERE YUNANİSTAN'A GİDEN TBMM İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU HEYETİNİN DAVALARLA İLGİLİ DEĞERLENDİRME NOTU

5 Haziran 1997

Komisionumuzun 22 Mayıs 1997 tarihli 9. toplantısında katılan üyelerin oybirliği ile; Batı Trakya Türk Azınlığı mensupları aleyhine azınlık veya vatandaşlık haklarını kullanmaya teşebbüs etmiş olmaları nedeniyle açılmış olan davalardan İskeçe Koyunköy Camii onarımını yasadışı bir biçimde yürüttükleri iddiasıyla açılan ve 3 Haziran 1997 tarihinde İskeçe Üç Hakimli Asliye Ceza Mahkemesinde görülecek dava ile soydaş öğretmenler aleyhine açılmış ve 5 Haziran 1997 tarihinde Agrinio Üç Hakimli Ceza Mahkemesinde görülecek davanın duruşmalarını izlemek üzere bir heyetin Yunanistan'a gönderilmesine karar verilmiştir.

Komision Sözcüsü İzmir Milletvekili Hakan Tartan, Çorum Milletvekili Zülfikar Gazi ve Muğla Milletvekili İrfettin Akar'ın yer aldığı heyetimiz 2 Haziran 1997 günü Yunanistan'a hareket ederek 3 Haziran 1997 de İskeçe'deki davayı izlemişler, 4 Haziran'da Atina'da heyete katılan Komision Başkanı Eskişehir Milletvekili Demir Berberoğlu ile birlikte 5 Haziran günü Agrinio'da yapılan davayı izleyerek 6 Haziran 1997 günü Ankara'ya dönmüşlerdir.

3 Haziran 1997 tarihinde İskeçe'de görülen Koyunköy Camii inşaatı davası:

Davanın Gelişimi:

İskeçe-Koyunköy'de bulunan caminin tadilat ihtiyaçlarının giderilmesi, onarımların yapılabilmesi için Yunan makamlarından gerekli izin alınmasını ve köylülerce inşaat faaliyetlerine girişilmesini müteakip cami inşaatını yasadışı yürüttükleri iddiasıyla 23 soydaşımız aleyhine dava açılmış ve soydaşlarımız 3 Ocak 1997 günü İskeçe Tek Hakimli Ceza Mahkemesi'nde yargılanmışlardır. Caminin tadilatını yapanlardan 23

Aralık 1996 günü gözaltına alınan 17 kişilik ilk gruptan Köy İmamı Ahmet Hasan İdris 4 ay, diğer sanıklar 35'er gün hapis cezasına çarptırılmışlardır. 11 soydaşımızın cezaları adli sicillerinin vukuatsız olması nedeniyle üç yıl süreyle tecil olunmuştur. Diğer altı soydaşımızın evvelce mahkumiyetleri bulunması nedeniyle cezaları tecil edilmemiştir. 24 Aralık günü gözaltına alınan altı soydaşımızdan Nahiye Müdürü Hüseyin Bandak ile Vakıf Yönetim Kurulu üyeleri Bahri Maksım, Emin Hasan Hüseyin ve Ramadan Karaosman beraat etmiştir.

Gözaltına alınıp serbest bırakıldıktan sonra inşaatı sürdürmekten bir kez daha tutuklanan Köy İmamı Ahmet Hasan İdris ikinci yargılamada tekrar iki aya mahkum olmuş, bu ceza tecil edilmemiştir. Bu gruptaki diğer soydaşımız Hüseyin Çamur ise 35 gün hapis cezasına çarptırılmış, adli sicilinin temiz olması nedeniyle cezası üç yıl tecil edilmiştir.

Yukarıda sözü edilen tüm soydaşlarımız haklarındaki kararları istinaf etmişler ve serbest bırakılmışlardır.

Duruşma:

3 Haziran 1997 tarihinde İskeçe Üç Hakimli Asliye Ceza Mahkemesinde görülen istinaf aşamasında duruşmada Komisyonumuz heyeti de gözlemci olarak bulunmuştur.

Duruşmada İskeçe İmar Bürosundan yetkililer ve inşaatı durduran polisler dinlenmiş, yetkililer Koyunköy Camiine verilen inşaat iznini aşan işlerin tespit edildiğini, minarenin yüksekliği ve çatıyla ilgili usulsüzlükler saptandığını, ısıtma cihazı için izin verilmediğini, inşaatın durdurulmasına dair verilen emir üzerine de inşaatın durdurulduğunu beyan etmişlerdir.

Sanıkların avukatı caminin tadilatı için gerekli iznin alındığını, herhangi bir usulsüzlüğün söz konusu olmadığını, asıl sorunun minarenin yüksekliği bahane edilerek Trakya Kültür Mirasını Koruma Cemiyeti'nin ve yerel basının tahrikleri sonucu inşaatın durdurulması ve soydaşların cezalandırılması olduğunu, davanın hukuki değil siyasi olduğunu, tadilat izninin ihlal edildiğine dair herhangi bir inceleme ve tespit bulunmadığını, genel seçimler öncesi gerekli izin verildiği halde yerel basının caminin minaresinin yüksekliğini milli gurur konusu haline getirince tahrikler sonucu inşaatın durdurulduğunu ifade etmiştir.

Koyunköy Nahiye Müdürü Hüseyin Bandak, cami tadilatına izin için 18 ay beklediklerini, yetkililerin kendilerinden istedikleri tüm işlemleri yerine getirdiklerini, resmî izin alınana kadar hiç bir işlem yapılmadığını, minarenin yüksekliğini 24 metre istediklerini, yetkililerin 18 metreye izin vermeleri üzerine razı olduklarını, Ramazan ayına yetişmesi için yö-

re halkı ile birlikte inşaata devam ettiklerini, inşaatın durdurulduğundan haberleri olmadığını belirtmiştir.

Şahit olarak dinlenen soydaşlardan İskeçe Seçilmiş Müftüsü Mehmet Emi Aga, cami tadilatı konusunun mahkemeye getirilmesinin yanlış olduğunu, Lozan Antlaşması hükümlerine göre dini özerklikleri ve Anayasa'da din özgürlüğünün olduğunu, minarenin yüksekliğine karışılmaması gerektiğini; eski Bağımsız Milletvekili Ahmet Faikoğlu da daha büyük bir camiye ihtiyaç olduğu için tadilat izni alındığını, genel seçimler öncesi iznin verildiğini yerel basın ve Trakya Kültür Mirasını Koruma Cemiyetinin kışkırtmaları sonucu inşaatın durdurulduğunu, tadilat sırasında herhangi bir usulsüzlüğün söz konusu olmadığını ifade etmişlerdir.

Sanıkların, avukatlarının ve tanıkların dinlenmesinden sonra karar aşamasına geçen Mahkeme heyeti Koyunköy Camii İnşaatını yasadışı yürüttükleri ve inşaat durdurulduğu halde tadilat faaliyetlerine devam ettikleri gerekçesiyle Köy İmamına 3 yıl tecilli olmak üzere iki olaydan ikişer ay hapis cezası, diğer sanıklara da 3 yıl tecilli olmak üzere 20'şer gün hapis cezası verilmesini karara bağlamıştır.

Duruşma sonrasında Komisyon heyetimiz Batı Trakyalı soydaşlarla birlikte Koyunköy Camiine giderek anlaşmazlık konusu tadilat faaliyetlerini yerinde izlemiş, köy halkıyla görüşmeler yapmıştır. Köy halkınca heyetimize caminin etrafının 6 aydır tahta perdelerle çevrildiği ve polis gözetiminde tutularak içeri kimsenin sokulmadığı, heyetimizin gelişi öncesinde tahtaların kaldırıldığı, cami yokluğu nedeniyle ibadetlerini bir fabrikada yerine getirdikleri ifade edilmiştir.

Heyetimiz, aynı gün İskeçe'de İskeçe Türk Birliğini, Gümülcine'de Batı Trakya Yüksek Tahsilliler Derneğini ve Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliğini ziyaret ederek Atina'ya geçmiştir.

5 Haziran 1997 tarihinde Agrinio'da görülen Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği üyesi öğretmenler davası:

Davanın gelişimi:

Yunanistan Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı Batı Trakya'daki Azınlık okullarında görev yapan sözleşmeli Türk kökenli azınlık mensubu öğretmenlerin özellikle sözleşmelerinin yenilenmesi ve disiplin suçlarına dair 24 Mayıs 1993 günü bir karar almıştır.

Batı Trakya'da görev yapan soydaş öğretmenlerin sözleşmeyle istihdamına ilişkin yetkileri Yunan yerel makamlarına devreden, sürekli sözleşme keyfiyetini ortadan kaldırarak öğretmenlerle encümenler arasında akdedilen sözleşmelerin süresini 1-3 yıl ile sınırlayan ve Lozan Antlaşma-

sının eğitimde özerklik tanıyan 40.maddesine aykırı olan Bakanlık Kararına ilişkin Z-2/219 sayılı genelgeyeye aleyhine Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği (BTTÖB) tarafından bir boykot eylemi başlatılmıştır.

Bu boykot eylemini kamuoyuna duyurmak amacıyla 1994 Mart ayı içinde BTTÖB adına yayınladıkları bildirin Yunan Ceza Yasasının yasa dışı derneklere üye olunmasıyla ilgili 188. maddesi ile Yunanistan'da Türk değil Müslüman azınlık olduğundan bahisle sürekli Türk Azınlıktan söz edip vatandaşları birbirine düşürerek ortak barış ve huzurun bozulmasına yol açtıkları gerekçesiyle de aynı kanununun 192. maddesini ihlalden BTTÖB Yönetim Kurulu asli ve yedek üyeleri ile Denetim Kurulu üyeleri 12 öğretmen aleyhine dava açılmıştır.

Duruşma:

5 Haziran 1997 günü Agrinio Üç Hakimli Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen davanın duruşmasında Komisyon Heyetine Komisyon Başkanı Demir Berberoğlu da katılmıştır.

Duruşmada, yargılanan 12 öğretmen ile tanıklar eski milletvekilleri İsmail Rodoplu ve Ahmet Faikoğlu, Milletvekilleri Galip Galip, Mustafa Mustafa, Birol Akifoğlu ve iddia makamının tanıkları olarak da eğitim müfettişleri dinlenmişlerdir.

İddia makamının tanıkları, soydaş öğretmenlerin 1987 yılında Yunan makamlarınca, mahkeme tarafından kapatılmış olan ancak kesin kararın istihsal edilmemiş olduğu BTTÖB adına bildiri yayınlayarak, kapatılmış bir dernek adına faaliyetleriyle yasadışı bir eylemde bulduklarını, Lozan Anlaşmasına göre Yunanistanda Türk Azınlık bulunmadığını ancak müslüman azınlıktan söz edilebileceğini, sürekli Türk azınlıktan söz edilmesinin toplumun huzurunu bozduğunu beyan etmişlerdir.

Tanıklar ve soydaş öğretmenler ise BTTÖB'nin 1936 yılında kurulduğunu, 1980'lere kadar herhangi bir sorun çıkmadığını, mahkeme kararıyla kapatıldığına dair kendilerine herhangi bir bildirimde bulunulmadığını, boykot eylemi nedeniyle toplumda herhangi bir huzursuzluk yaşanmadığını, asıl sorunun Türk azınlık kimliklerinin tanınmamasından kaynaklandığını, milli kimlikleri için mücadele verdiklerini belirtmişlerdir.

İki saate yakın devam eden duruşma sonunda, Hakimler Heyeti soydaş öğretmenlerin sözkonusu duyurusu ve boykotunun toplum huzurunu bozmadığına kanaat getirdiğini açıklamış, ancak hukuken varolmayan bir derneğin adını kullanmak ve buna üye olmaktan dolayı Ceza Kanununun 188.maddesini ihlalden 8 ay paraya çevrilebilir hapis cezasına çarptırılmış, davalılardan 10 öğretmenin adli sicillerinin temiz olması nedeniyle cezalarını tecil etmiş, diğer üç öğretmeni geçmişte haklarında ke-

sinleşmiş mahkeme kararları bulunduğundan günlüğü 1500 drahmi üzerinden paraya çevrilebilir 8 ay hapis cezasına çarptırılmış ve temyiz yolunun açık olduğuna karar vermiştir. Soydaş avukatlar tarafından temyiz yoluna gidilmiştir.

Sonuç:

Heyetimizin gözlemci olarak izlediği her iki dava da Yunan makamlarınca Batı Trakya Türk Azınlığına yönelik sürdürülen baskı politikaları çerçevesinde, azınlık haklarının ve temel hak ve özgürlüklerinin kullanılması yönündeki faaliyetler hakkında sözde suçlar isnat edilerek açılan davalara örnek oluşturmaktadır.

İskeçe-Koyunköy Camii davasında sanık soydaşların cezalarının yarıya indirilmesi ve tümünün tecil edilmesi heyetimizce ve azınlık önde gelenlerince yönetimin bu konudaki haksız uygulamalarının itirafı olarak değerlendirilmiştir. Cezaların tümüyle iptal edilmesi yerine tecili, başta İmam olmak üzere yargılanan soydaşlarımızın bir uzlaşma olmaksızın inşaatın sürdürülmesi yönündeki muhtemel girişimlerini caydırmayı amaçlamaktadır.

Heyetimiz Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği üyesi öğretmenlerle ilgili uygulamayla Lozan Antlaşmasının 40.maddesinde ifade edilen "Azınlık Okullarının Özelliği ve Özerk Yapısına" ilişkin hükümleri ile AGİK Sözleşmesinin azınlıklara ilişkin hükümlerinin ihlal edildiği kanısındadır.

Demir BERBEROĞLU Hakan TARTAN Zülfikar GAZİ İrfettin AKAR

Eskişehir Mv.

İzmir Mv.

Çorum Mv.

Muğla Mv.

Komisyon Başkanı

Komisyon Sözcüsü Üye

Üye

Komisyonumuzun İçişleri ve Adalet Bakanlığı ile Komisyon çalışmalarının koordinasyonu hakkında yaptığı yazışmalar ve ilgili genelgeler

T.C.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU BAŞKANLIĞI

Sayı : A.01.1.İHK/327

Konu : Komisyonumuz Çalışmalarının Koordinasyonu hk.

15 Mayıs 1996

- DOSYA -

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 20.Yasama Dönemi çalışmalarına 10 Nisan 1996 tarihinde yapılan Başkan, Başkanvekilleri, Katip ve Sözcü seçimi ile başlamıştır.

3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanununun 5.madisinde "İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, görevleri ile ilgili olarak, Bakanlıklarla Genel ve Katma Bütçeli Dairelerden, mahalli idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan bilgi istemek ve buralarda inceleme yapmak, ilgililerini çağırıp bilgi almak yetkisine sahiptir." hükmü yer almaktadır.

Bilindiği üzere ülkemizin resmi nitelikte ilk ve tek ulusal insan hakları kuruluşu olan Komisyonumuz çalışmalarını iç ve dış kamuoyunda ilgiyle izlenmektedir. Komisyonumuz yetki ve görev alanının genişletileceği gerekçesiyle İnsan Haklarından sorumlu Devlet Bakanlığına atama yapılmadığı dikkate alındığında Hükümetimizin de Komisyonumuz çalışmalarının etkinleştirilmesine önem verdiği anlaşılmaktadır. Nitekim sayın Başbakanımız 8 Mayıs 1996 Çarşamba günü Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesini kabulünde İnsan Hakları Bakanlığı ile İnsan Hakları Yüksek Danışma Kurulu gibi kurumların Hükümette yer almadığını, insan hakları konusunun bir Bakanlığa veya kurula devredilemeyeceğini, Hükümetin tüm Bakanlarının insan haklarından sorumlu olduğunu, Hükümetin Meclis denetimine açık bir hükümet olduğunu, TBMM İnsan Hakları Komisyonunun da bu denetimin bir parçası olduğunu ifade etmiştir.

Komisyonomuz yeni yasama döneminde de 3686 sayılı yasanın yukarıda anılan 5.maddesinde belirtilen yetkiyle aynı yasanın 4.maddesinde sayılan görevlerini yerine getirmeyi amaçlamaktadır. Komisyonomuz çalışmalarını sırasında herhangi bir aksaklık ve güçlüklerle karşılaşmaması, çalışmalarımızın etkin ve yararlı olması için Bakanlığınız ile işbirliği ve uyum içinde çalışmanın zarureti açıktır. Belirtilen nedenlerle karakol, nezarethane, Emniyet Müdürlükleri, cezaevleri gibi hürriyetlerinden mahrum bırakılan kişilerin tutulduğu yerlerde yapacağımız araştırma ve incelemelerimizde Komisyonomuza mutlaka yardımcı bir tutum içinde olunması için ilgili birimlere Komisyonomuz hakkında gerekli bilgi ve talimatların verilmesi hususunda gereğini rica ederim.

Saygılarımla.

Demir BERBEROĞLU
Eskişehir Milletvekili
Komisyon Başkanı

Dağıtım:

Gereği için:

Adalet Bakanlığı

İçişleri Bakanlığı

Bilgi için:

Başbakanlık

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü
B.03.0.CTE.0.00.00.

Sayı : 13-93
Konu : Komisyon Çalışması Hk.

İVEDİ
ANKARA
25/11/1996

.....CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

İLGİ : T.B.M.M. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığının
15.06.1996 tarih ve A.01.1.İHK/327 sayılı yazıları

3686 sayılı TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu'nun 5.maddesinde; "İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, görevleri ile ilgili olarak, Bakanlıklarla Genel ve Katma Bütçeli Dairelerden, mahalli idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan bilgi istemek ve buralarda inceleme yapmak, ilgililerini çağırıp bilgi almak yetkisine sahiptir." hükmü yer almaktadır.

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun Bakanlığımız görev alanına giren konulardaki çalışmalarında, yukarıda belirtilen 3686 sayılı Kanun gereğince yardımcı olunması zarureti hasıl olmaktadır. Bu nedenle; TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun özellikle ceza infaz kurumlarımızla ilgili bilgi talepleri ile bizzat yerinde yapacakları inceleme ve araştırmalarda Cumhuriyet Başsavcılıklarımızın, cezaevi müdürlüklerimiz ve diğer birimlerimizin kendilerine yardımcı olmaları ve bu konudaki talep ve ziyaretler konusunda ayrıca Bakanlığımıza bilgi verilmesi gerekli görülmektedir.

Bilgi ve gereği, Genelgenin mülhakat Cumhuriyet Başsavcılıkları ile merkez ve mülhakat cezaevi müdürlüklerine tebliğini rica ederim.

Şevket KAZAN
Adalet Bakanı

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Emniyet Genel Müdürlüğü

SAYI : B.05.1.EGM.0.14.02.02/325/10744

13 / 6 / 1996

KONU : **T.B.M.M.İnsan Haklarını İnceleme**
Komisyonu Bşk.lığı.

13.06.96 * 129026

- DOSYA -

İLGİ : T.B.M.M. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı'nın 15.05.1996 tarih ve A.01.1.İHK/327 sayılı yazısı

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 20.Yasama Dönemi çalışmalarına 10 Nisan 1996 tarihinde başlamış olduğu ilgi yazıdan anlaşılmaktadır.

Bilindiği gibi 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanununun 5.maddesinde "**İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, görevleri ile ilgili olarak, Bakanlıklarla Genel ve Katma Bütçeli Dairelerden, mahalli idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan bilgi istemek ve bu ralarda inceleme yapmak, ilgililerini çağırıp bilgi almak yetkisine sahiptir.**" hükmü yer almaktadır.

Ülkemizin resmi nitelikte ilk ve tek ulusal insan hakları kuruluşu olan Komisyonun çalışmaları iç ve dış kamuoyunda ilgiyle izlenmektedir. Hükümetimiz Komisyonun çalışmalarının etkinleştirilmesine önem vermektedir. Nitekim sayın Başbakanımız 8 Mayıs 1996 Çarşamba günü Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesini kabulünde İnsan Hakları Bakanlığı ile İnsan Hakları Yüksek Danışma Kurulu gibi kurumların Hükümette yer almadığını, insan hakları konusunun bir Bakanlığa veya kurula devredilemeyeceğini, Hükümetin tüm Bakanlarının insan haklarından sorumlu olduğunu, Hükümetin Meclis denetimine açık bir hükümet olduğunu, TBMM İnsan Hakları Komisyonunun da bu denetimin bir parçası olduğunu ifade etmiştir.

Komisyonun 3686 sayılı yasanın 5.maddesinde belirtilen yetkiyle 4.maddesinde sayılan görevlerini yerine getirmesi, çalışmaları sırasında herhangi bir aksaklık ve güçlüklerle karşılaşmaması, çalışmalarının etkin ve yararlı olması için Bakanlığımız ile işbirliği ve uyum içerisinde çalışması zarureti açıktır. Belirtilen nedenlerle karakol, nezarethane, Emniyet Müdürlükleri, cezaevleri gibi hürriyetlerinden mahrum bırakılan kişilerin

tutulduğu yerlerde yapılacak araştırma ve incelemelerde Komisyona mutlaka yardımcı bir tutum içinde olunması için ilgili birimlere Komisyon hakkında gerekli bilgi ve talimatların verilmesini ve emrin titizlikle uygulanmasını rica ederim.

Doç.Dr. Ülkü GÜNEY
İçişleri Bakanı

EKLER _____ :

Ek-1 İlgî Yazı (2 Sayfa)

DAĞITIM _____ :

Gereği _____ :

Umum Valiliklere.

Bilgi _____ :

Jandarma Genel Komutanlığına.

EK (12)

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu

Kanun No. 3686

Kabul Tarihi: 5.12.1990

Amaç

Madde 1.- Bu Kanunun amacı; Dünya'da ve ülkemizde insan haklarına saygı ve bu konudaki gelişmeleri izlemek suretiyle uygulamaların bu gelişmelere uyumunu sağlamak ve başvuruları incelemek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun kuruluş, görev, yetki, çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2.- Bu Kanun; T.C. Anayasası ile İnsan Hakları Evrensel Beyanname ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi çok taraflı uluslararası belgelerde belirlenmiş bulunan insan hak ve hürriyetleri ile uluslararası alanda genel kabul gören insan haklarını kapsar.

Komisyonun Kuruluşu

Madde 3.- Üye sayısı Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca belirlenecek İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunda; siyasi parti grupları ile bağımsızlar Meclisteki sayılarının -boş üyelikler hariç- üye tamsayısına nispet edilmesi ile bulunacak yüzde oranına uygun olarak temsil edilirler.

Bu Komisyon üyelikleri için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yıldır.

Komisyon, Siyasi Parti gruplarının yüzde oranlarına göre, bir başkan, iki başkanvekili, bir sözcü ve bir katip seçer. Bu seçim, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla toplanan Komisyonun, toplantıya katılanlarının salt çoğunluğunun gizli oyuyla yapılır.

Komisyonun Görevleri

Madde 4.- İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun görevleri şunlardır:

a) Uluslararası alanda genel kabul gören insan hakları konusundaki gelişmeleri izlemek.

b) Türkiye'nin insan hakları alanında taraf olduğu uluslararası andlaşmalarla T.C. Anayasası ve diğer milli mevzuat ve uygulamalar arasında uyum sağlamak amacıyla yapılması gereken değişiklikleri tespit etmek ve bu amaçla yasal düzenlemeler önermek,

c) Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonlarının gündemindeki konular hakkında, istem üzerine görüş ve öneri bildirmek,

d) Türkiye'nin insan hakları uygulamalarının, taraf olduğu uluslararası andlaşmalara, Anayasa ve Kanunlara uygunluğunu incelemek ve bu amaçla, araştırmalar yapmak, bu konularda iyileştirmeler, çözümler önermek.

e) İnsan haklarının ihlale uğradığına dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek.

f) Gerektiğinde dış ülkelerdeki insan hakları ihlallerini incelemek ve bu ihlalleri o ülke parlamenterlerinin dikkatlerine doğrudan veya mevcut parlamenter forumlar aracılığıyla sunmak.

g) Her yıl yapılan çalışmalarını, elde edilen sonuçları, yurtiçi ve dışında İnsan Haklarına saygı ve uygulamaları kapsayan bir rapor hazırlamak.

Komisyonun Yetkileri

Madde 5.- İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, görevleri ile ilgili olarak, Bakanlıklarla Genel ve Katma Bütçeli Dairelerden, mahalli idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan bilgi istemek ve buralarda inceleme yapmak, ilgililerini çağırıp bilgi almak yetkisine sahiptir.

Komisyon, gerekli gördüğünde uygun bulacağı uzmanların bilgilerine başvurabilir ve Ankara dışında da çalışabilir.

Komisyonun Çalışma Usul ve Esasları

Madde 6.- İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.

Komisyon, incelemelerini alt komisyonlar kurmak suretiyle de yapabilir.

Komisyon, görevleri ile ilgili olarak hazırladığı raporları Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar. Bu raporlar Danışma Kurulunun görüş ve önerisi ile Genel Kurul gündemine alınabilir ve okunmak suretiyle veya üzerinde görüşme açılarak bilgi edinilir.

Komisyron raporları Başbakanlık ve ilgili bakanlıklara da Başkanlıkça gönderilir.

Komisyronun gerekli görmesi halinde; inceleme konusunun sorumluları hakkında genel hükümlere göre kovuşturma veya işlem yapılabilmesi için, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca Komisyron raporu ilgili mercie bildirilir.

Komisyron alışmaları ile ilgili olarak, yurtiçi ve yurtdişi görevlendirmelere ait giderler, Komisyronun Kararı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının onayı ile 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçesinden karşılanır.

İnceleme ve Sonucun Bildirilmesi

Madde 7.- İnsan Haklarını İnceleme Komisyronu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca havale olunan başvurular ile ilgili konuları inceler.

Komisyron, başvuruların sonucu veya yapılmakta olan işlem hakkında başvuru sahibine en geç u ay içinde bilgi verir.

Uygulanacak İçtüzük

Madde 8.- İnsan Haklarını İnceleme Komisyronunun çalışmalarında, bu Kanunda sarahat olmayan hallerde, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü hükümleri uygulanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü gereğince komisyronlar üzerinde halz olduğu denetleme yetkisi bu Komisyron için de geçerlidir.

Yürürlük

Madde 9.- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 10.- Bu Kanun hükümlerini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı ile Bakanlar Kurulu yürütür.

EK (13)**KOMİSYON ÜYELERİ**

GÖREVİ	ADI VE SOYADI	PARTİ	SEÇİM BÖLGESİ
Başkan	Demir BERBEROĞLU	DYP	Eskişehir
Başkanvekili	Bahri ZENGİN	RP	İstanbul
Başkanvekili	Suha TANIK	ANAP	İzmir
Sözcü	Hakan TARTAN	DSP	İzmir
Kâtip	Sabri ERGÜL	CHP	İzmir
Üye	İbrahim Yavuz BİLDİK	DSP	Adana
Üye	Kubilay UYGUN	DSP	Afyon
Üye	Kâzım ATAÖĞLU	RP	Bingöl
Üye	Zülfikâr GAZİ	RP	Çorum
Üye	Mehmet Bedri İNCETAHTACI	RP	Gaziantep
Üye	Ümran AKKAN	DYP	Edirne
Üye	Abdülbaki GÖKÇEL	DSP	İçel
Üye	Cefi Jozef KAMHÍ	DYP	İstanbul
Üye	Yılmaz KARAKOYUNLU	ANAP	İstanbul
Üye	Erkan KEMALOĞLU	DYP	Muş
Üye	Metin ÖNEY	ANAP	İzmir
Üye	Osman ÇİLSAL	DYP	Kayseri
Üye	Cafer GÜNEŞ	RP	Kırşehir
Üye	Erdoğan YETENÇ	CHP	Manisa
Üye	İrfettin AKAR	DYP	Muğla
Üye	Lale AYTAMAN	ANAP	Muğla
Üye	Şevki YILMAZ	RP	Rize
Üye	İbrahim ÇEBİ	ANAP	Trabzon
Üye	Musa OKÇU	RP	Batman
Üye	Yaşar OKUYAN	ANAP	Yalova
Üye	Recep KIRIŞ	BBP	Kayseri
Üye	Bahattin YÜCEL	DYP	İstanbul
Üye	Nuri YABUZ	DYP	Afyon